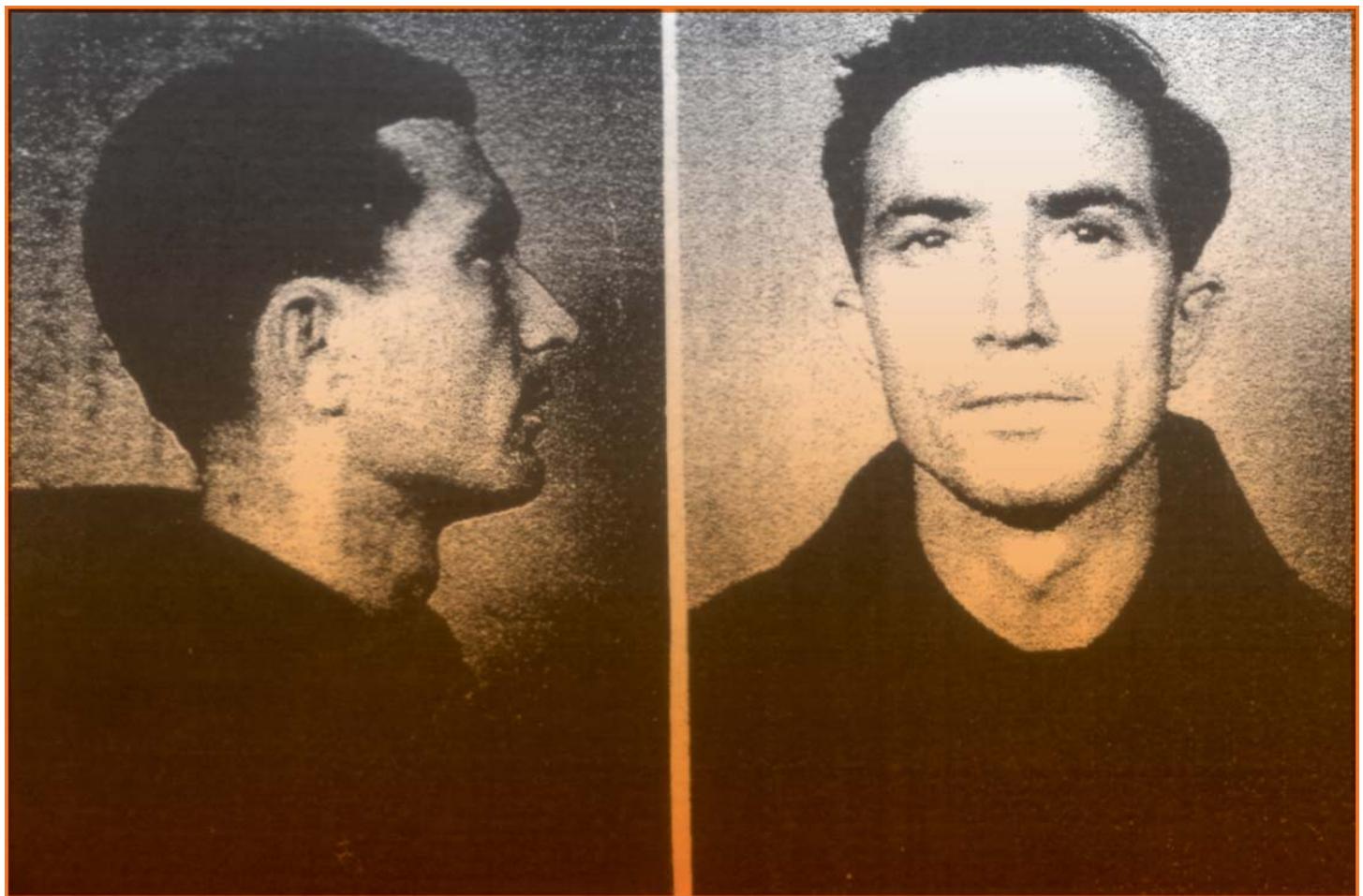

politički
ZATVORENIK

GODINA XV. - VELJAČA 2006. CIJENA 15 KN

BROJ

167

**FRA JULIJAN RAMLJAK, SVEĆENIK - REDOVNIK I MUČENIK
REZOLUCIJA O OSUDI KOMUNISTIČKIH ZLOČINA
PARTIZANSKI ZLOČINI U SMILJANU 1945.
PROPOVIJED HVARSKOG BISKUPA SLOBODANA
ŠTAMBUKA U DUBROVNIKU
DOKUMENTI, SJEĆANJA, SVJEDOČENJA**

politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

UREDNIK
Mislav Gabelica

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb

Debitni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:

posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

www.hdpz.htnet.hr

Na naslovnoj stranici: Fra Julijan Ramljak

ZA LUSTRACIJU NIJE NITI DANAS KASNO

Nakon donošenja Rezolucije osude komunizma i njegovih zločina u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe, one zemlje koje su prethodno donijele i provodile lustracijske zakone imaju u rukama alete kojima mogu provoditi obveze koje na nacionalnoj razini proizlaze za sve zemlje članice. Nažalost naša zemlja i u ovom slučaju potvrđuje svoju balkansku pripadnost.

Dakle, zakone o lustraciji, čišćenju od grijeha, donijele su gotovo sve tranzicijske, bivše komunističke zemlje, osim Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije. Doduše, neke zemlje poput Rumunjske, Srbije i Crne Gore, su donijele nekakve lustracijske zakone, ali ih u praksi na provode. Civilizirani dio Europe shvatio je odmah, uspostavom demokracije, da mora institucije vlasti i javne službe pročistiti i oslobođiti od ključnih osoba bivšeg totalitarnog komunističkog režima. Proces lustracije različit je od zemlje do zemlje, no podrazumijeva postupak provjere «uključenosti» pojedinih osoba u aparatu bivšeg komunističkog režima, prvenstveno u tajne službe. Za lustrirane je predviđena suspenzija prava javnog djelovanja, pojavljivanje na izborima, u državnoj i lokalnoj upravi, pravosuđu, te osobito u obrazovanju i to na rok od pet do deset godina. Jasno da se zakon o lustraciji odnosi na osobito eksponirane osobe bivšeg komunističkog režima, a nikako ne na one koji su tek samo bili članovi komunističke partije. U tom pogledu interesantan je slučaj bivšeg poljskog predsjednika Kwasniewskog, koji je na pitanje, je li radio za tajne službe odgovorio: «Ne! Bio sam član Centralnog komiteta i obavještajne službe su radile za mene, ja nisam radio za njih.» Temeljem lustracijskog zakona, on je proglašen i bio predsjednik države, u kojoj je zbog aktivnosti, u vrijeme komunističkog režima, tek ovih dana suspendiran desetak veleposlanika.

Hrvatska je propustila donošenje lustracijskog zakona odmah po uspostavi samostalne demokratske države, kada je bio najpotrebniji i čijim donošenjem bi izbjegli ogroman broj devijacija i strateških pogrešaka, koje smo kao država počinili u proteklih petnaest godina.

Na pitanje zašto se to nije dogodilo ima stotine odgovora. Tuđmanova ideja o «pomirbi» svakako je jedan od razloga da u Hrvatskoj nije provedena lustracija, a «pomirba» je koristila samo onima koji su tada «preokrenutih kaputa» ušli u vlast, a nekolicina ih je tamo još i danas.

Pošto je lustracija postupak suočavanja s vlastitim prošlošću u kojem se treba utvrditi povijesna istina i odgovornost pojedinaca, nakon čega treba slijediti oprost i pomirenje, mislim da je pokojni predsjednik Tuđman u tom trenutku pogriješio. Izbjegao je lustraciju radi «pomirbe», a de facto lustracija jest condicio sine qua non, da bi moglo doći do pomirbe.

No, za donošenje zakona o lustraciji nije niti danas kasno, kao što nije kasno za osnivanje institucije za povjesno i znanstveno istraživanje zločina komunističkog režima, jer to sigurno nije Državno odvjetništvo, gdje zamjenik glavnog državnog odvjetnika Dragan Novosel, izjavljuje kako dosad nije podignuta nijedna optužnica i to zbog pomanjkanja konkretnih dokaza. Istovremeno u ladici mu stoji kaznena prijava i priznanje o egzekuciji zarobljenika u Krašiću, izvršeno po zapovijedi još uvijek živih zločinaca.

*Alfred OBRANIĆ,
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

JUGOSLAVENSTVO

Na Pina University u Arizoni, Sjedinjene Američke Države, 1992. godine digla se hajka profesora i studenata tog sveučilišta na profesora antropologije gospodina Gonzlesa, porijeklom Yaquit Indijanca, koji je ustvrdio da je teorija, po kojoj su američki domorodci na prostor američkog kontinenta došli prije dvadesetak tisuća godina iz Sibira preko Beringovog prolaza, lažna, nego da su oni tamo oduvijek. Ova anglo teorija, smatra Gonzales, poslužila je bijelim osvajačima da opravdaju otimanje indijanske zemlje, jer implicira da su i današnji domorodci samo jučerašnji osvajači, a od lopova nije grijeh ukrasti.

Nije mi poznato kako je gospodin Gonzales završio, ali mi je poznato kako su završili neki hrvatski znanstvenici, koji su u prošlom stoljeću pokušali pobiti teoriju o slavenskom porijeklu Hrvata, teoriju koja je u korijenu jugoslavenske političke ideje. Teorija tvrdi da Hrvati, pošto govore slavenskim jezikom, pripadaju takozvanim slavenskim narodima. Zato su obavezni služiti općim slavenskim probitcima, a u svom okruženju to su srpski probitci, čak i onda ako time rade na vlastitu štetu. Dosljedno pobijajući tu nakaznu teoriju, 1931. godine u atentatu jugoslavenske policije ubijen je hrvatski povjesničar Milan Šufflay, 1933. godine sociolog i političar Ivo Pilar umro je pod nerazjašnjenim okolnostima, 1945. strijeljan je prevoditelj Pilarovog djela, Fedor Pucek, i osuđeni su na smrt i strijeljani povjesničari Kerubin Šegvić i Ivo Guberina. Znatan broj drugih znanstvenika, zbog iste stvari, robijalo je ili je bilo proganjano.

Danas je poražena jugoslavenska politička ideja, no korijen ovog zla, teorija o slavenskom porijeklu Hrvata žilavo se odupire znanstvenim argumentima. Najnovija genetička istraživanja otkrivaju da velike seobe Slavena, kojom je na području današnje Hrvatske gotovo potpuno izbrisano staro ilirsko stanovništvo, nikad nije bilo. U čitavoj hrvatskoj populaciji, samo je 29% nosioca slavenskog genotipa koji prevladava kod većine Slavena, i to uglavnom na području Slavonije; 10% stanovništva, uglavnom kajkavskog govornog područja, nosioci su prakeltskog genotipa; dok je 45% stanovnika, s područja Like, Dalmacije i Zagore, nosioca dinarsko-vedoarijskog genotipa. Istovremeno, među Srbima je postotak slavenskog genotipa još manji, 16%, a kod 49% današnjih Srba prevladava altajsko-anadolski genotip. Dinarsko-indoarijski genotip, koji prevladava u većine Hrvata, u Srbu je zastupljen u malom broju, samo 5%. Slavenski genotip nalazi se među 12% Bugara, a kao i kod Srba, i kod njih prevladava altajsko-anadolski genotip.

Dakle, očito je da u biogenetskom, rasnom smislu južnoslavenski narodi ne postoje, da su Hrvati i Srbi dva stara, različita naroda, nastala različitim povijesnim i migracijskim procesima, a da su u tom, rasnom smislu, Srbi puno bliži Bugarima, nego Hrvatima. Ova otkrića dovoljna su da se znanstveno, moralno i pravno rehabilitiraju likvidirani i proganjeni hrvatski znanstvenici, a inicijativu za to ovih dana je pokrenulo Znanstveno društvo za proučavanje podrijetla Hrvata, što je dovelo do nimalo znanstvene reakcije dijela hrvatskih znanstvenika i novinara. Oni su ova otkrića povezali s rasnim teorijama, koje su, navodno, bile ideološki temelj najgorim masakrima u povijesti čovječanstva, što me podsjetilo na jednu polemiku koju su sedamdesetih godina prošlog stoljeća, u toku obraćuna s «hrvatskim proljećem», vodili povjesničari Nada Klaić i Stjepan Gunjača. Analizirajući dokument koji je svjedočio o splitskom crkvenom saboru, 925. godine, na kojem se raspravljalo o širenju jurisdikcije splitske metropolije na hrvatske zemlje, Gunjača je u izrazu «Urborum» čitao da su navedenom koncilu nazočili predstavnici dalmatinskih gradova, koji su tada državno-pravno pripadali Bizantu. Isti izraz Nada Klaić je čitala «Serborum» i tumačila da su koncilu nazočili srpski odličnici. Iscrpivši sve znanstvene argumente, Nada Klaić je, podsjećam obračunavalio se s hrvatskim nacionalizmom, zagrmila na Gunjaču otprilike ovako: »Uostalom, što vi gospodine Gunjača imate protiv Srbu u Hrvatskoj?«

Danas hrvatski kozmopoliti svoje znanstvene dogme ne osiguravaju represivnim komunističkim režimom, nego međunarodnim liberalnim institucijama, čijim se ideološkim obrascima Hrvatska trudi prilagoditi. Danas će vam prišiti etiketu antisemita, kao da nosite neko staro genetsko zlo kojeg niste ni svjesni i raspinjat vas po medijima koje kontroliraju. Prijetit će otkazivanjem lojalnosti hrvatskoj državi. Ljubavlju prema čovječanstvu pravdat će ravnodušnost prema sudbini vlastitog naroda. A istina će i dalje ležati pored puta kao odbačena kurva.

Mislav GABELICA

IZ SADRŽAJA

SKUPŠTINA VIJEĆA EUROPE NAJOŠTRIJE OSUDILA ZLOČINE KOMUNISTIČKIH REŽIMA	2
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
OPET LEPOGLAVA	10
<i>Alfred OBRANIĆ</i>	
PREDSTAVLJANJE KNJIGE O KOMUNISTIČKIM ZLOČINIMA	13
<i>dr. Augustin FRANIĆ</i>	
HEBRANGOVO (NE)VRIJEME	14
<i>Ante DELIĆ</i>	
EUROPEIZIRANI GOŠPIĆ	16
<i>Ivan VUKIĆ</i>	
SLUČAJ MATVEJEVIĆ ILI NAPUTAK ZA RUKOVANJE SA DRŽAVNIM PRIJATELJEM	17
<i>Hrvoje ĆUTUK</i>	
BUDI SVOJ	18
FRA JULIJAN RAMLJAK, SVEĆENIK - REDOVNIK I MUČENIK ZA VJERU I NAROD	21
<i>Andelko MIJATOVIĆ</i>	
BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXIII.)	29
<i>Ivan GABELICA</i>	
PARTIZANSKI ZLOČIN U SMILJANU NAKON PADA GOŠPIĆA 4. TRAVNJA 1945.	36
<i>Ivan VUKIĆ</i>	
PISMA IZ ISTRE	42
<i>Blaž PILJUH</i>	
PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXIII.)	43
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESEM HEFT	48

SKUPŠTINA VIJEĆA EUROPE NAJOŠTRIJE OSUDILA ZLOČINE KOMUNISTIČKIH REŽIMA

Šesnaest godina nakon pada Berlinsko-ga zida i domino rušenja komunističkih sustava u Europi, 25. siječnja 2006. Skupština Vijeća Europe donijela je Rezoluciju o osudi zločina komunističkih totalitarnih režima. Da je žrtvama komunizma kasno, ogledom na brzu osudu nacionalsocijalizma, razumljivo je, ali treba imati na umu uvjete u kojima se događao obračun s jednima i sada s drugima. Žrtvama se ne mogu pobrisati patnje i ostale posljedice trauma, niti se nevine milijune pobijenih ljudi, da parafraziramo Đilasa – koji su

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

privid da Rezolucija uopće nije uspjela. Oni namjerno ne objavljaju prihvaćeni tekst Rezolucije, jer ona za njih predstavlja zid srama, pred koji ih se može staviti ako su bili pripadnici takve ideologije ili ju brane. Na Skupštini je bio prijedlog Rezolucije i Nacrt preporuke. Prijedlog Rezolucije nije ni jednoga trenutka bio u

Bitna je prihvaćena Rezolucija, a ne Nacrt preporuke. Zato se može govoriti o uspjehu, a ne o neuspjehu. Neuspjeh su doživjeli zastupnici ala **Milorad Pupovac, Željka Antunović i Mimica** u svojim pokušajima zamagljivanja i prikrivene obrane komunizma.

Komunistička praksa je uništila ideju

Ima i argumenata da Rezolucija ne obvezuje države. Istina, ona nije međudržavni ugovor, ali ni najraširenije prihvaćena izjava o ljudskim pravima na svijetu ‘Opća deklaracija o ljudskim pravima’, koju je dana 10. prosinca 1948.g. jednoglasno prihvatio UN (iako se osam država suzdržalo od glasovanja), nije dokument koji zakonski obvezuje države, pa tko se usudi danas djelovati protiv nje svrstava se na negativnu stranu. Tu je snaga ove Rezolucije o osudi komunizma, a to su dobro razumjeli komunisti i lažni socijaldemokrati. Da, radi se o osudi komunizma, jer tko može danas reći da je nacionalsocijalistička ideja dobra a da su samo plinske komore pogreške? Ako je komunizam pobjio 100 milijuna ljudi a stotine milijuna izmučio tko se može pozivati na Komunistički manifest iz 1848. i tvrditi da je komunizam politički pokret, kojemu je cilj društvo u kom je “sloboda svakog pojedinca preduvjet za slobodu svih”, kako je napisano u manifestu, te da se zbog toga ta lijepa ideja ne može osuditi. Kao da je manifest pisan za ostvarenja nekog drugog komunizma. Komunistička praksa je, pobivši milijune ljudi, razstrojivši društvenu zajednicu, uništivši kulturu, gospodarstvo i ekologiju, donijevši glad i ropstvo, eksperimentalno dokazala da ideja kao takva ne valja, a ako još čini zločine onda jest zločinačka, uništila i Manifest i sve što je na tom ideoškom planu učinjeno.

Komunistički zločini u Ukrajini 1919.

moralni umrijeti da bi mogao živjeti i zaživjeti komunizam - može oživjeti.

Najbitnije od svega je smisao Rezolucije, koja sigurno nije posljednje slovo osude toga za 20. stoljeća, a to je da se ta zločinačka ideologija postavi na pravo mjesto i u buduće onemogući oživljavanje ove i ovakve ideologije.

Istina, oni kojima ovakva Rezolucija ne odgovara bili bi najsretniji da uopće nije donešena i naglašavaju što od Nacrt-a preporuke nije prošlo, pa tako stvaraju

pitanju, a Nacrt preporuke u većini članaka je amandmanima još i poboljšan. Predviđeno je bilo da sjednica traje do 19 sati a otegla se dulje, pa kad se u 19:40 završila rasprava o amandmanima na Nacrt prijedloga i mnogi članci na njima amandmanima poboljšani, a takozvana ljevica doživjela neuspjeh, Skupština više nije imala kvorum. Napustili su gnjevni drugovi i naivni zapadnjački simpatizeri. Tako je zbog nedostatka potrebne dvotrećinske većine Sjednica zatvorena u 19:40.

Zbog zamagljenog izvještavanja naših medija, a da bi naši čitatelji imali pravi uvid što Rezolucija sadrži objavljujemo Rezoluciju u cijelosti.

Skupština Vijeća Europe

Potreba za međunarodnom osudom zločina totalitarnih komunističkih režima

Rezolucija 1481 (2006)¹

1. Parlamentarna skupština poziva se na svoju Rezoluciju 1096 (1996) o mjerama uklanjanja naslijeda bivših komunističkih totalitarnih sustava.

2. Totalitarne komunističke režime, koji su u prošlom stoljeću vladali Srednjom i Istočnom Europom, a koji su još uvijek na vlasti u nekoliko zemalja svijeta, karakteriziraju, bez izuzetka, teška kršenja ljudskih prava. Ta su kršenja različita, ovisno o kulturi, zemlji i povjesnom razdoblju, a uključuju pojedinačna i kolektivna ubojstva i egzekucije, smrt u koncentracijskim logorima, izglađivanje, deportacije, mučenje, ropski rad i druge oblike masovnog fizičkog terora, progona zbog nacionalne ili vjerske pripadnosti, kršenje slobode svijesti, mišljenja i izražavanja, slobode tiska, te nedostatak političkog pluralizma.

3. Zločini su opravdavani u ime teorije klasne borbe i načela diktature proletarijata. Interpretacija obaju načela ozakonila je "eliminiranjem" ljudi, koji su smatrani štetnima za izgradnju novoga društva i, kao takvi, neprijateljima totalitarnih komunističkih režima. Ogroman broj žrtava u svakoj od tih zemalja bili su njezini vlastiti državljanici. To se osobito odnosi na narode bivšeg SSSR-a, gdje je broj žrtava bio mnogo veći nego kod drugih naroda.

4. Skupština priznaje da su neke europske komunističke stranke, unatoč zločinima totalitarnih komunističkih režima, doprinijele postizanju demokracije.

5. Nakon pada totalitarnih komunističkih režima u Srednjoj i Istočnoj Europi, nije u svim slučajevima uslijedila međunarodna istražna njihovih zločina. Štoviše, međunarodna zajednica nije sudila počiniteljima tih zločina, kao što je učinila s užasnim zločinima nacional-socijalizma (nacizma).

6. Zbog toga je svijest javnosti o zločinima totalitarnih komunističkih režima jako slaba. Komunističke stranke su legalne i aktivne u nekim zemljama, čak i ako se u nekim slučajevima nisu distanci-

Genocid Pol Pota u Kambodži

rale od zločina koje su u prošlosti počinili totalitarni komunistički režimi.

7. Skupština je uvjereni da je svijest o povijesti jedan od preduvjeta izbjegavanja sličnih zločina u budućnosti. Nadalje, moralna ocjena i osuda počinjenih zločina igraju važnu ulogu u odgoju mlađih naraštaja. Jasan stav međunarodne zajednice o prošlosti može biti referenca za njihove buduće postupke.

8. Štoviše, Skupština vjeruje da žrtve zločina totalitarnih komunističkih režima koje su još žive, ili njihove obitelji, zasluzuju suočavanje, razumijevanje i priznavanje njihovih patnji.

9. Totalitarni komunistički režimi još su uvijek aktivni u nekim zemljama svijeta, a zločini se nastavljaju. Viđenja nacionalnih interesa ne smiju sprječiti zemlje da na odgovarajući način kritiziraju sadašnje totalitarne komunističke režime. Skupština odlučno osuđuje sva ta kršenja ljudskih prava.

10. Dosadašnje rasprave i osude na državnoj razini u nekim državama članicama Vijeća Europe ne mogu oslobođiti međunarodnu zajednicu od obveze zauzimanja jasnog stava o zločinima totalitarnih komunističkih režima. Ono ima moralnu obvezu to učiniti bez ikakvog daljnog odlaganja.

11. Vijeće Europe ima dobru poziciju za takvu raspravu na međunarodnoj razi-

ni. Sve bivše europske komunističke zemlje, osim Bjelorusije, sada su njegove članice, a zaštita ljudskih prava i vladavina prava osnovne su vrijednosti za koje se zalaže.

12. Zboga toga, Parlamentarna skupština odlučno osuđuje teška kršenja ljudskih prava počinjena od strane totalitarnih komunističkih režima te izražava suočavanje, razumijevanje i priznanje za žrtve tih zločina.

13. Nadalje, ona poziva sve komunističke i post-komunističke stranke u svojim državama članicama, koje to još nisu učinile, da ponovno ocijene povijest komunizma i svoju vlastitu prošlost, da se jasno distanciraju od zločina totalitarnih komunističkih režima te da ih potpuno jasno osude.

14. Skupština vjeruje da će ovaj jasan stav međunarodne zajednice utri put daljem pomirenju. Nadalje, on bi trebao potaknuti povjesničare širom svijeta da nastave istraživanje, čiji je cilj utvrditi i objektivno verificirati ono što se dogodilo.

Kako i tko je prihvaćao, a tko branio Rezoluciju vidljivo je iz dijelova (zbog veličine objavljujemo tek bitnije dijelove) fonograma 5. sjednice PACE na kojoj je donešena Rezolucija o osudi komunističkih zločina.

U ime Odbora za politička pitanja izvješće podnosi g. **Goran Lindblad**

1 Rasprava Skupštine 25. siječnja 2006 (5. sjednica) (vidi, izvješće Odbora za politička pitanja, podnositelj izvješća: gosp. Lindblad). Tekst usvojila Skupština 25. siječnja 2006 (5. sjednica).

Mao Ce-Tung

(Švedska): Ovo je izvješće zakašnjelo i vrijeme je da Vijeće Europe osudi zločine komunističkih režima. U Odboru za politička pitanja imali smo mnoge rasprave, uključujući i duge sastanke u studenom i prosincu. Na sastanku u prosincu, niti jedan član odbora nije glasovao protiv izvješća – neki su članovi glasovali protiv amandmana, ali na kraju sastanka, izvješće je usvojeno.

Većina je članova vjerojatno pročitala "Tri čovjeka u čamcu", to je humoristična knjiga. Finski je pisac napisao knjigu o dvojici dječaka u čamcu, čiji je naslov "Jedrilicom do Sibira". U svibnju 1946., dvojica finskih dječaka jedrili su od Finske do Stockholma, ali nešto nije bilo u redu s kompasom.

Našli su se u blizini sovjetske mornaričke baze Porkala. Uhićeni su i poslani u Lenjingrad na inscenirano suđenje, te su osuđeni na tri godine Sibira zbog pogreške u navigaciji. Jedva su preživjeli i skoro su umrlo od gladi. Nakon odslužene tri godine mislili su da će ih oslobiti i poslati kući, ali ne – morali su ostati još više od četiri godine na radu u kolhozu. Bili su slobodni, na neki način, u Sovjetskom Savezu, ali nisu mogli ići kući. To je komunizam – pojedinac nema prava i vrijednosti. Da smo sada u komunističkom režimu, ova se debata ne bi mogla održati. Teško da bi bilo ikakvih debata, jer bi svi morali vjerovati u isto.

Imam knjigu Natana Sharanskoga, koji je bio židovski disident u Sovjetskom Savezu i koji je napisao mnoge knjige. Ova je objavljena prije dvije godine – a naslov

joj je "Slučaj za demokraciju: moć slobode u nadvladavanju tiranije i terora". To je vrlo važna knjiga i preporučam je. G. Sharansky piše o društvu straha. Komunističke države bile su društva straha, a postoje i druga društva straha, uključujući fundamentalističke režime. U društvu straha, ljudi se ne mogu izražavati i ne žele se izražavati jer će za to biti kažnjeni. Oni zato čine ono što Sharansky zove dvostrukim mišljenjem. Većina stanovništva razmišlja dvostruko. Vladari čine manjinu, a oni koji to odbijaju, ili disidenti, čine drugu manjinu. To znači da ispitivanje mišljenja u komunističkom društvu ne će, zbog straha, dati čist rezultat. Isto će se dogoditi kada bi se održali izbori ili referendum.

G. Sharansky usko je surađivao s Andrejem Saharovim, prvim i najpoznatijim disidentom u SSSR-u. G. Sharansky bio je židovski disident. To je važno, jer je nakon rata 1967. između Izraela i arapskih susjeda pojačana kampanja protiv židovskog stanovništva u SSSR-u. Kao rezultat toga, otpor je bio jači nego prije.

Vidimo isto to danas u komunističkoj Kini, gdje je režim vrlo strog prema svima koji misle drugačije. Kineski režim jako loše postupa s Falun Gongom i nekim religijskim denominacijama. Vidimo da će se tamo isto dogoditi s mnogim disidentima u opoziciji. To je dobro, jer se mogu kladiti u 100 eura da će kineski komunistički režim nestati unutar pet godina. Ima diplomata prebjega, a istu smo stvar vidjeli u SSSR-u. Mnogi napuštaju komunističku partiju, a isto se događalo prije pada željezne zavjese u SSSR-a.

Nedostatak međunarodne osude može se djelomice objasniti činjenicom da su mnogi političari bili bliski prijatelji s komunistima iz raznih zemalja. Vjerujem da sada postoji goruća potreba za osudom, jednom i zauvijek. Tri su razloga za to. Prvi je razlog opća percepcija. Svakome bi trebalo biti jasno da su zločini počinjeni u ime komunizma za osudu, bez iznimke. Drugo, sve dok su žrtve komunističkih režima i njihovi rođaci živi, postoji šansa da im se da moralna satisfakcija. Želim vam reći da u ovom izvješću nismo raspravljali o ekonomskoj naknadni, već o moralnoj za sve one koji su patili i još uvijek pate pod komunističkim režimima.

I zadnje, ali ne manje bitno, ljudi treba podsjetiti da su komunistički režimi još uvijek aktivni u nekim zemljama svijeta. Moramo imati ovu debatu kako bismo se pobrinuli da Europa ne ponovi pogreške koje je jednom napravila.

Koministički režimi mogu se definirati brojnim obilježjima, uključujući vladavnu jedne, masovne stranke. Čovjek smije činiti i misliti samo ono što stranka misli, i predan je jednoj ideologiji. Moć je koncentrirana u maloj skupini vođa, koji dobro žive, ali ostatak ljudi nije bitan – pojedinac ne vrijedi ništa. Nema prava na udruživanje a sloboda ne postoji. Ti režimi obično imaju vrlo veliku policijsku silu za držanje javnosti pod nadzorom. Oni imaju monopol na masovnu komunikaciju i nacionaliziraju gospodarstvo.

Kina je tu izuzetak. Ona kombinira najgore iz kapitalističkog društva s najgorim iz komunističkog. Ima komunističko društvo bez slobode izražavanja i nema

Lenjin, 1. svibanj 1919.

zakone ili propise za zaštitu pojedinca, u kombinaciji sa sirovim kapitalizmom. To mora da je pakao na zemlji. Međutim, uvjeren sam da će se Vijeće Europe, jednom zauvijek, zauzeti za ljudе koji su patili pod tim strašnim diktaturama.

g. BENES (Češka Rep.). – U ime **Europske demokratske skupine**: Već dugo raspravljamo o osudi zločina totalitarnih komunističkih režima. Primjetit ćete da je naslov izvješća promijenjen. Taj kompromis nije toliko važan za mene jer ne znam ni za jednu zemlju gdje je komunistička stranka došla na vlast u većini, a da je zemlja ostala demokratska.

...

Iznenađujuća je crna povijest komunizma. Niti jedna od rezolucija Vijeća Europe nije pomogla nama u bivšim socijalističkim, ili ako hoćete, komunističkim zemljama. Vojni potezi Ronald Reagana i Margaret Thatcher konačno su doveli do mogućnosti ostvarenja naše današnje slobode. Naravno, moram također reći da nam je uvelike pomogao i Gorbačovljev izuzetan politički osjećaj za stvarnost.

Slažem se da je stajalište u bivšem SSSR-u prije i nakon Drugog svjetskog rata bilo potpuno različito od onoga u 1980-ima (...). U 1950-ima, ljudi su ubijali u našoj zemlji kao i u drugim komunističkim zemljama. U 1980-ima, teror je bio psihološke naravi. Međutim, ne može biti žrtava – teških ili lakih – bez predstavnika režima i bez ubojica. A ne može biti predstavnika režima ili ubojica bez sluga sustava. Zbog toga raspravljamo o totalitarnim zločinima komunizma nakon 15 godina. Osuda nacizma bila je brza, jer je trebalo samo nekoliko mjeseci da se svjetska zajednica ujedini protiv njega. U slučaju komunizma stvar je drugačija.

Kada je Drugi svjetski rat završio, bilo je jasno tko je pobijedio, a tko izgubio. Kraj Hladnoga rata početkom 1990-ih nije imao tako jasno razgraničenje. Tko je bio gubitnik a tko pobjednik? Dok su pobjednici Drugog svjetskog rata postali zaštitnicima bivših nacističkih i fašističkih zemalja i pomogli u njihovo „denacizaciji“, završetak Hladnoga rata nije doveo do takve zaštite post-komunističkih zemalja. Dok je nacizam poražen u ratu, komunistički režimi su se obranili.

Ne bojim se nacizma ili komunizma. Ipak, bojim se slugu koji su pomagali tim režimima, i to ne samo u Berlinu, Moskvi ili Pragu.

Macelj - stratište Hrvata

g. EINARSSON (Švedska). – u ime **Skupine Ujedinjene europske ljevice**: Obično bih započeo govor čestitajući mom prijatelju i kolegi u švedskom Parlementu, g. Göranu Lindbladu, na izvrsnom izvješću. Nažalost, to ne mogu učiniti. Umjesto toga, moram zatražiti od Skupštine, u ime jednoglasne političke skupine, da odbaci ovo izvješće.

Prije nego nastavim, pojasnit ću jednu stvar. Bilo je velikih kršenja ljudskih prava u državama kojima su vladale stranke i režimi koji su se nazivali komunistički. To treba osuditi, kao i velika kršenja ljudskih prava u ime demokracije, slobode, kršćanstva ili civilizacije.

Problem s izvješćem, koji ga čini neprihvatljivim, jest taj da ono koristi užase iz prošlosti kako bi napali, marginalizirali i čak kako bi se utabao put za kriminalizaciju ideologije i političke struje, idealu, kojima su u suprotnosti takva zlodjela.

Izvješće ne sadrži potrebno razgraničenje između kršenja ljudskih prava počinjenih od strane režima koji se nazivaju komunističkima i komunizma kao političkog pokreta, kojemu je cilj društvo gdje je „sloboda svakog pojedinca preduvjet za slobodu svih“, kako je napisano u manifestu Komunističke partije iz 1848.

...

g. de Puig (Španjolska) ... Socijalistička skupina bila je uključena u izradu teksta danas prije Skupštine, ali sa žaljenjem je utvrdila da se iz teksta jasno ne vidi da se osuđuju samo zločini totali-

tarnih komunističkih režima. Ona ne želi da dođe do osude ideologije ...

g. NÉMETH (Mađarska). – u ime **Skupine Europske narodne stranke**: Čestitao bih ne samo formalno već i iskreno našem podnositelju izvješća, Göranu Lindbladu, i pokretaču prijedloga, Latchezaru Toshevu – našem nekadašnjem a nadam se i budućem kolegi u Skupštini – na izvrsnom izlaganju.

Svatko tko želi čitati dulji tekst trebao bi pročitati „Crnu knjigu komunizma“.

Skupina Europske narodne stranke (EPP) zamolila me da govorim i kao Mađar. Kako je Skupštini već poznato, ove godine slavimo 50. obljetnicu revolucije iz 1956. i borbe za slobodu. Dopustite mi da vam ispričam priču o borcu za slobodu – šesnaestogodišnjem radniku, Peteru Mansfeldu. Nakon napada sovjetskih tenkova na Budimpeštu 1956. godine, on je uhićen, zatvoren i držan u zatvoru dvije godine samo da bi napunio 18 godina, nakon čega se prema „socijalističkom zakonu“ mogla izvršiti smrtna kazna. Smaknut je 1958. Danas bi imao 66 godina.

Dame i gospodo, dragi socijalistički kolege, danas ne osuđujemo komunističke ideale i folozofe, već zločine komunističkih totalitarnih režima – na dnevnom je redu egzekucija Petera Mansfelda. U travnju ćemo se baviti nacističkim zločinima, ali loše se osjećam jer nismo sposobni danas govoriti o zločinima komunizma, a prijedlog Socijalističke skupine dobar je primjer za to. Danas, dragi kolege i prijatelji, izražavamo suosjećanje i priznanje žrtvama, mrtvima i ži-

vima, i 60 milijuna mrtvih širom svijeta, osobito u Srednjoj i Istočnoj Europi. Danas se radi o priznanju milijuna Petera Mansfelda.

Neki kažu da je izvješće došlo prekasno, drugi da je prerano. Predložio bih kompromis. EPP vjeruje da je pravo vrijeme da se izradi takvo izvješće, iz nekoliko razloga. Odmak od 15 godina omogućuje racionalan dijalog. Trebamo prijeći svaki oblik lova na vještice, kao što to činimo u Istočnoj i Srednjoj Europi u zadnjih 15 godina. A opet, nemamo više vremena za gubljenje. Oni koji su preživjeli te zločine trebaju dobiti moralnu zadovoljštinu. Svijest o komunizmu među mladima treba održavati. Postojeće komunističke zemlje trebale bi se distancirati od prošlosti. To bi ojačalo demokraciju u Europi, Kini, na Kubi, u Sjevernoj Koreji i drugim djelovima svijeta.

Dame i gospodo, EPP osobito pozdravlja preporuke europskih i nacionalnih odbora te osnivanje muzeja i spomen dana. Nadamo se da će Odbor ministara uskoro reagirati pozitivno.

g. EÖRSI (Mađarska).

... Prije svoje smrti, Jean-Paul Sartre rekao je kako je znao sve o gulagu ali ništa nije rekao jer nije želio demoralizirati radničku klasu i njezinu vjeru u budućnost. Spoznavanje istine ključno je ako trebamo donositi zaključke.

Mi ne govorimo o vjerovanjima, već o najužasnjim zločinima. Kada govorimo o tome što su Pol Pot, Mao Zedong i Staljin činili svojim ljudima, govore nam da ne smijemo zaboraviti da je Staljin oslobođio pola Europe. Kako bih to mogao zaboraviti? Da Staljin nije oslobođio pola Europe, danas ne bih bio ovdje. Iako nikad ne zaboravljam da je Staljin oslobođio Srednju i Istočnu Europu, sjećam se i toga da se, prije toga, rukovalo s Hitlerom, da podijeli Poljsku, napao baltičke zemlje i pobjio kolikogod je mogao više ljudi.

gospođa SAKS (Estonija). – Ako Vijeće Europe zaista cijeni vladavinu prava, demokraciju i ljudska prava, trebali bismo primijeniti iste kriterije na ocjenu

naše nedavne prošlosti. Ne govorimo o davnom vremenu – o razdoblju ropstva – već o povijesti koju je većina nas vidjela vlastitim očima. I zato prije svega trebamo istinu. Nažalost, u stvarnosti, zbog takve osobne uključenosti nekim je ljudima teško priznati što se zaista dogodilo.

Željela sam govoriti kako bih izrazila podršku nacrtu rezolucije i osudila zločine totalitarnog komunizma – i ja to činim, unatoč činjenici da sam bila članica

lja njezino je postojanje bilo zabranjeno, a članovi naše stranke bili su među prvim žrtvama komunističkog režima 1940 godine.

Sada je za modernu socijal-demokraciju ključno da povuče jasnu crtu između počinjenih zločina i vrijednosti za koje se zalažemo. To je važno za našu budućnost. Nadam se da moja djeca i unuci nikada ne će iskusiti užase kroz koje su prolazili moji roditelji.

g. SCHREINER (Francuska) pohvalio je izvješće, koje je jasno i hrabro napisano. Iako su nacizam i njegovi sljedbenici dovedeni pred sud i osuđeni, komunistički počinitelji kršenja ljudskih prava nisu. Komunistički su zločini bili jednako loši kao i nacistički. Komunizam je odgovoran za istrebljenje milijuna nedužnih ljudi, ali malo se o tome govori u školskim programima. Političari su bili oprezni u optuživanju komunizma dok su komunistički režimi još postojali. Trebaju se pomaknuti s pozicije pristojne šutnje i etikete komunizma, jer je to možda bilo dopustivo za vlade, ali ne i za Vijeće Europe. Mediji će biti vrlo zainteresirani za raspravu, te je pozvao sve demokrate i branitelje ljudskih prava da osude zločine komunizma. Oni neće ponovno ispisivati povijest, jer su činjenice kršenja ljudskih prava neosporne. Skupština bi stoga trebala podržati izvješće.

g. LOZANČIĆ (Bosna i Hercegovina). – Želio bih govoriti o ovoj temi jer je moja zemlja imala jednostranački sustav do

1990., kada je prešla na višestranačje u vrijeme oružanog sukoba. Potrebna nam je međunarodna osuda zločina totalitarnih komunističkih režima, osobito u zemljama koje su bile izložene takvim režimima. Suočavanje s komunističkim zločinima teško je moguće bez reforme institucija u onim zemljama koje su bile pod vladavinom totalitarnih komunističkih režima. Reforma tih institucija trebala bi dovesti do usvajanja zakona koji štite dostoјanstvo i prava žrtava komunističke vladavine.

Trebamo pokrenuti nacionalne kampanje za jačanje svijesti o zločinima počinj

Josip Broz Tito

com Komunističke partije Estonije. Sada nije bitno zašto sam bila, ali danas se time ne ponosim ni najmanje, jer je to teško povrijedilo osjećaje mojih roditelja, koji su patili pod komunističkim režimom. Vjerujem da sam ja ovdje najstroži sudac. Nadam se da su naporci koje sam uložila da se prekine režim i da se izgradi demokracija u Estoniji ublažili štetu koju sam učinila svojom članstvom u Komunističkoj partiji.

....

Dragi drugovi iz Socijalističke skupine, prošle je godine estonska Socijaldemokratska stranka proslavila svoju 100. godišnjicu postojanja. Polovicu tog razdoblja

njenima u ime komunističke ideologije, uključujući i reviziju školskih udžbenika. Trebali bismo imati spomen-dan u čast žrtava komunizma, te osnivati muzeje kao dio te kampanje. Teško je zamisliti da će moderno demokratsko društvo biti uspješno bez suočavanja s prošlošću ili prihvatanja istine o komunističkim zločinima.

Međutim, u tranzicijskim zemljama – zemljama s komunističkom prošlošću – to je gotovo nemoguće. Osrvanje na prošlost ne bi smjelo biti motiv za nove sukobe. To treba biti snažan poticaj za izgradnju bolje budućnosti. U tom smislu, bitne su primjedbe Willyja Brandta o istini, grizodušju i pomirenju.

Pravda mora biti dostupna svima, bez obzira na nacionalnu, vjersku, političku ili ideošku pozadinu. Žrtve komunističkog terora moraju dobiti moralnu i materijalnu zadovoljštinu. Selektivna pravda i osjećaj nepravde koji iz toga proistječe mogu predstavljati opasnost za demokraciju, osobito u tranzicijskim društvima, te mogu usporiti demokratski proces. Sudska tijela moraju procesirati sve komunističke zločine i kršenja ljudskih prava da bi se vratilo dostojanstvo i pravda žrtvama komunističkih režima.

Ako ne utvrđimo istinu o komunističkim zločinima i ne suočimo se s tom istom, te ako ne sudimo ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava od strane totalitarnih komunističkih režima, doći će do frustracije i osjećaja nepravde, što bi moglo rezultirati novim sukobom, kao što je bio onaj u bivšoj Jugoslaviji. U procesiranju zločina i kršenja ljudskih prava, potrebno je pratiti individualnu krvnju, jer oni koji počinjaju zločine i krše ljudska prava moraju biti osuđeni.

Ovaj je dokument osobito važan za tranzicijske zemlje koje su živjele pod takvim režimima. Podržavam inicijativu za osnivanje odbora, koji bi proveo opsežne istrage o komunističkim zločinima u državama članicama Vijeća Europe.

Zemlje se moraju suočiti s prošlošću i istom o komunističkim zločinima i kršenjima ljudskih prava. Ipak, budućnost je sigurna – europska obitelj slobodnih i demokratskih zemalja i naroda.

g. KASTENS (Latvija): ... Ideologija komunizma u ovoj zemlji uništila je moralne vrijednosti ljudske prirode. Ona je stvorila situaciju u kojoj su društva bila zainteresirana samo za sebe. Milijuni

bi čudo kada bi se jedna stvar mogla osuditi a druga ne.

Izvješće je slabo i ne bi dovelo do pravedne ocjene ili osude. On podržava prijedlog svoje skupine da se izvješće posalje natrag odboru, da se počne otpočetka, jer ovakvo izvješće nije vrijedno papira na kojem je napisano.

gospođa. KANELLI (Grčka). – Slušala sam prethodne govornike, koji su govorili kao Estonci, Mađari i Brgari, pa ču i ja govoriti kao grčka komunistička parlamentarka – ja sam kao prvo Grkinja.

Moram braniti grčku riječ „demokracija“, koja znači „vlast naroda“. Svatko može reći da mu je žao što je u mладости bio komunist, a režimi se mogu mijenjati u državama. Ipak, neprihvatljivo je izjednačavati riječ „komunistički“ sa zločinom. Moj dragi kolega iz Švedske, g. Lindblad, je kauboј koji upućuje ideoške pucnjeve u Vijeću Europe na izmišljene ideoške Indijance, što je u suprotnosti s moralom i idejama Vijeća Europe.

Komunisti su sada u manjini u Europi. 9. ožujka, bit će točno 60 godina od antifašističkog, antinacistickog ljudskog čuda u kojemu su komunisti bili žrtve. Ovo izvješće ponovno ispisuje povijest u skladu s modernim, globaliziranim, imperijalističkim, antiljudskim stavovima i vrijednostima otvorenoga tržista.

Prije 60 godina, komunisti su bili progonjeni u Grčkoj. Na onim divnim otocima, kamo se sada ide na odmor, bili su smješteni koncentracijski logori. Grčki su ljudi protiv ovoga izvješća jer su demokrati. Nećemo tražiti od djece g. Busha da kažu *mea culpa* za zločine svojih očeva. Ne možete kriminalizirati klasnu borbu.

Kada se u budućnosti, kada nikoga od nas ne bude, pojave nove ideje, Vijeće Europe bit će zapamćeno po pokretanju lova na vještice, prvo na komuniste, onda na plave, na debele, pa na mršave. Ako želite biti kauboј, nosite crvene čizme, pa će vaša budućnost biti demokratskija.

Karl Marx Stadt 1971.

„slobodnih mislilaca“ uništeno je. Osuda onoga što se dogodilo značila bi povijesnu pravdu.

Branitelji komunizma

Uz gore navedeni dio govora gg. Einarssona (Švedska) i de Puiga (Španjolska) vidljivo je stajalište salonskih komunista i ljevičara, a sada malo pravih komunističkih tonova:

g. Pangalos (Grčka): ... komunistički su režimi sada mrtvi i nestali. Uskrsnuće komunističkih stranaka bilo bi neprihvatljivo. Bivše komunističke stranke distancirale su se od prošlosti. Stvarnu opasnost predstavlja extremna desnica. Sada je potrebno razgovarati o bitnim temama, kao što su problemi do kojih dovodi ksenofobija i njezina povezanost s imigracijom, pitanja nezaposlenosti, siromaštva i epidemija. Skupština ne bi mogla proučavati zločine iz prošlosti komunističkih partija bez osude komunističke ideologije. Bilo

Je li Hrvatska komunistička država?

Predstavnici Republike Hrvatske u Vijeću Europe brane komunizam. Iznimka nije bila vidljiva, jer želja g. Frane Matušića izražena u zajedničkom amandmanu s g. Markom Mihkelsonom, gđom Mojcom Kucler-Dolinar, g. Jakobom Presečnikom i g. Dimitrijem Kovačićem, kojim traže "da vlade u suradnji s lokalnim vlastima na odgovarajući način označe lokacije grobova žrtava, osiguraju njihov dostojanstven pokop te" ne govori o hrvatskim žrtvama niti o tome da je u bivšoj Jugoslaviji bio komunizam i da je Tito jugoslavenski Staljin. Ništa od toga. A mogli su se ugledati u druge zastupnike iz bivših komunističkih država koji govore o svojim žrtvama ili se kaju zbog članstva u komunističkim strankama. Ne, hrvatski zastupnici nemaju srama niti osjećaja za hrvatske žrtve, oni se dadu voditi Miloradom Pupovcem, kao da Hrvatskoj nije bio dosta jedan Svetozar Pribićević.

g. PUPOVAC (Hrvatska). – Ovaj nacrt rezolucije je sirovi materijal temeljen na kontroverznim prilozima nekolicine povjesničara, koji zanemaruju mnoge druge koji su dali doprinos. On zanemaruje stotine tisuća onih koji su - kao pripadnici raznih nacionalnosti – kao komunisti, socijalisti, ljevi liberali, kao demokrati, i kao obični ljudi koji ne pripadaju niti jednoj stranci – doprinijeli opstanku totalitarnih komunističkih režima koji su ubijali ljudi. Ako treba, mi – osobito socijalisti – osudit ćemo to danas ovdje, ili sutra negdje drugdje. Imamo odgovornost da to učinimo, isto kao što su i pripadnici drugih stranaka odgovorni za druge zločine koji su se dogodili i još uvijek se događaju.

Želimo ojačati demokraciju u našim novim zemljama, unatoč činjenici da se u mnogima od njih radi o vrlo starim narodima. Dajemo li tim ljudima vjeru da nastave borbu za svoje demokracije ili bismo ih diskreditirali i rekli im da ne bi smjeli biti nostalgični? Mislite li da prosječni Rus pati od nostalgije za zločinima koje je

počinio Staljin ili neki drugi? Vjerujte mi da nije tako. Oni samo misle da nije dovoljno svesti demokraciju na slobodno tržište, slobodne izbore, slobodu izražavanja i pravo na vlasništvo.

...

Hrvatsko izaslanstvo raspravljalo je o deklaraciji o antifašizmu. Imali smo žučnu raspravu koja nas je podijelila, ali na kraju smo odlučili da ćemo vidjeti možemo li se dogоворити oko zajedničke rezolucije. To smo i učinili. Složio sam se s predsjednikom naše skupine koji je

nochetovog režima, koji je naučio metode od Staljina, i o neprihvatljivosti povratka na totalitarizam. Autor izvješća umjetno je manipulirao s njime kako bi osudio samo komunizam. U izvješću nije bilo odgovora na pitanje moraju li svi komunistički režimi biti totalitarni. Čini se da autor smatra da je tako. Govornik se nije složio s time. To bi bilo kao da kažemo da ako je krv crvena, sve što je crveno mora biti krv... Smiješno je pokušavati izjednaciti ideologiju nacizma s ideologijom komunizma. Razlike između ideologije koja se razvijala kroz vladavinu prava i ideologije koja to nije ne treba objašnjavati.

g. ZJUGANOV (Ruska Federacija) napomenuo je kako je Thomas Mann anti-komunizam nazvao „osnovnom glupošću 20. stoljeća“. Razčaravajuće je da se Parlamentarna skupština bavi takvom glupošću. S užasom je izvjestio da kolektiv komunističkih govornika nije dobio riječ na nedavnom sastanku u Ateni. Nekadašnji anti-komunisti uključivali su Hitlera i Goebbelsa, McCarthyjeve u SAD-u. Jesu li to uzori kojima težimo?

Kome se ovdje sudi? Je li to 40 milijuna Rusa koji su bili članovi Komunističke partije? Je li to Jurij Gagarin, član Komunističke partije? Nekadašnji vođe Francuske i Grčke? Vođe otpora? Sadašnji komunistički vođa Indije? Na svijetu nema dovoljno zatvora da se zatvore svi komunisti. Brazil ima komunističkog vođu, a Latinska Amerika postaje crvena. Ovo je provokacija između linija koja je podijelila Evropu. Ako ikome treba suditi, tada su to vođe kolonijalne prošlosti za užase počinjene u Africi, Aziji i na Bliskom Istoku.

Neofašistički marševi održavaju se u europskim zemljama, a Vijeće Europe šuti. Fašizam je bio rezultat anti-komunizma, i govornik se pita zašto se Skupština želi vratiti na fašizam.

A da bude malo veselo pobrinuo se g. Žirinovski uzvrativši šefu komunističke partije Zjuganovu:

Stalin

rekao: "Molim Vas, vratite se i pokušajte napraviti ovaj dokument na načinda bude manje sirov i ozbiljniji".

g. MIMICA (Hrvatska). – ... Iako ne osporavam vrijedne namjere izvješća i izvjestitelja, moram inzistirati na bolje strukturiranom, manje pojednostavljenom i manje generaliziranom pristupu, uz koji bi izvješće bilo još prikladnije za zadaće i misiju Vijeća Europe. ...

g. KOSACHEV (Ruska Federacija) ... Zločine nisu počinjavale demokratske vlade već totalitarni režimi. Da je tema izvješća bila ograničena na totalitarne režime, kao što je na početku predloženo, svi bi bili suglasni. Zastupnici bi mogli govoriti o zločinima grčkog režima, Pi-

g. ŽIRINOVSKI (*Ruska Federacija*) rekao je Skupštini da će zagovarati sasvim suprotan stav onome prijašnjeg govornika iz Ruske Federacije, g. Ziuganova.

Da nije bilo pakta između Hitlera i Staljina, Hitler bi bio maknut s vlasti još 1933. Staljin je održao Hitlera na vlasti. Da Hitler nije napao Sovjetski Savez, komunisti i fašisti još bi uvijek zajedno pi-juckali šampanjac po čitavoj Europi. Komunisti su ti koji su počinili užase u Čečenskoj Republici. Komunistička stranka želi uskrsnuti, a to treba osuditi. Članovi Komunističke stranke odgovorni za zločine i dalje se nalaze na vodećim pozicijama, ne dopuštajući reformu u toj zemlji. Zašto se g. Pangalos iz Grčke žalio na huntu u svojoj zemlji? To nije ništa; trajalo je samo jedno kratko razdoblje. Komunisti su stvorili pandemiju, ubijajući milijune. Ziuganovu bi trebalo suditi u Haagu, ne Miloševiću. Milošević nije problem. Za sve što se dogodilo na Balkanu krivi su komunisti.

Ovaj je dokument slab i trebao bi ići dalje, ali treba ga podržati. U što bi mladi Europe vjerovali kada Skupština ne bi osudila zločine komunističkih režima? 25. siječnja treba slaviti kao dan kada je Europa osudila te zločine.

Pripadnici porobljenih naroda zalažu se za osudu komunizma

g. BOKERIA (*Gruzija*). – Zahvalio bih izvjestitelju na nacrtu rezolucije, koji snažno podržavam. Neću se predomisliti čak ni zbog činjenice da ga podržava i g. Žirinovski. G. Zjuganov, koji je govorio prije g. Žirinovskog, vođa je najveće opozicijske stranke u Ruskoj Federaciji. Vođa ruske Komunističke stranke nije rekao ni jednu riječ osude zločina počinjenih, kako bi njeni članovi rekli, u ime komunizma. To nije slučajno. Kako kolega može reći da je nebitno osuditi totalitarne komunističke režime, kada je ruski predsjednik g. Putin nedavno rekao da je pad Sovjetskog Saveza jedna od najvećih tragedija 20. stoljeća?

Naslijede komunističke okupacije dobro se vidi u mojoj zemlji, kao i u bilo kojoj drugoj zemlji gdje su vladali komunisti. G. Lukašenko možda nije pravi komunist. Ali on je rezultat komunističkog režima. Već je rečeno kako komunisti još uvijek vladaju u nekolicini zemalja, gdje i dalje progone pojedince i ubijaju ljudi zbog njihovih uvjerenja. Nedavni su članovi

Pakt Ribbentrop-Molotov

ukrajinskog izaslanstva plakali kada je najavljen da će se pripremiti međunarodni dokument kojim će se priznati genocid iz 1930-ih. Važno je da se za takve zločine preuzme moralna odgovornost.

g. VAREIKIS (*Litva*). – ... Krađe i ubojsztva nisu bili jedini počinjeni zločini. Moja zemlja zna što nam je sovjetski režim oduzeo u geografskom smislu. Kao geografska jedinica nismo postojali gotovo 50 godina. Komunistički su nam zločini oduzeli povijest. Postali smo ne-zemlja unutar Sovjetskog Saveza, i nismo imali prave knjige iz povijesti, jer su se one sastojale od samo 10 stranica. Komunistički režimi i zločini komunističkih kriminalaca oduzeli su nam svijest u obliku naše vjere. Mnogo je toga bilo zabranjeno, a to znam iz osobnog iskustva. Komunisti su nam oduzeli svijest. Zabranjene su mnoge grane umjetnosti i znanosti, pa su nam oduzeli ljudskost. Kao rezultat toga, ponkad ne možemo procijeniti ili osuditi stvari koje su se dogodile.

Završno slovo g. LINDBLAD (*Švedska*). – Govor gospodina Mihkelsona dobar je sažetak većeg dijela rasprave. Bila je to zanimljiva i slobodna rasprava, u kojoj je svatko imao priliku izreći svoje mišljenje o ovoj vrlo važnoj stvari. To se ne bi moglo dogoditi da se nalazimo u komunističkoj zemlji. Važno je imati na umu da je sloboda govora i okupljanja ključna, i da ide ruku pod ruku s temeljnim vrijednostima Vijeća Europe.

Komentirao bih primjedbe nekih kolega. Mats Einarsson iz Švedske je kao

njegov komunistički kolega g. Zjuganov kada se radi o razgovoru o stvarima koje nisu tema rasprave. Raspravljamo o zločinima počinjenim od strane totalitarnih komunističkih režima, a oni govore o dobrom ljudima koji su bili aktivni u SSSR-u. Nema sumnje da je bilo puno takvih ljudi, ali to je potpuno druga tema. Ovdje raspravljamo o izvješću na temu osude totalitarnih komunističkih režima, a ne o totalitarnim režimima kao takvima. O ovom se temi nekoliko puta raspravljalo u Odboru za politička pitanja i odluka je bila da se izvješću da ovaj naslov. Da se radi o totalitarizmu, izvješće bi bilo puno dulje, na drugu temu. Tu smo da donešemo odluku o nacrtima rezolucije i preporuke koja se nalazi u ovom dokumentu.

Jedan je kolega komentirao kako viđa mlade ljudе u majicama sa sovjetskim simbolima. Naišao sam na isti problem i u Švedskoj, gdje jedan norveški lanac prodaje takve majice. Pokrenuli smo kampanju protiv toga, i dopisivao sam se elektronskom poštom sa stručnjakom za marketing u tom poduzeću koji mi je rekao da se samo radi o nostalziji za Rusijom. Problem je što nemamo kampanje za jačanje svijesti. Trebamo ovu raspravu kako bismo osvijestili ljudе u našim zemljama o zločinima komunizma i o tome što ti simboli znače. Nije problem ako g. Einarsson i g. Zjuganov nose majice sa sovjetskom oznakama – problem je s mlađim ljudima koji su, kako bi Lenjin rekao, korisni idioti.

OPET LEPOGLAVA

Proteklih dana u tisku se pojavilo nekoliko napisa o spomeniku kojeg smo prošle godine podigli ispred kaznionice u Lepoglavi u spomen na tisuće političkih uznika – žrtava jugoslavenskoga monarhističkog i komunističkog nasilja. Tako napis u Večernjem listu ima slijedeću opremu – uvod, naslov i podnaslov:

SKANDAL SAB Lepoglave traži da se spomenik ispred Kaznionice ukloni do 29. travnja

S P O M E N I K J E V E L I Č A N J E U S T A Š A

S problemom ćemo upoznati i međunarodne asocijacije, poručuje predsjednik SAB-a Lepoglave Gojko Matić. Povod za ponovno aktualiziranje jest **Rješenje** Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva o obnovi postupka izdavanja lokacijske dozvole za postavljanje Spomen obilježja političkim uznicima u Lepoglavi, kojim se SAB-u dozvoljava sudjelovanje u svojstvu zainteresirane stranke u postupku.

Kako naši članovi veoma skromno prate dnevne novine, putem našeg mjesečnika **POLITIČKI ZATVORENIK** biti će informirani o tijeku daljnog postupka.

Odgovor u ime naše udruge poslao sam redakcijama listova koji su o tome pisali, nakon čega je tekst objavljen, ali ne u cijelosti, pa ga stoga objavljujemo u našem mjesečniku.

Spomenik GOLUBICA IZA REŠE-TAKA je provedba rezolucije Vijeća Europe u osudi komunističkih zločina

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika podiglo je ispred kaznionice u Lepoglavi spomen-obilježje GOLUBICA IZA REŠETAKA, rad akademskog kipara Mladena Mikulina. Na spomeniku je ukljesan slijedeći tekst:

U SPOMEN NA TISUĆE POLITIČKIH UZNIKA – ŽRTAVA JUGOSLAVENSKOGA MONARHISTIČKOG I KOMUNISTIČKOG NASILJA, KOJI SU U OVOJ KAZNIONICI ROBIJALI, TRPJELI, UMIRALI I ŽIVJELI ZA HRVATSKU

Spomenik je podignut kako bi se ispravila povijesna nepravda prema zatajenim i prešućivanim žrtvama stradanja političkih uznika u vrijeme monarhističke i komunističke Jugoslavije.

Podizanjem spomenika nisu negirane niti obezvrijedene žrtve stradanja u kaznionici Lepoglava tijekom NDH, kojima su već podignuta tri spomen-obilježja, od kojih jedno zaista monumentalno.

I sada se postavlja pitanje, koji su motivi tzv. Saveza antifašističkih boraca, da tako histerično i s toliko mržnje nastoji ukloniti GOLUBICU IZA REŠETAKA, spomenik kojim se među inim odaje spomen i njihovu vrhovnom komandantu Josipu Brozu kao robijašu iz vremena monarhističke Jugoslavije.

Piše:

Alfred OBRANIĆ

Zašto ponavljaju ordinarnu laž da u vrijeme komunističke Jugoslavije nije bilo likvidacija u kaznionici Lepoglava, kada itekako dobro znaju da se radi o najmanje o nekoliko stotina ubijenih uznika.

Spomenik GOLUBICA IZA REŠETAKA ispred kaznionice u Lepoglavi

Član našega društva, bivši politički uznik, dugogodišnji robijaš u Lepoglavi dr. Augustin Franić objavio je knjigu «KPD LEPOGLAVA – mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika», gdje je na temelju raspoloživih dokumenata utvrđeno da je u Lepoglavi ubijeno 370 zatvorenika. Naglašavam na temelju **raspoloživih** dokumenata, jer kao i na gubilištu Macelj,

počinitelji zločina nastojali su uništiti kompromitirajuće dokumente, a svjedočke su pobili.

Odgovor je samo jedan. U SAB-u su časni antifašisti postali manjina, a dominiraju komunisti odgovorni za likvidacije bez suda i suđenja nakon završetka II. svjetskog rata, kao što je bio njihov sudrug i dugogodišnji upravnik kaznionice drug Josip Špiranec, poznat po ubijanju građana Lepoglave po kućama i dvorištima. Ako je tako postupao prema građanima Lepoglave, kako je to izgledalo unutar zatvorskih zidina, gdje je bio absolutni gospodar života i smrti? Vidi Izvješće Okružnog komiteta KPH Varaždin upućeno CK KPH o likvidaciji četvorice mještana Lepoglave od strane članova Kotarskog komiteta KPH Ivanec od 27. travnja 1946. godine.

Vjerujem, da je još jedan događaj unio nemir u redove SAB-a – usvajanje rezolucije **Potreba za međunarodnom osudom zločina totalitarističkih komunističkih**

režima u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe 25. siječnja 2006. godine, koja obvezuje sve zemlje Vijeća Europe, pa tako i Hrvatsku. Slijedom rezolucije, Vijeće Europe osniva Odbor, koji će se baviti istraživanjem komunističkih zločina u zemljama članicama. Istovremeno, zemlje članice osnivaju Odbole na nacionalnoj razini, a cilj rada jest utvrđivanje činjenica i predlaganje mera sa ciljem osude zločina i pomoći žrtvama, odavanje počasti sjećanju na stradale, proglašenje Dana sjećanja na žrtve komunizma, osnivanje nacionalnih muzeja stradanja, a lokalnoj samoupravi povjerava se podizanje obilježja i spomenika.

Kao najvažnije, Vijeće treba pokrenuti kampanju za podizanje javne svijesti o zločinima komunizma, što podrazumijeva i reviziju školskih udžbenika, a čitav proces treba doprinijeti daljnjoj **pomirbi temeljenoj na povijesnoj istini i razumijevanju**.

Sa zakašnjenjem Europa je osudila dva totalitarna sustava koja su obilježila 20. stoljeće i koji su iza sebe ostavili neviđene ljudske patnje, logore, deportacije, povrede slobode izražavanja misli i savjesti, pojedinačna i kolektivna ubojsvstva – nacizam i komunizam. Za razliku od nacizma i fašizma, koji su slomljeni završetkom II. svjetskog rata, komunizam se u Europi održao do posljednjeg desetljeća proteklog stoljeća. Zbog te male vremenske distance, mnogi živući korisnici i poklonici komunističke nomenklature ne doz-

Unutrašnjost kaznionice u Lepoglavi

voljavaju izjednačavanje komunizma i nacifašizma. Naime, oni tvrde da je nacizam u svojoj biti zločinačka ideologija – što je sasvim točno – a da to komunizam nije.

Komunizam je utemeljen na sasvim drugoj premisi. Temeljen je na poruci vjekovnog ljudskog sna o pravdi i jednakosti, neizrabljivanju, slobodi itd. Na tom plemenitom temelju izvršena je **povijesna prevara velikog dijela čovječanstva i zločin**, koji je kao posljedicu uz logore, glad i patnje ostavio cca 100 milijuna ubijenih ljudi.

Za razliku od nacizma, koji je svoj zločinački projekt ostvario u ratu i uglavnom nad drugim narodima, komunizam je svoj zločin ostvario u miru i prvenstveno nad vlastitim narodom.

Baš radi toga što je promicao opće ljudske vrijednosti i obećavao ostvarenje u stvarnom životu, a u provedbi činio sasvim nešto drugo, komunizam je perverziji od svoje braće nacizma i fašizma – što je na koncu potvrdio i brojem žrtava.

Ne znajući, da se priprema donošenje spomenute rezolucije, postavljanje spomen obilježja GOLUBICE IZA REŠETAKA predstavlja jedno od ostvarenja kakva se očekuju u provedbi rezolucije u zemljama kojima su vladali totalitarni komunistički režimi.

I na kraju nešto o paranoičnoj preokupaciji koju SAB redovito spominje, kako je spomenik podignut na postolju u obliku slova U. Jasno da nije vrijedno spomena, no radi ljudi koji nisu bili na licu mesta, samo kratki opis. Dakle, postolje spomenika čini zid koji tlocrtno ima oblik polovice pravilne kružnice - 180° stupnjeva. Ako to članove SAB-a asocira na ustaški simbol, onda im je doista život jedna grozna patnja, jer s formom polovice kružna smo svakodnevno okruženi, bilo da se radi o prirodnim oblicima ili djelima ljudskih ruku. A kako im je tek kada čitaju tekstove s tim groznim slovom.

KPD Lepoglava

**IZVJEŠĆE OKRUŽNOG KOMITETA KPH VARAŽDIN UPUĆENO
CENTRALNOM KOMITETU KPH O LIKVIDACIJI ČETVORICE MJEŠTANA
LEPOGLAVE OD STRANE ČLANOVA KOTARSKOG KOMITETA KPH IVANEC**

O.K. K.P.H. Varaždin

Broj: 28/46

27.travnja 1946.

Centralnom Komitetu K.P.H.

Zagreb

Dragi drugovi!

Mi smo oformili partijsku komisiju za ispitivanje Josipa Špiranca, upravnika Lepoglave, Augusta Šoštareka i Uršanić Andriju u vezi sa ubijanjem četvorice mještana u Lepoglavi.

U komisiji su bili drugovi Galić Josip, sekretar K.K. Ivanec, Kolar Josip i Tucman Josip, članovi našeg Komiteta.

Na ispitivanju se ustanovilo, da inicijativa za takovo obračunavanje nije potekla samo od drugova u Lepoglavi, već je i Kotarski komitet donio takav zaključak na svojoj sjednici 27.ožujka, koji je omogućio takav postupak. U vezi sa kampanjom čišćenja naše zemlje od banditskih naoružanih grupica drugovi su održali sjednicu, ali se nisu pridržavali samo onoga, što je postavljeno, da se ubijaju samo oni ljudi, koji se zateknu sa oružjem u šumi ili iz sela bježe sa oružjem, već su na sastanku postavili, da se može ubiti i pojedine ljude u selu za koje se zna, da imadu vezu sa križarima i rovare protiv pokreta. Kod toga su postavili da to mogu izvršiti samo dobri članovi Partije, da bi to ostalo konspirativno. Na osnovu takvog zaključka Komiteta drug Špiranec je učinio plan sa navedenom dvojicom drugova, kojeg je uz pomoć narodne odbrane proveo u djelu.

Ljudi koji su potučeni imali su vezu s križarima i rovarili su protiv narodno-oslobodilačkog pokreta, ali su to radili tako perfidno, da se za njih nije moglo naći konkretnog materijala, kako bi ih se moglo izvesti pred sud. Naši drugovi idući linijom manjeg otpora željeli su, da ih se riješe, umjesto da vode s njima političku borbu i da ih zakonitim putem onemoguće u njihovom dalnjem rovarenju.

Odmah iza toga čina drugovi iz K.K. Ivanec uvidjeli su pogrešku svojeg stava, a to se vidi po tome, što je drugi dan iza ubijanja ove četvorice vojska narodne odbrane uhvatila trojicu domaćih križara i dovela ih u Lepoglavu, gdje su ih htjeli likvidirati. Tu se je suprotstavio Kotarski Komitet, a naročito sekretar Komiteta i tako su ta trojica izvedena pred narodni sud.

Za ubijenu četvoricu po dogovoru sa sekretarom našeg Komiteta drugom Ivicom Gretić drugovi iz K.K. Ivanec preko Fronte objasnili su narodu u Lepoglavi da su to ubijanje izvršili ustaše, koji su isti dan pobegli iz Lepoglave i razoružali jednog milicionera, a da je to priznao jedan od pobjegle četvorice ustaša, koji je uhvaćen u Novom Marofu. Narod u Lepoglavi uopće više ne postavlja pitanje za ubijenu četvoricu, po čemu izgleda da vjeruje objašnjenju.

Navedenu dvojicu osim Špiranca mi nismo ispitivali iz razloga, što je to bila direktiva njihovog rukovodstava. Mi smo mišljenja, da za taj slučaj treba snositi odgovornost i posljedice čitavi Komitet, pošto je on kao cjelina dao takovu liniju. No jedno moramo podvući, da se kod istog Komiteta nikad nije osjećala neka samovolja i vjerujemo, da se istom Komitetu takav slučaj neće više ponoviti.

Molimo Vas, da dadete Vi svoje mišljenje po gore navedenom slučaju, kako bi mi mogli prići njegovom konačnom rješenju.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

Kopija, strojopis

HDA, Zagreb, 1223/5, kut.67

PREDSTAVLJANJE KNJIGE O KOMUNISTIČKIM ZLOČINIMA

Dubrovačka podružnica Hrvatskoga društva političkih zatvorenika organizirala je 19. siječnja pred dubrovačkom javnošću predstavljanje nedavno objavljene knjige „Partizanska i komunistička represija u Hrvatskoj 1944. – 1946. /Dokumenti/. Autori su knjige povjesničari dr. sc. Zdravko Dizdar, dr. sc. Vladimir Geiger, Milan Pojić, prof. i Mate Rupić, prof. Izdavač je Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje iz Slavonskog Broda. Knjiga je brzo stekla veliku popularnost i već je doživjela drugo izdanje.

Predstavljanje je upriličeno u dvorani Međunarodnoga središta hrvatskih sveučilišta u Dubrovniku spomenutoga datuma u 19 sati, u isto vrijeme kada se u dvorani Alojzija Stepinca održavala tribina „Ususret sv. Vlahu“ kao priprema za skoru proslavu blagdana Sv. Vlaha s istaknutim predavačem akademikom Vladimrom Paarom. To je spriječilo mnoge građane da budu prisutni na oba mjesta. Usprkos toj nepovoljnoj okolnosti, dubrovačka je publika ispunila dvoranu do zadnjega mjesta.

Predstavljači su bili: dr. sc. Nikica Barić, dr. sc. Vladimir Geiger, prof. dr. Stjepo Obad, domaći čovjek, a poznati sveučilišni profesor povijesti u Zadru te dr. oec. Augustin Franić.

Piše:

dr. Augustin FRANIĆ

Nakon što je predsjednik dubrovačke podružnice HDPL-a s nekoliko riječi otvorio predstavljanje, profesorica Marija Čokljat odrecitirala je pjesmu „Hrvatskoj“, našega velikog pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića. Po završetku pozdravljenja je burnim pljeskom.

Predstavljači su redom nastavili s izlaganjima. Dr. Barić je kao recenzent knjige objasnio u cjelini vrijednosti, sadržaj i kvalitetu knjige, kao i prilike u kojima su se radnje u njoj odvijale. Nakon njega nastupio je dr. Geiger prikazujući progone njemačke i drugih manjina. Dr. Obad se osvrnuo na dio knjige koji govori o Dalmaciji, s posebnim osvrtom na dubrovačko područje. Istaknuo je i naglasio događaje i

stavove koji su u Dubrovniku dominirali u razdoblju od 1944. godine i dalje. Tada je Dubrovnik izgubio velik broj istaknutih i uglednih građana, a posebno tridesetak svećenika. Posljednji govornik, dr. Franić, povezao je prikazani dokument, koji govori o ubojstvu četvorice uglednih građana Lepoglave, s petim ubojstvom u svibnju, gdje su isti, tj. organizatori ubojstva četvorice, u travnju ispitivali kao istražitelji ženu žrtve Franje Kolenka. To je vidljivo u zapisniku koji je pronašao dok je pisao svoju knjigu o KPD Lepoglavi.

Predstavljanjem je ostala zadovoljna slušalačka publika koja je trud predstavljača nagradila pljeskom i kupnjom knjiga. Predstavljači su također bili zadovoljni na odlasku iz Dubrovnika. Nije izostalo ni oduševljenje organizatora postignutim uspjehom.

Dubrovnik - Stradun

HEBRANGOVO (NE)VRIJEME

Piše:

Ante DELIĆ

Svojedobno u Fokusu, akademik Mirko Vidović (*Kultura politike – Tek dolazi vrijeme Andrije Hebranga*) ustvrdio je (ne znam na temelju čega, jer, kako ćemo vidjeti, činjenice govore suprotno) da «*hrvatski Antifašistički pokret, pod vodstvom Andrije Hebranga (sve do 29. rujna 1944.), ni na kraj pameti (sic!) nije imao da razori teritorij NDH i da ukine posvemašnju državnu nezavisnost, negoli da – ukloni s pozicija vlasti Ustaški pokret i nadomjesti ga koalicijom HSS KPH*». Ovakve i slične teorije često se «*provlače*» kod govora o antifašizmu u Hrvatskoj. Autor (g. Vidović) kaže da staljinisti «*svjedoči istine više mrze od svojih 'klasnih' neprijatelja*». Ova velika istina je i razlog pisanja moga teksta.

Kod govora o A. Hebrangu prije svega treba naglasiti da se radi o čovjeku koji je sa nepunih 20 godina postao članom KPJ, te zbog širenja komunističke propagande (trebao je, naime, kao zagrebački delegat izložiti zaključke konferencije na savjetovanju jugoslavenskih komunističkih predstavnika u Moskvi, ali je uhićen prilikom ilegalnog prelaska granice) osuđen na 12 godina u *staroj Jugoslaviji*. Početkom 1941. godine, odmah po izlasku iz zatvora ulazi u Politbiro CK KPH. U svibnju 1941. postaje rukovoditeljem Vojnog komiteta KPH, a u lipnju član Operativnog rukovodstva za Hrvatsku. Ako on sve do 29. rujna 1944. nije išao na rušenje državne nezavisnosti NDH, zašto se nakon njenog proglašenja nije stavio u njenu službu, te na taj način radio na tome da režim u njoj postane demokratičniji tj. zašto sve nije usmjerio prema boljitetu države, već je tri tjedna nakon njenog proglašenja postao rukovoditeljem Vojnog komiteta KPH i na taj način je stao nasuprot te iste hrvatske države koju on, tobože, nije rušio do 29. rujna 1944.!? Na koncu, zar je on već u svibnju 1941. u potpunosti znao kakva je

politika vlasti NDH pa je išao na rušenje režima iz redova KPJ te na taj način bio *kap u moru*? Ako on (Hebrang) sve do 29. rujna 1944. nije išao na rušenje državne nezavisnosti NDH, kako objasnitи sljedeće njegove riječi: «*Fašistička tvorevina NDH, to leglo izdaje i zločina,*

Andrija Hebrang

mora nestati s lica zemlje. (sic!) S njome će biti izbrisano i sve ono što je brani. Na razvalinama NDH (...) izgraditi će se slobodna i ujedinjena federalna Hrvatska, kao ravnopravna savezna zemlja nove demokratske federativne Jugoslavije. Na ruševinama stare Jugoslavije, koju su nam ostavile u naslijeđe bivše vladajuće klike, naši narodi, pod novim vodstvom, izgrađuju vlastitim rukama i svojom krvlju novu – federalnu Jugoslaviju. (a ne nikakvu demokratski uređenu nezavisnu hrvatsku državu op.

a.) *Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije i Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije izrasli u oslobođilačkoj borbi kao zajednički parlament i zajednička vlada svih zemalja Jugoslavije, predstavljaju čvrsto i nerazdvojno jedinstvo naših naroda...»* («Naprijed» br. 44 od 26. marta 1944.).

Hebrang u odlukama AVNOJA vidi «*povijesne odluke koje rješavanju sudbinu i budućnost Hrvatske*».

Sve one koji se danas ne priključe borbi za oslobođenje Hebrang već sutra proglašava «*kukavicama, pomagćima fašističkih okupatora izdajnicima svoga naroda*».
(Vjesnik, br. 14. od 25. maja 1944.)

Što se tiče HSS-a Hebrang piše «*U narodno-oslobodilačku frontu pokušat će se uvući i neki špekulantini i agenti pokvarene gospode iz vrhova Hrvatske seljačke stranke. No toga se ne treba bojati. (...) U toj će borbi brzo pasti maske s lica svih špekulanata i zabušanata. Pravi će borci iz redova Hrvatske seljačke stranke sami brzo obračunati s njima, a mi ćemo, ako ustreba u tome pomoći*».
(Naprijed br. 21. od 8. septembra 1943.)

Izvršni odbor JNOF-a Hrvatske (kojem je Hebrang bio tajnik) odbio je Košutićeva «*Temeljna načela*» i načelo da se o političkoj sudbini Hrvatske odluči na slobodnim poslijeratnim izborima. HSS-ovo skupini je nuđen ulazak u Frontu uz uvjet da javnim proglašenjem priznaju tekovine pokreta, da osude NDH kao «*fašističku protunarodnu tvorevinu*», da osude sve prvake HSS-a koji se «*prešli u službu ustaša*» i podrže mobilizaciju u partizanske postrojbe.

U letku «*NARODU HRVATSKE*» (od 20. svibnja 1944.) Hebrang poziva rođljube: «*Čistite Hrvatsku od njemačke i ustaške gamadi*». Ta izjava toliko ne

čudi s obzirom na to da je uz Hebranga potpisuje i Marko Belinić. Letak završava: «**Živjela narodna vlast Jugoslavije na čelu sa ljubljenim vodom naroda, maršalom Titom!**». Toliko o borbi za «državnu nezavisnost NDH» sve do 29. rujna 1944.! U letku pod naslovom «*O narodnoj vlasti*» najistaknutija Hebrangova rečenica glasi: «*Tko može biti protiv Federalne Države Hrvatske, protiv takve narodne vlasti? Protiv nje mogu biti samo izdajnici i narodni neprijatelji.*» U nastavku govori o ustašama i pri tome uopće ne luči DRŽAVU od REŽIMA (iako Vidović tvrdi suprotno): «*ustaška će vlast i NDH (...) biti pokopana ruševinama Trećeg Reicha.*» Ustaški list «*Spremnost*» piše o Hebrangovim izjavama zaključujući kako: «*Hebrang ne ustaje protiv postojećeg režima u Hrvatskoj, on ne osuđuje vanjsko-političku orientaciju, već traži uništenje hrvatske države kao takve, traži ono, što nije učinio niti jedan rumunjski, bugarski ili grčki komunist u odnosu na svoju domovinu.*»

U svom govoru od 8. svibnja 1944., kao potpredsjednik ZAVNOH-a kaže da je «...*Hrvatska dobila svoj toliko očekivani Sabor (...) kao izraz demokratske volje (sic!).*

Pritom naravno ne govori na koji način su birani zastupnici u taj «*izraz demokratske volje*». Nije ih sigurno biraо narod demokratskim putem već – Hebrangovi nadređeni pa i on sam.

Vidović propagira povijesne neistine (nadam se nesvesno) kad govori da je Hebrang «*išao na koaliciju HSS KPH*»! Hebrang je «pučiste» koji su trebali pod Mačekovom zastavom preuzeti vlast u NDH, nazvao «*društвom neviđenih varalica, izdajničkom mačekovskom gospodom, izrodima hrvatskoga naroda*», a čitav plan po njemu je «*luđački i zločinački*» (tekst: *Izdajice položite oružje inače ćete biti uništeni*, A. Hebrang). Valjda zato što se njime (pučem) pokušala spasiti država koja je za njega ništa drugo doli jedna «*fašistička tvorevina*».

Hebrang je bio najaktualniji hrvatski komunist (po Đilasu: «*prototip padašnjeg komunista*» i «*hrvatski Tito*»), kome je iznad glave stalno lebdio *grijeh nacionalizma* koji je, tobože, uvijek ometao jugoslavensku konsolidaciju. Nikada nije bio za samostalnu i nezavisnu državu, već je njegov najveći doseg bio federacija! Hebrangovo nacionalno osjećanje u svemu je bilo dosljedno jugoslavenskoj uzajamnosti (što se na kraju pokazalo iluzijom). Za Hrvatsku je jednu priliku video u jugoslavenskoj federaciji, koju ideju nikada nije napustio. U ZAVNOH-u je video Boga koji rješava hrvatsko pitanje. Previše je vjerovao da komunisti najbolje poznaju prirodu zajedničkog života (*naših*) jugoslavenskih naroda. Hebrang je inzistirao na ocjeni da Hrvati u NDH ne gledaju istinsko ostvarenje svoje nacionalne slobode (što se nedvojbeno vidi iz njegovih tekstova). Govoriti da vrijeme Andrije Hebranga «*tek dolazi*», najblaže rečeno,

je opasno, jer time dozivamo neku novu asocijaciju i dokazujemo da iz Hebrangovih iluzija i zabluda nismo ništa naučili. Hrvatska nezavisnost i ideje Andrije Hebranga nikako ne idu skupa, pa makar to tvrdio i jedan akademik.

Ciliga u svom zaključku o Hebrangu kaže: «*Hebrang je i kao čovjek nacionalno pitanje vezao organski s komunizmom i jednako i nespojivo dijelio je rješenje hrvatskog pitanja uz pobjedu komunizma, međutim konačno se razočarao.*» Dodat ćemo – tada je bilo prekasno!

Ne stvarajmo kult od osoba (čije je vrijeme, hvala Bogu, odavno prošlo), a koje su se zanosile iluzornim razmišljanjima o «*nacionalnoj slobodi, ravнопravnosti i sretnoj budućnosti naših naroda*»!

Napomena: Fokus je odbio objaviti ovaj tekst.

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Tijekom siječnja i veljače 2006. svojim su prilozima izlaženje našeg časopisa svojim nesebičnim prilozima pomogli:

Ivan	Lukinec	Calgary, Canada	1.000,00
Anđelka	Kunić	Zagreb	220,00
Ljubomir	Banovac	Zagreb	200,00
Jakica	Penavić	Zagreb	100,00
Manda	Parić	Austrija	1.000,00
Tomo	Rukavina	Požega	500,00
Zdenko	Bakula	Sl. Brod	250,00
Damjan	Perić	Novska	300,00
Edib	Hatipović	Zagreb	200,00
Omer	Stunić	Zagreb	200,00
Marijan	Božić	Požega	500,00
Anka	Kenda	Osijek	250,00
Terezija	Lukšić	Sisak	200,00
Zorica	Čengić	Zagreb	200,00
Tonči	Marinković	Zagreb	400,00
u k u p n o			5.520,00

Zahvaljujemo se darovateljima, i ubuduće se preporučujući njihovoj susretljivosti. (Ur.)

EUROPEIZIRANI GOSPIĆ

Od tragične smrti Milana Levara prošlo je pet godina a hrvatska policija još uvijek nije otkrila okolnosti te tragične smrti, te ukoliko se radi o zločinu, nije uhitila izvršitelje zločina. Najblaže rečeno, čudno, tim više, jer su čelni ljudi države odmah nakon tragične smrti prokazali zločince. Predsjednik Stjepan Mesić obznanio je u tisku, radiju i televiziji: "...iza toga stoje oni kojima ne odgovara njegovo svjedočenje...", te kako neće ići na olimpijske igre "...jer tamo može doći netko iz Gospića.", a predsjednik vlade Ivica Račan: "...zločin su izvršili oni koji su zločine počinili u ratu".

Potaknuti njihovim izjavama "elitni" hrvatski novinari mjesecima su opsjedali Gospić. Nisu se, tobože, mogli načuditi da uopće može u civiliziranoj Europi postojati tako mračna i nazadnjačka sredina kao što je Gospić.

Pisali su da je Gospić grad tame, strave, zločina i užasa. Stanovnici su mračni šutljivi ljudi mrka pogleda. Bauljaju ulicama naoružani do zuba. Za pojase su zadjenuli noževe, samokrese i bombe, a u rukama su im strojnice. Oni najopakijih pogleda u tačkama voze minobacače. Ovi posljednji jadnici, zbog tog svog teškog naoružanja, uskraćeni su, ne mogu ući u zadimljene kafiće i kroz duhanski dim upućivati mračne poglede pridošlim posjetiteljima, "novinarskoj eliti".

Provladine tiskovine i elektronički mediji iz dana u dan trudili su se otkriti zločince na koje su ukazali Stipe Mesić i Ivica Račan, kada to već ne može policija, kako gospočka, tako i ona na državnoj razini. Kako u tom nastojanju nisu uspjeli, još je uvijek otvoreno pitanje, tko su organizatori i počinitelji zločina? Čudno kako to nitko ne zna do li Stipice i Ivice, a oni uporno šute!

No, nije sve tako crno. Štoviše, za vlast uopće nije crno. Obistinile su se riječi gospočkog sabornika da će se za Gospić tražiti "karta više". One cjepidlake poput mene nisu ga shvatile. Ne znaju je li "karta više" za ulaz ili izlaz iz Gospića. Tko nam je kriv.

Ni lica Gospočana više nisu onako smrknuta, mračnih pogleda. Osvijetljena su svjetlom neonskih reklama koja blješte s trgovina. Natpisi su uglavnom na engleskom jeziku, koje uglavnom većina ne razumije. Nije važno, važno je da smo u Europi i da smo se riješili "primitivnog" do-

Piše:

Ivan VUKIĆ

moljublja, Mile Budaka i svih onih "seljačkih" riječi iz njegovih djela.

Kako su samo Gospočani bili razdragani kada je premijer (a ne predsjednik vlade) Ivo Sanader otvorio HITRO-HR. Na zagradi nasuprot zgrade FIN-e ispred koje je držao govor okupljenim Gospočanima, kočio se veliki natpis SINGAPUR SHOP na kineskoj trgovini. Gospočka politička elita bila je presretna. Pokazali su svome premijeru, da ne samo da su europski orijentirani, već da Gospić postaje kozmopolitski grad. Premijer nije pokazao da je za-

Zdravko Tomac

mijetio taj golemi natpis i kakve je osjećaje pobudio u njemu. Možda je ipak bio zadovoljan, jer je tom prilikom obećao da će do kraja godine još jednom doći u Gospić.

Održao je svoje obećanje. Ponovno je posjetio Gospić. Ugošten je u najelitnijem kutku Gospića u THE HIGHLANDER'S PUB. U ovaj lokal hrli, na nov moderan način usmjerenava gospočka domoljubna mladež. Misle tvorci novog vremena kako je lijepo vidjeti u ovom kulnom mjestu tu europeiziranu mladost.

Zamislite da je umjesto THE HIGHLANDER'S PUB bio u prijevodu postavljen natpis GORŠTAČKA KRČMA i

da je u lokalnu pružana usluga na izvoran, domaći način. To zaista ne bi bilo dolično mjesto za ugošćenje premijera, a gospočka mladež bila bi neizmjerno uskraćena. Zamislite umjesto modernog škotskog imena, primitivno hrvatsko, umjesto škotskog ozračja, primitivno ličko.

U vrijeme ovih događanja na tri mjesta u Gospiću: Trgu Stjepana Radića, Ulici dr. Franje Tuđmana i u Kaniškoj ulici vrijorio se ponosno barjak Europske Unije, a hrvatski barjak bačen je sa starog gospočkog mosta i potopljen u rijeci Novčići.

Je li s potopljenim hrvatskim barjakom bačenim s gospočkog mosta u rijeku Novčiću, potopljena i hrvatska država, vjekovna težnja hrvatskog naroda, iznjedrena i uskršla na snazi hrvatskog zajedništva predvođenog dr. Franjom Tuđmanom. Je li potapljanjem hrvatskog barjaka nastupilo vrijeme stvaranja Balkanije? Jesu li hrvatski nagodbenjaci po naputku svojih europskih gospodara u završnoj fazi rastakanja Hrvatske? Da li će pak nakon ovog suludog političkog pijanstva nastupiti vrijeme otrežnjenja?

Jesu li Gospočani raskrstili s Gospočem, onakvim Gospočem, na čijem ozračju su se napajali Mile Starčević, dr. Ante Starčević, Vjenceslav Novak, Miroslav Kraljević, pa i Andrija Artuković i Nikola Tesla, i "rasterećeni" od prošlosti krenuli u Europsku Uniju?

Na predstavljanju knjiga dr. Zdravka Tomca PREDSJEDNIK PROTIV PREDSJEDNIKA i PONOĆNE MISLI – DRUŠTVO PROTIV BOGA UVIJEK SE PRETVARA U DRUŠTVO PROTIV ČOVJEKA dvorana Pučkog otvorenog učilišta "Dr. Ante Starčević" u Gospiću bila je dupkom puna. U grobnoj tišini o knjigama su govorili dr. Marko Veselica, biskup gospočko senjski dr. Mile Bogović i dr. Zdravko Tomac.

Obraćanje dr. Zdravka Tomca dokaz je da Hrvatska nije pokorena i nuda nije ugašena. Dr. Tomac je hrvatski političar, znanstvenik i publicist. Osoba je bogatog životnog iskustva. Komunistički ustroj dobro mu je poznat, poznavao ga je iznutra, pa je njegovo svjedočenje o tom zločinačkom ustroju istinito i vjerodostojno. Ova njegova djela treba pročitati i tko je u mogućnosti treba Tomčeve svjedočenje čuti.

Na moguće dvojbe odgovor će dati vrijeme. Na ova i druga pitanja odgovorit će događaji koji slijede!

SLUČAJ MATVEJEVIĆ ILI NAPUTAK ZA RUKOVANJE SA DRŽAVNIM PRIJATELJEM

Hrvatska se tzv. javnost nedavno ponovno nakon dužeg vremena našla ujedinjena, s visokim stupnjem konsenzusa oko nekog pitanja. Riječ je zbornoj osudi osuđujuće (tada još nepravomoćne) presude protiv Predraga Matvejevića, talijanskog profesora slavistike, uglednog europskog pisca, intelektualca, čovjeka poznatog između ostaloga i po tome što je u olovnim vremenima obilazio političke uznike koje je jugoslavenska komunistička vlast strpala u "pržun" s razloga verbalne delikvencije. Glede sporne presude oglasili su se gotovo svi društveno politički čimbenici, uključujući Predsjednika Republike i Predsjednika Vlade, a razina kolektivne zgroženosti nad ovim nečuvenim uratkom sudske vlasti, potvrdila je kako je Hrvatima poznat smisao krilatice "nacionalno jedinstvo". U Europu hrlimo hrabro i odlučno (pošto-poto), a Predrag Matvejević je, kako je već rečeno, ugledni europski intelektualac, čovjek impresivnog moralnog i intelektualnog habitusa(mogućih inozemnih poznanstava, veza i utjecaja), pa bi slijedom toga bilo nedopustivo da tamo neki hrvatski sud u propisanoj proceduri odluči o postojanju ili nepostojanju kaznene odgovornosti, jedne takve veličine kakva Matvejević nesumnjivo jest. Sudnici će moći, jasno, zamijeniti ulicom, uz to u hodu počiniti pokoje kazneno djelo, primjerice ono o pritisku na pravosudnog dužnosnika, ali u Europu će morati stići ne birajući sredstva, ne hajuci za efemeride kao što su vladavina prava, trodioba vlasti i slične teorijske floskule, jer znamo mi vrlo dobro, to smo odavno naučili, da se zakona ne treba "držati kao pijan plota", a ti vražiji sudovi ionako moraju provoditi "državnu politiku", pa svime ovim jasno opetovano očitovati svoju pripadnost europskom kulturnom krugu.

U veseloj zemljici, kojoj nesvakidašnje imponira biti tamponom "latinskog svijeta sa bizantskim", najočitiji uspjeh izvršne vlasti je izbljhana "zurka" (bivše) ministrici pravosuđa, a ogavna servilnost nameće se kao dominantan vanjskopolitički trend. Nacija u visokom postotku nezaposlena, u niskom pak visokoobrazovana, halapljivo guta sve oblike amerikanoidne potrošačke (ne)kulture, zdušno se prepustajući niskim strastima. Infantilna taština živahnog i uvrijedenog starčića u sredini ovakvog vrijednosnog sustava pronašla je poligon za ispuhivanje svojih kritičkih objekcija i stavova. Čini to Predrag Matvejević, s titulom uglednog europskog intelektualca, zanimljive intelektualne biografije i to mu pravo kao ni bilo kome drugome ne treba uskratiti. Nevolja je samo u tome što Matvejević, odbijajući uložiti žalbu protiv sudske presude, prisvajajući si atribuciju žrtve i pravednika, uz popratnu kanonadu izjava o njezinoj defektnosti, očituje upravo

Piše:

Hrvoje ĆUTUK

onu vrstu divlaštva i civilizacijske zaostalosti nad kojom se veleuvaženi pisac deklarativno zgraža. Docirati o manirima lijepog poнаšanja sa rimske katedre jedna je stvar, pridržavati se međutim istih navada u naravi nešto je sasvim drugo. Sve što je o "svom slučaju" nadrobio u medijskom prostoru Matvejević je mogao napisati u žalbi o kojoj odlučuje drugostupanjski sud (koji u RH također postoji, valja zato što oni prвostupanjski kadkad pogriješe) i potom sačekati pravorijek. Ukoliko se već odlučio za ovakav

Predrag Matvejević, crtež

oblik demonstracije građanskog neposluha, uvjeren u svoju nevinost (što je također legitimno), onda je korištenje shizofrenog medijskog prostora za istjerivanje pravde u najmanju ruku degutantno. Cijela halabuka oko "slučaja Matvejević" poprima tako razmjere groteske. Otklanjajući, naime, mogućnost korištenja pravne zaštite koju mu pozitivni propisi nude, Matvejević skida fetiš "intelektualnog gospodstva", kako mu umiljato tepe Claudio Magris, i igra ispod pojasa, ukazujući na svoje egzibicionističke sklonosti, svrstavajući se istodobno u nisku intrigantnih balkanskih likova koji ponosno derogiraju legitimitet legalno utemeljenih tijela sudske vlasti. Kada je, primjerice, Ante Gotovina "dao crtu" pred organima gonjenja RH, govorom tijela izrazivši svoj stav o jednom drugom sudu, skrivajući se izvjesno vrijeme po bijelom svijetu od žbira svih naroda i narodnosti, ocjena takovog čina među dežurnim mudroslovima bila je u najmanju ruku puna

disonantnih tonova. Zgražanja i javne sablazni nije manjkalo ni onda, samo što su tada progresivne snage zborno pjevale o tome da "general", (pazi sad!), "svoju nevinost mora dokazati na sudu". Da se na sudu dokazuje nevinost, a ne krivnja, avangardni je postulat hrvatske filozofije prava. Matvejević, s druge, pak, strane, kao ugledna *faca* sa višekratno potvrđenom europskom legitimacijom, ne mora dokazivati ništa, dovoljno je samo da pljune u lice pravnom sustavu ove nominalno suverene države, pa će mu dobro dresirana kulturno politička javnost aplaudiрати uručivši mu i prigodan buket cvjeća. Ukoliko lavež nije unison, značajniji predstavnici čopora makinalno skaču na stražnje noge!

Nepoznat netko odavno je zaključio da narod ima vlast kakvu zaslužuje, pa bi se slična teza mogla primijeniti i na medije. Ako je komunikacija u javnom prostoru dvosmjerna (a ona to nužno uvijek jest), onda je od trule pragmatičnosti vladajuće strukture pokvarenja jedino medijska struktura koja dragovoljno opslužuje onoga koji u konjunkturnoj protuvrijednosti plati više. Povijest hrvatskog novinarstva svojom je glavninom markantan prinos onom što se ponekad naziva *opća povijest gadosti*.

Tomu u prilog ide i najnoviji mrko/nasmiješeni igrokaz uprizoren u samoborskoj sudnici, gdje je došlo do konfrontacije stanovitog S.M. (74) i B.M. (godina proizvodnje redakcije nepoznata), što govori kako se ringištili ovih slatkih igara vrti dalje, tjerajući one sa slabijim želucem na povraćanje. Ovaj benigni događaj emitiran je kao glavna vijest u informativnim emisijama, potvrđujući tezu o općoj truleži, čemu uostalom zorno svjedoči način na koji su novine popratile "slučaj Matvejević". Od protagonista jugoslavenske ideje koja se u Hrvatskoj svojedobno smatra skarednom, Matvejević se prometnuo u drago lice naslovnice i *državnog prijatelja*, s kojim treba rukovati krajnje oprezno, pa se kriteriji koji u pristojnim zemljama vrijede za sve, ovdje suspendiraju u ime i za račun valja bržeg približavanja Europskoj uniji. Podilaženje hirovima jedne književne vedete servira se kao korisno sredstvo za postizanje konačnog cilja: ući u EU što brže, što hitnije, ako treba u vozilu Hitne pomoći, makar i sa prebijenom kićmom! Ova vrsta indoktrinacije pustila je u našem narodu snažno korijenje, pa je dvojbeno koliko joj se ima smisla opirati.

Pred tipovima poput Matvejevića javnost naznačena na početku ove tirade neizlječivo je impotentna. Friški iscijedak hrvatskog pravosuđa u samoborskom slučaju sugerira, međutim, utješan zaključak: na djelu je polacija koja teče.

BUDI SVOJ

U ono vrijeme govoraše Isus svima:
"Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe,
neka danomice uzima križ svoj, i neka ide za mnom.

Tko hoće svoj život spasiti, izgubit će ga.
A tko izgubi život svoj po radi mene, taj će ga spasiti.

Ta što koristi čovjeku ako sav svijet zada bije,

A sebe **samoga izgubi ili sebi naudi.**

Doista, tko se zastidi mene i mojih riječi,
Toga će se i Sin čovječiji stidjeti
Kad dođe u slavi Svojoj i Očevoj, i Svetih Andjela."

Ovim čitanjem Svetog evanđelja po Luki, započela je propovijed hvarskog biskupa Slobodana Štambuka na pontifikalnom euharistiskom slavlju povodom feste svetog Vlaha, u Dubrovniku, 3. veljače 2006. godine. Propovijed govori o identitetu, našem osobnom, vjerskom i nacionalnom, kojim trgujemo, kojeg se stidimo, kojeg moćnici pred našim očima razvlače kao prosjačku prnju. Ove riječi hvarskog biskupa su riječi ohrabrenja tokom našeg suludog trka u Europu. Poniženje nije naše prirodno stanje. Ne trebamo gospodara nad nama. Ne trebamo ovozemaljskih bogova. Pravo nam nitko ne poklanja nego ga stičemo začećem. To je pravo da budemo svoji. HRVATI. To je pravo da branimo naše svetinje.

Prijepis propovijedi smo dobili trudom gospodina Augustina Franića i obitelji mu:

IMATI I ŽIVJETI SVOJE UVJERENJE

Svoje misli imam,
Zvijezde što me vode.

Razum koji sudi.
Svoja čuvstva imam.
Bijele ptice što no,
Poje mi u grudi.
Dok mi sunce sjaj,
S nebesa plavih,
Ja se ne dam vama.
Svoj ću biti čovjek.
Spreman da se uvijek,
Borim s tisućama.

Draga moja Braća i Sestre, dragi štovatelji Sv. Vlaha, dragi hodočasnici, dragi Dubrovčani. Uzimam ove stihove brata, svećenika Izidora Poljaka iz pjesme koju

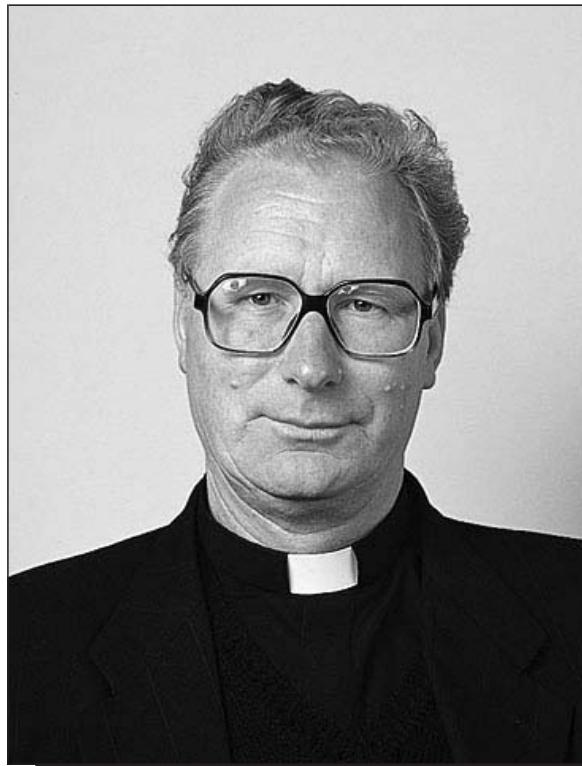
vota, uočili da je, poput Sv. Vlaha, potrebno imati i svoje misli, i svoj razum, i svoja čuvstva i svoje zvijezde. Bez obzira na svijet. Bez obzira na one koji me opkoljuju. Bez obzira na one koji mi nešto preporučuju. **Biti svoj!** Vlaho je bio svoj.

Vlaho je bio bačen, kako se to dogodilo i mnogim drugima tijekom povijesti, u žrvanj života, za vrijeme cara koji je sebe držao Bogom-Gospodarem života i smrti, za vrijeme cara Licinija. Car Licinije, dakako, osobito je računao na, kako bi se to možda modernim jezikom reklo, "poštenu inteligenciju", rekli bismo na načitanu, rekli bismo na one koji su ugledni, viđeni, a jedan od njih bio je i liječnik, čovjek sposoban, a istovremeno i biskup, uglednik, Vlaho, koji je u narodu predstavljao nešto.

Koji je predstavljao jednu vrijednost. Takvima se Licinije osobito htio dodvoriti. Takve je htio nagraditi, ukoliko, dakako, zapuštu u njegov rog. Ukoliko pristanu na njegove principe. Ukoliko reknu: "Gospodine care, ti si moj Gospodin Bog!" No, Vlaho se tu nije dao, i došla je 316. godina, dakle prije 1690 godina, kada je Vlaho pogubljen, jer nije pristao na ono, što je car Licinije tražio. Da se, umjesto Bogu svome jedinomu, pokloni caru, koji je sebe držao za Boga.

A povijest, povijest je puna takvih koji su pokušavali biti uz careve, koji su radili ono što su carevi htjeli, ali takve povijest nije zabilježila. Ali Blaž, Vlaho, je zabilježen. A ZAŠTO? Jer ima što reći! Ma zato što je BIO SVOJ! Ma zato što jest izgubio mnogo, ali nije izgubio samog sebe.

Kad ono u evanđelju slušamo: "Ta što koristi čovjeku da čitav svijet dobije...", da ima cijeli Dubrovnik, cijelu Dubrovačku Kneževinu, da ima sve oko sebe, a sebi samom naudi. Nema više svoje JA, nema više svoj PONOS, nema više svoje DOSTOJANSTVO, nema više svoju SAVJEST. „Što će mi to?“, kaže Krist.

Hvarski biskup Slobodan Štambuk

je naslovio "Protiv tisuća", u kojoj pjesnik, a tu nalazimo Vlahu, ističe da on ima svoje misli, da ima svoj osjećaj, ima svoj razum, svoja čuvstva, ima svoje ptice, svoje zvijezde, i da to ne da nikomu.

I volio bih kad bismo mi svi, ne samo u stihovima, nego u prvom redu u praksi ži-

S fešte Sv. Vlaha u Dubrovniku

Dragi moji gospadi dubrovački, i ostala draga čeljadi, koja se danas ovdje okupila, smijem li danas, u ime Sv. Vlaha, u ime onoga što štujemo ovdje, postaviti jedno pitanje: A IMAŠ LI TI ČOVJEČE I TI ČOVJEČICE, IMAŠ LI SVOJE UVJERENJE? ŠTO SI SPREMAN I ŠTO SI SPREMNA ZA SVOJE UVJERENJE UČINITI? JESI LI SPREMAN ILI SPREMNA ZA SVOJE OSOBITO VJERNIČKO, LJUDSKO, NARODNO, NACIONALNO UVJERENJE NEŠTO I PODNIJETI?

Vlaho je znao gdje pripada! Vlaho se jasno postavio! Vlaho se služio svojom savješću! Zamisli, služio se SVOJOM SAVJEŠĆU! Ne tuđom savješću. Ne tuđom glavom. Ne tuđim razmišljanjem. Imao je svoju glavu. Imao je svoje razmišljanje.

A IMAŠ LI JE TI? IMAMO LI JE MI? IMAMO LI JE MI KAO VJERNICI? IMAMO LI JE MI KAO HRVATI? IMAMO LI JE DOVOLJNO U SVOJOJ VLASTITOJ KUĆI, U SVOJOJ VLASTITOJ PAMETI, U SVOJEM VLASTITOM PRISTUPU, SVEMU ŠTO NAS OKRUŽUJE? TA ŠTO KORISTI ČOVJEKU AKO ČITAV SVIJET ZADOBije? MA AKO ZADOBije I CIJELU EUROPu, AKO JE NAKON TOGA NITKO I NIŠTA.

PRAVO NA OBRANU SVETINJA

Ovih dana svjedoci smo kako naša braća po Abrahamu, muslimani, reagiraju na uvredu svojih svetinja. I to stavljaju, čak, na visoki, državno-diplomatski nivo. Sva ka im čast, znaju braniti SVOJE.

DA LI HRVATI ZNAJU BRANITI SVOJE? DA LI KATOLICI ZNAJU BRANITI SVOJE? DALI MOJ NAROD, KOJI KAŽE DA JE TOLIKO POSTO KATOLIČKI, ZNA U OVOJ DRŽAVI BRANITI SVOJE?

Ne zna! I tu je naš pravi problem! Tu se mi nalazimo na strašnom ispitu, u ovom vremenu u kojem jesmo. Mi smo okruženi automatiziranim svijetom, koji želi automatizirati i moju i twoju glavu. I puno puta svijet nam pristupa u ime SLOBODE, u ime DEMOKRACIJE, u ime LJUDSKOG DOSTOJANSTVA. Čak bismo rekli: Čovjek, kako to gordo zvuči, kad ne bi bilo gorko. Stvaraju se aparati, aparature koje ti dirigiraju kamo moraš ići.

Kada je umro Ivan Pavao II, sjećate se, svi su rekli: "BIO JE VELIK ČOVJEK. BIO JE PRAVI. VOLIO JE MLADE. BIO JE PRAVI EKUMENIST. VOLIO JE LJUDE. ZAUZIMAO SE ZA MALOG ČOVJEKA." No mnogi su rekli: "MA DOBRO DA JE UMRO." A zašto? Pa: "BIO JE VRLO NATRAŽAN. BIO JE VRLO KONZERVATIVAN, SREDNJOVJEKOVAN." U čemu je to bio kon-

zervativan? Pa zamislite: "NIJE DOZVOLIO UBIJANJE NEROĐENE DJECE. NIJE PRIHVATIO RASTAVU BRAKOVA. NIJE PRIHVATIO HOMOSEKSUALNE BRAKOVE, MUŠKO S MUŠKIM, ŽENSKO SA ŽENSKOM. NIJE PRIHVATIO DA SE UBIJAJU STARI LJUDI, EUTANAZIJU."

I stvarno, dobro da je umro. A onda je svijet pomislio: "E, sad je vrijeme kad će izabratи jednog novog Papu, koji će tako, kroz svakih slijedećih desetak godina, godinu po godinu, malo po malo, jednu pa drugu, do desete Božje zapovijedi, uklidati. A onda će kroz nekoliko godina srediti sve Svetе Sakramente i na svijetu će sve biti lijepo, sjajno, divno, bajno, happy. Sve će biti u redu, jer neće biti никакve zapreke."

O LUDI ČOVJEČE, O LUDI ČOVJEČE, KOJI NE ZNAŠ BROJITI VRIJEME NI POVIJEST.

A onda su se sastali kardinali, i najprije počeli moliti Boga, da im Duh Sveti podari milost, da shvate koga bi za ovo vrijeme trebalo izabrati za Papu. Izabraše, nek je slava i hvala Bogu, Benedikta XVI. Kritičari se začudili i rekli: "Ma je li moguće, opet izabraše jednog katolika?" A među prvim rečenicama Benrdikt XVI rekao je: "BITI DOBAR UKLUČUJE REĆI I NE!" Drugim riječima: "SVIJETE, JA TE VOLIM, JA TE PRIHVAĆAM SA SVIM ONIM ŠTO JE POZITIVNO. RAČUNAJ

S fešte Sv. Vlaha u Dubrovniku

Biskup Štanbuk za vrijeme propovijedi

NA MENE, JA ĆU RAČUNATI NA
TEBE. ALI KAD DOĐU U PITANJE
MOJI PRINCIPI, MOLIM TE, NE DI-
RAJ MI U TO! KAD JE RIJEĆ O BOŽI-
JOJ ZAPOVIJEDI, O SEDAM SVETIH
SAKRAMENATA, O USTROJSTVU
LJUDSKE SAVJESTI, NE DIRAJ U
TO!"

DIKTATURA RELATIVIZMA

Druga riječ, koju je naš Papa izgovorio odmah pri preuzimanju, bila je da je danas došlo vrijeme DIKTATURE RELATI-
VIZMA. A što je to? Relativizam, to vam je: "A SVE JE ISTO. BIO TI DOBAR ILI
ZAO, SVE JE ISTO. BIO TI PRAVE-
DAN ILI NEPRAVEDAN, SVE JE

ISTO. GOVORIO TI ISTINU ILI LAŽ,
SVE JE ISTO. VJEROVAO TI U BOGA
ILI VRAGA, SVE JE ISTO!"

Ma nije sve isto! To je DIKTATURA, koja ubija SVIJEST, koja ubija SAVJEST, koja ubija LJUDSKO DOSTOJAN-
STVO. I dakako, kad se to uvuče u ekono-
miju, kad se to uvuče u politiku, kad prin-
cip relativizma uđe u stil življenja, onda,
dakako, oni takozvani „veliki“ imaju sva
prava na ovom svijetu: ONI MOGU I
UBIJATI, VODITI RATOVE, ONI SU
HEROJI. Ali, kada se „mali“ brane, onda
znamo gdje završavaju.

Dragi naš Papa, s ovog mjesta, ovdje u Dubrovniku, gdje se pred kratko vrijeme zaustavio tvoj dragi, prečasni, koji nam je ostao u tako dragoj i lijepoj uspomeni:
OSTANI TI NAMA I DALJE KONZER-
VATIVAN! OSTANI TI NAMA I DALJE
CRKVEN ČOVJEK! OSTANI TI NAMA
ONO ŠTO NAM TREBA ZA OVO NA-
ŠE ČUDNO VRIJEME, KOJEMU NE
ZNAŠ OCIJENITI NI ŠTO JE LIJEVO,
NI ŠTO JE DESNO, NI ŠTO JE PRAVO,
NI ŠTO JE NATRAG. OSTANI STABI-
LAN U ONOMU ŠTO JE ISUS KRIST
HTIO, DA BUDEŠ NJEGOV NAMJES-
NIK NA ZEMLJI.

Središnja svečanost Sv. Vlaha

FRA JULIJAN RAMLJAK, SVEĆENIK - REDOVNIK I MUČENIK ZA VJERU I NAROD

Nedavna smrt fra Julijana Ramljaka, poznatog franjevca Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, sa sjedištem u Splitu, skoro petnaestogodišnjega zatvorenika i više desetljeća progonjenika u jugoslavenskom komunističkom sustavu, u 88. godini života, prigoda je da se nešto napiše o njemu. U tu svrhu pokušao sam doći do njegovih dosjeva u Hrvatskom državnom arhivu, koje su sastavlјali UDB-a/Državna sigurnost i uprava kaznionice u Staroj Gradiški. Iako su u Arhivu sačuvani dosjei mnogih koji su prolazili kroz tu po zlu poznatu kaznionicu skoro jedno stoljeće, njegova dosjeva i još nekih dugogodišnjih supatnika nema. O svom stradalništvu Ramljak je svjedočio u svojoj knjizi «Nečastiva urota» (Visovački novicijat, Visovac, 1994.), a pri godom njegove smrti nekrologij o njemu u «Glasu koncila» (1. siječnja 2006., str. 32.) napisao je njegov subrat fra Ante Branko Periša. Dosta podataka o njemu i prilikama u kojima je živio od g. 1947. do lipnja 1990. nalazi se u dosjeu Udbe/Državne sigurnosti, br. 83522 (Hrvatski državni arhiv, Zagreb). Ovaj je tekst nastao na osnovi podataka koji se nalaze u navedenim izvorima.

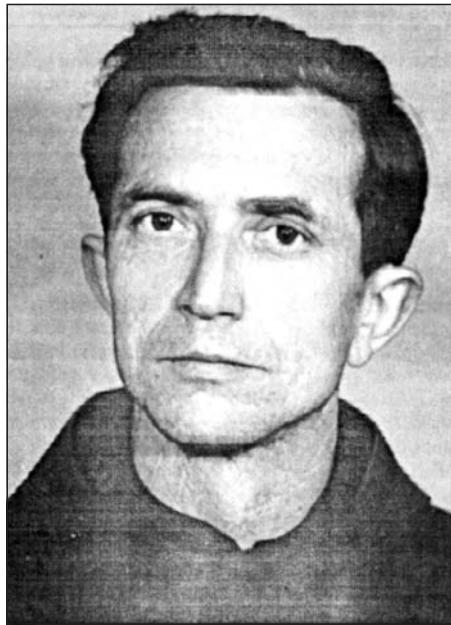
Podrijetlo, školovanje i župnikovanje

Fra Julijan Ramljak rođen je 5. studenoga 1918. u Siveriću, nedaleko od Drniša. Školovao se je u rodnom Siveriću, Drnišu i u poznatoj franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Sinju. U franjevački red stupio je 28. srpnja 1937. na Visovcu. Filozofsko-teološki studij završio je na Visokoj franjevačkoj bogosloviji u Makarskoj. Za svećenika je zaređen 15. kolovoza 1943. u Makarskoj, a Mladu misu prikazao je 29. kolo-

Piše:

Andelko MIJATOVIĆ

voza 1943. u rodnom Siveriću. Od 10. veljače 1944. iz samostana na otočiću Visovcu pastorizira okolne župe Sv. Katarine u Dubravicama i Sv. Jurja u Rupama, a srijedom na Roškom slalu služi misu tamošnjoj postrojbi Hrvatskih oru-

Fra Julijan Ramljak

žanih snaga. Tu se je, kao mladi svećenik, susreo i sa svakodnevnim opasnostima koje je nametnuo višestruki rat. Na njegovu intervenciju, u Drnišu su 28. listopada 1944. Nijemci pustili pun kamion Siverićana, osumnjičenih da su partizani. Početak studenoga zatekao ga je u rodnom Siveriću. Tu je tih dana doživio partizanska strijeljanja zarobljenih njemačkih vojnika te uhićivanja i odvođenja novoj komunističkoj vlasti nepodobnih Siverićana, koji su likvidirani u jamama u Bukovici, pri čemu su najaktivniji bili Srbi, donedav-

no četnici; partizansko-komunističko strijeljanje 22 osobe noću 17./18. studenoga 1944. u Drnišu, među kojima je bio i drniški župnik i dekan fra Žarko Carev te u početku veljače 1945. provođenje kroz Drniš franjevaca sa Širokoga Brijega u Prominu, gdje su u po zlu poznatoj jami Golubinki u Mratovu, s još drugima, likvidirani. U to vrijeme živi i pastoralno djeluje, u vrlo teškim političkim prilikama između Visovca i Siverića, u Dubravicama, Rupama, Nu niću, Plastovu, Drnišu. Ubrzo, uprava Provincije 13. ožujka 1945. imenovala ga je župnikom župe Pohođenja Bl. Djevice Marije u Gracu i župe Sv. Ilije u Kljacima, iz koje je u studenom 1942. ubijen župnik fra Jozo Borković. Nešto kasnije Ramljak je imenovan župnikom župe Čvrljevo, pastorizirajući vjernike od Drniša do Muća i Lećevice. Svake nedjelje i blagdana držao je mise u Gracu i Kljacima, svake treće nedjelje u Čvrljevu, Zropolju i Ramljanima, a povremeno i drugdje. Djecu skoro iz čitave Zagore krštavao je u Kljacima. U svim župama držao je djeci vjeronauk. Dok 20. srpnja 1945. na Sv. Iliju u Kljacima predvodi misno slavlje, sluša ga i šef Ozne u Drnišu Mile Lovrić, koji će na mitingu, koji je uslijedio, zazivati njegov progon. Na Gospu Ružaricu 1945. služio je sv. misu u Gracu, pa u Vinovu Gornjem i potom je preko Mo seća, u pratinji mladića jer mu se prijetilo ubojstvom, pješice otišao u Crvac, gdje je toga dana održao treće bogosluženje. Na svetkovinu Presvetoga Trojstva u Sedramiću, gdje je predvodio misno slavlje, milicionar Marinović pokušava ga odvesti u obližnju šumu, da bi ga likvidirao po direktivi Ante Šupe, tadašnjega šefa Ozne u Drnišu. Kad mu to nije uspjelo, Marinović šalje trojicu

partijskih aktivista da Ramljaka na putu u Drniš dočekaju i ubiju. Da se to ne bi dogodilo, vjernici prate Ramljaka sve do Drniša. U proljeće 1946., kad je postojala mogućnost da će biti napadnut i likvidiran, stanuje u Drnišu, a nedjeljom i blagdanima na biciklu i pješice odlazi na povjerene mu župe. Da bi ga zaštitili od napada komunističkih aktivista, prate ga vjernici, obično momci. Na svetkovinu Sv. Ilike u Kljacima, 20. srpnja 1946., neki komunistički aktivisti iz Ogoroja i Muća namjeravaju ga u vrijeme procesije ubiti bombama, narod ih otkriva i od linča ih spašava milicija. Milicija je Ramljaka otpratila u župsku kuću u Gradac, a uhićene sprovela u Drniš, gdje su odmah pušteni. Komunistička vlast ga stalno prati. Prikriveni pripadnici Jugoslavenske armije više od mjesec dana noću opsjedaju župsku kuću, vjerojatno čekajući nekoga od onih koji su se tada krili od komunističke vlasti. Upućuju mu i provokatore. Osobito teško proživljava ubojstvo fra Paška Bačića 8. veljače 1946. u Mirlović Zagori i pokušaj ubojstva kamenovanjem fra Mirka Validžića 17. veljače 1946. u Promini, koji je ipak ostao živ. I njega su jedne noći po partijskom zadatku trebala ubiti petorica komunističkih aktivista. Upozoren od jednoga od njih, skrio se je te noći izvan kuće i crkve, i tako izbjegao namijenjenu mu smrt, gledajući kako ga ubojice traže po kući i u crkvi.

Uhićenje i prvo suđenje

Očito, u općoj borbi protiv Crkve, kad su komunisti, između ostalog, na najokrutniji način i bez ikakva zakonskog procesa ubili mnoge svećenike, pa i više subraće fra Julijana Ramljaka, montiralo im se procese i vrlo teško ih se kažnjavalo, komunistička vlast, kad ga već nije likvidirala, odlučuje suditi Ramljaku i tako ga onemogučiti u pastoralnom djelovanju. Prvi dokument u vezi s tim planom je prijedlog o uhićenju i stavljanju pod istragu šefa II. odjeljka Udbe za Dalmaciju u Splitu Mirka

Rončevića, koji je uputio 15. listopada 1947. načelniku Udbe za Dalmaciju. U tom izvještaju o fra Julijanu Ramljaku se navodi da je pripadnik Ustaškog pokreta, da je propagirao protiv NOP-a, da se i dalje kroz osobne kontakte odnosi «neprijateljski» prema «svemu što je narodno», da vrlo uspješno okuplja mladež «uz sebe i crkvu» s namjerom da ih odvoji od omladinske organizacije i rada u okviru NF-a» (Narodnog fronta), da zbog svoje aktivnosti i ozbiljnosti u obavljanju svećeničke dužnosti u naruđu «neprijateljski raspoloženog prema

Crkva Sv. Petra u Siveriću
s mjesnim grobljem

NF-u» uživa velik ugled, da je njegova «brojna familija ... bila i ostala ustaški raspoložena», da mu je brat Marko nestao u ustašama, da je podržavao i podržava one koji su se skrivali i skrivalju od komunističke vlasti u šumama. Da bi još više potkrijepio svoju tvrdnju, spomenuti Rončević za Zagoru i Petrovo polje koje Ramljak pastorizira i ima velik utjecaj, navodi se da su za vrijeme monarhističke Jugoslavije bili pod utjecajem Pučke stranke i HSS-a, «za čitavo vrijeme okupacije bio pod kontrolom neprijatelja» i da je «krvno vezan uz ustaše jer su iz tog kraja ustaše regrutovali gro svojih snaga sa kotara Drniš... S druge strane NOP nije imao

nekog naročitog utjecaja niti uporišta na ovom sektoru» te da je «neophodno potrebno da se ovaj prijedlog usvoji, tim više što posjedujemo dovoljno materijala za njegovo krivično gonjenje». Budući da nisu imali nikavih dokaza protiv Ramljaka, tih su dana pripadnici Udbe u Drnišu, u skladu s uobičajenim boljševičkim metodama, pozivali pojedince i silili ih da svjedoče protiv njega. Ta bezobzirnost uskoro će se pokazati u svojoj ukupnosti.

U takvim prilikama Ramljak je uhićen u večernjim satima 19. listopada 1947. u župskoj kući u Gracu i odveden na saslušanje u Udbu u Drnišu. Iste su ga večeri vlakom sproveli u Split, a 21. – 22. listopada su ga fotografirali i uzmali mu otiske i generalije. Na prijedlog oblasne Udbe od 21. listopada, «javni tužilac oblasti» Petar Rončević je 22. listopada donio rješenje o otvaranju kaznene istrage i istražnog zatvora «zbog opravdane sumnje da je okrivljeni pomagao bandite odmetničke na način da je s njima podržavao veze». «Gornje primljeno na znanje i protiv istog se žalim. Fra Julijan Ramljak» bio je Ramljakov odgovor napisan lijepim i čitkim rukopisom na rješenju. Saslušavanje u oblasnoj UDB-i za Dalmaciju počelo je 28. listopada i nastavljeno je sljedeći dan, kad je sastavljen i zapisnik. Fra Julijana Ramljaka ispitivao je neki Baranović, a pridružio mu se i Božo Vrančić, udbaš iz Drniša. Ispitivali su ga u vezi s imovinom fra Ivana Tomasovića koji je u rujnu 1944. iz Miljevaca otisao u partizane, zašto je u proljeće 1946. stanovao u Drnišu a ne u Gracu, je li ikad vjernicima u propovijedi govorio da ga se želi napasti i ubiti i gdje se je nalazio 17. kolovoza te godine. Na sva tri pitanja odgovorio je dosta smirenio i argumentirano. Sljedeći je zapisnik, dosta nečitljiv, od 19. studenoga, u zatvoru Udbe za Dalmaciju sastavio Srećko Perak. Ramljaka se pitalo u vezi s njegovim župnikovanjem u Gracu i Kljacima i za veze s određenim osobama što će biti predmet njegove

Otok Visovac

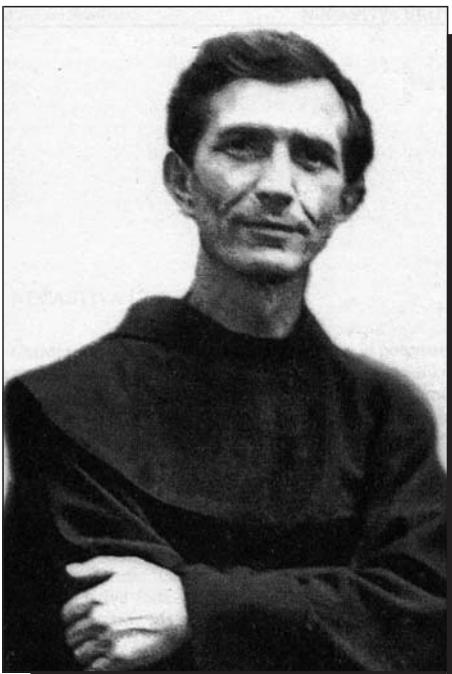
optužnice. Zapisnički ga se nastavilo saslušavati i sljedeći dan, 20. studenoga. Po tom zapisniku pitalo ga se u vezi s «banditima», odnosno o onima koji su se krili od komunističke vlasti, komu je izdavao krštenice (koje su tobože onima koji su se krili služile kao iskaznice), u vezi s redovinom, odnosno prehrabrenim dobrima koja su mu davali vjernici što je bila stara i duga tradicija. Na kraju tog zapisnika nalazi se opširna, tobože Ramljakova izjava o postupanju Udbinih istražitelja s njime: da je postupak s njime bio »vrlo dobar i najljepši«, svi koji su ga ispitivali bili su »najpristojniji«, »nisam bio prisiljavani niti je na mene vršen kakav pritisak ili iznuđivanje na nijedno pitanje koje sam odgovorio«, da su u zapisnicima sve reči »zapisane istinito« i da je postupak s njim u zatvoru »bio najbolji i nemam se na ništa i na nikoga na postupak potužiti«. Međutim, po svjedočenju fra Julijana Ramljaka sve je bilo drukčije. Njega su u 8 sati 18. studenoga iz samice izveli na saslušanje u jednu sobu, gdje ga je dočekao kapetan Srećko Peran: »Stao sam kraj stola i malo ga rukom dotaknuo. 'Odbij od stola!' – izderao se na me Peran. 'Da se nisi naslonio, dok ne priznaš sve što mi hoćemo!' 'To ne čete doživjeti', odgovorio sam, 'nemam što

priznavati jer sam potpuno pravedan i samo sam vršio svoju svećeničku dužnost'. Zašutio je. Prolaze minute i sati... Peran odlazi, dolazi drugi čuvar pravde i poretku. Jedanaest je sati; dvanaest... Odlazi i ovaj, a dolazi treći. Neprestano sam na nogama u stavu mirno. Prođoše i druga dva sata; istražitelji se smjenjuju, a ja kao kip nastavljam stajati. Donesoše mi ručak, moram jesti stojeći. Oko 18 sati donesoše i večeru. I dalje sam na nogama. Sati sporo odmi-

ču: osam, devet, deset... ponoć... Oči se sklapaju, ali moram ostati u stavu mirno. Osvanula i srijeda. 'Drugovi' se mijenjaju, a ja se ukočio na nogama. Oko 23 sata osjećam nešto kao mrave po glavi, valjda od drijema i nespananja, ali nemam izbora: stav mirno! Prođe srijeda. I četvrtak dođe i prođe. Osvanu i petak. Blagdan je Gospe od Zdravlja, no kako sam već otupio, ne mogu sabrati misli pa ni za zdravlje moliti. Oko 10 sati počnem padati pa mi ruke na leđima užetom svezaše za ormar. Izgleda da je ormar bolje razumio slabost tijela od upornih istjerivača 'pravde': zaljuljao se i poklopio bi me da nije priskočio stražar koji me potom odriješio. U 12 sati dolazi smjena udbaša. Novoprdošli, po imenu Zrinko Miličić, vidjevši me svega shrvana, reče da sjednem. Počeo sam se spuštati na sjedalicu kad u taj čas na vrata banu Srećko Peran. Grubo je nasruuo na Miličića koji me nemoćno pogleda. 'Nisam sjedio', rekao sam Peranu, ali Zrinka više nisam vidio.» Tu večer, iza 18 sati nečim ga zalijevaju i omamljuju tako da nije bio svijestan svoga ponašanja, maltretiraju ga, ponizuju, prijete mu likvidacijom, halucinira. Takvim postupci-

Grad Drniš

Fra Julijan Ramljak kao mladi fratar

ma bio je izložen ukupno 123 sata. Tek kad je potpisao zapisnik s izjavom o "lijepom postupanju" pod istragom, koju mu je podmetnuo šef Udbe iz Drniša Slavko Kušpilić, odveden je u samicu, gdje je spavao od nedjelje do utorka.

Ukupni postupak u vezi s fra Julijanom Ramljakom i njegovim supatnicima išao je po hitnom postupku. Optužnica mu je uručena 28. studenoga 1947. Suđenje zakazano za 5. prosinca u Šibeniku, održano je 7. prosinca u kino-dvorani u Drnišu. U Drniš je, u prostorije Udbe, Ramljak doveden vla-kom uvečer 6. prosinca 1947. O tomu svjedoči Ramljak: «Osvanula je nedjelja; lijep, vedar dan. Kroz prozor vidim Drniš pun svijeta; cijela drniška krajina došla je na spektakl. Stražar Ivanda donio mi kavu, ali bojeći se da bi to mogla biti ona «kava iz sprave», nisam je okusio pa ni nakon stražarovog uvjeravanja da mi ju je poslao fra Ivan Abrus, tada župnik i dekan u Drnišu. Potom me stražar, uperivši mi pušku u leđa, otprati iz zgrade UDBE u kino-dvoranu. U habitu sam; u ruci držim krunicu i molim. Mnoštvo svijeta me prati pogledom. Jedva sam ušao u dupkom punu dvoranu; mnogi nisu mogli ući pa su ostali vani, a neki su se

vješali o prozore kako bi mogli pratiti proces. Prva mjesta u dvorani zauzeli su uniformirani udbaši kako bi impresionirali pa i zastrašili narod.» Tada je s Ramljakom suđeno još šestorici drugih: Josi Šariću, Filipu Gotovcu, Dragutinu Božiću, Križanu Gotovcu, Duji Šariću i Boži Skeji. Fra Julijana Ramljaka se optuživalo «da je od neustanovljenoga dana pa do hapšenja održavao vezu sa oružanim banditima, primao ih u svoju kuću i pružao im pomoć», «u više navrata nagovarao pojedince da stupe u oružanu bandu» i što je opskrbljivao «bandite» krštenicama da bi se lakše mogli kretati. Pobijajući optužnicu, iako je predsjedavatelj sudskog vijeća dr. Srećko Berlenghi, inače predsjednik Okružnog suda u Šibeniku, bio protiv toga, Ramljak je uspio isprirovjetiti kako je s njim postupano pod istragom, svi njegovi predloženi svjedoci su odbijeni, dovedeni svjedoci nisu protiv njega ništa optežavajuće rekli. I suoptuženi nisu ga teretili, a neki su priznali da su mučeni, da bi protiv njega lažno svjedočili. Ramljakov branitelj dr. Ante Milić Štrkalj tražio je da se Ramljak pusti na slobodu. Sve to potaknulo je nazočni narod da prosvjeduje protiv takvih postupaka. Dok je narod prosvjedovao, sudsko se je vijeće više puta povlačilo na vijećanje. Kad je konačno iza 22 sata predsjednik sudskog vijeća pročitao da se osuđuje: «Optuženi Ramljak fra Julijan na 8 (osam) godina lišenja slobode s prisilnim radom i na gubitak političkih i pojedinih građanskih prava u trajanju od 5 godina» (petorica suoptuženih osuđeni su na po 6 godina zatvora i jedan na 4 godine zatvora itd.), narod je žestoko prosvjedovao; neke je u dvorani milicia uhićivala i odvodila. Kad su fra Julijana Ramljaka odvodili u prostorije Udbe, pred zgradom gdje je bilo suđenje, nekoliko stotina mladića i djevojaka uzvikivalo je: «Dolje banditski sud! Mi smo narod! Na slobodu! Fra Julijan je pravedan!» U prostorijama Udbe šef Slavko Kušpilić ponudio je Ramljaku da potpiše izjavu da se s njim dobro pos-

tupalo pa da odmah može ići na slobodu, da može odmah ići spavati u samostan a da za dva mjeseca da izjavu za «Borbu» kako se s njim dobro postupalo te nudio mu mjesto profesora u Splitu, ako napusti franjevački red. Naravno, da mu je sve to bilo uzaludno. U zoru je odveden u zatvor u Šibeniku, u komu je proboravio u skupnoj sobi i u samicu nešto više od pedeset dana. Zanimljivo je da je i Vrhovni sud NR Hrvatske taj slučaj rješavao vrlo hitno, trinaest dana kasnije – 20. prosinca 1947. Iako je Ramljak pod istragom, na suđenju i u žalbi negirao sve optužbe, a četvorica suoptuženih: Joso Šarić, Filip Gotovac, Dragutin Božić i Križan Gotovac u žalbi, kao i na suđenju, obrazlagali da su im priznanja pod istragom iznudjena mučenjem i prijetnjom, njihove su žalbe riješene negativno i potvrđene su kazne izrečene trinaest dana ranije.

Budući da je osuda izrečena 7. prosinca 1947. postala pravomočna, Ramljak je iz Šibenika 24. siječnja 1948. odveden u Zagreb, a sutradan je već bio u kaznionici u Staroj Gradiški. Nakon karantene u vrlo teškim uvjetima – "Ležali smo na podu bez ičega; 'kibla' se nalazila na sred sobe, neograđena. Prožimaо me osjećaj stida i poniženja, ali potreba ne podnosi nikakav obzir. Vode za umivanje nismo imali ni jedan dan. Hrana nikakva. Kruha tek 15 dkg dnevno." – daju mu matični broj 4755 i smještavaju ga u I. odjel kaznionice, Kulu, ćelija br. 19, u kojoj su bili sami svećenici među kojima je bilo i više njegovih kolega.

Drugo suđenje

Tridesetri dana nakon što je iz Šibenika doveden u Staru Gradišku, Ramljaka 28. veljače 1948. vode u Split, gdje mu već 1. ožujka u ćeliji bezuspješno namještaju jednoga provokatora. Iz Splita je 5. ožujka 1948. premješten u zatvor u Šibeniku, gdje ga udbaši dolaze gledati, provocirati i izrugivati. U Opunomoćstvu UDB-e za grad i kotar Šibenik, 10. ožujka 1948. saslušavao ga

je Ante Šupe, g. 1946. i u početku g. 1947. šef Udbe u Drnišu. Nakon uobičajenog uzimanja generalija, Ramljaka se ispitivalo kada i gdje se je sastao s "banditom" Mirkom Goretom, u vezi s napadom na kamion rudnika Siverić, 14. prosinca 1946., koji je prevozio novac za isplatu plaća radnicima, u vezi s napadom na barutno skladište rudnika Siverić 13. siječnja 1947., pljačkom zadruga u Kljacima i Siveriću, paljenjem vatri po brdima od Promine do Drniša uoči proglašenja NDH-a 9. travnja 1947., u vezi s formiranjem križarske organizacije u Siveriću i upućivanjem članova te organizacije u šumu, tiskanja "protunarodnih letaka" i u vezi s bacanjem bombe uoči pravoslavne Velike Gospe, 27. kolovoza 1947. u Drnišu, među okupljene Srbe, u Budišinu dvorištu. Iako se sumnjalo da su to napravili međusobno posvađeni Srbi od Vrlike, pa i "križari" s područja šibenskog kotara koje su, tobože, prezvili visovački ladići na drnišku stranu, zbog čega je tih dana suđeno visovačkom gvardijanu fra Ćirilu Vrcanu, taj događaj pripisivalo se i Ramljaku. Svaku vezu sa svim tim pitanjima Ramljak je odlučno negirao. To je odlučno negirao i kad je u vezi s tim sumnjičenjima suočen s Matom Ram-

Dijelovi fortifikacijskog objekta u Staroj Gradiški

ljakom i Markom Odakom iz Siverića. Oko 15. lipnja 1948. odvode ga opet u Split i stavljaju u samicu pod zemljom "u kojoj stalno gori svjetlo, a voda seže do gležnja". Tu ga drže dvadeset dana.

"Ponovo me odvedoše u Šibenik, u zatvor – svjedoči Ramljak – kao i prije, svake večeri čujem plač, viku, lupanje; zatvor se ori od jauka iz samica..." Tu je 11. srpnja dobio optužnicu, tri dana prije rasprave. Uglavnom, Ramljaka i još devotoricu suoptuženih teretilo se da su osnovali "ustaško-križarsku organi-

zaciju" s ciljem rušenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Nova sudска rasprava održana je 14. i 15. srpnja 1948. pod predsjedavanjem predsjednika Okružnog suda u Šibeniku dr. Srećka Berlenghija. Iako su svi suokrivljeni na судu negirali krivnju, a trojica od njih – fra Julijan Ramljak, fra Ivan Abrus i Mile Živković ni pod istragom nisu priznali djela za koja ih se sumnjičilo, a ostali su na судu obrazložili da su priznana u istrazi dali pod mučenjem, суд je, kao "izrazitim narodnim neprijateljima", izrekao teške zatvorske kazne, sedmorici od 10 do 18 godina, a trojici do pet godina. Fra Julijanu Ramljaku, iako je argumentirano pobio sve navode optužnice, kazna je izrečena, "na osnovu čl. 4 stav 1. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države na 18 (osamnaest) godina lišenja slobode s prisilnim radom i 5 (pet) godina gubitka svih građanskih prava" u koju mu je uračunata i kazna izrečena u Drnišu i potvrđena na Vrhovnom судu u Zagrebu, u prosincu 1947. Prostor ne omogućava veću raščlambu toga sudskog procesa. O kakvoj se apsurdnosti radi, dovoljno je podsjetiti da je optužbu zastupao isti čovjek koji je i istragu vodio, Slavko Kušpilić, te da je u istom mjestu, pred istim sudom i pod predsjedanjem istoga suca šest mjeseci ranije, 6. siječnja, zbog ba-

Starogradiški kažnenici na prisilnom radu

KPD Stara Gradiška

Broj: 04 - 4617/1 - 1961.

Dne, 6. IX. 1961.

"... Radio je na više radnih mesta od kojih niti na jednom nije zadovoljio... Rijetko je naći većeg neprijatelja današnjice i većeg šoviniste od Ramljak Julijana, a što je vidljivo samo iz jedne od izjava koja glasi: 'Ustaše su najpošteniji dio Hrvatskoga naroda'... Inače se radi o moralno deformisanoj ličnosti, ciničnom i brutalnom u ophodjenju sa osuđenicima i službenicima ovoga doma..."

Načelnik odjela

Drago Piščević

Mišljenje o Ramljakovom "preodgoju" u zatvoru

canja bombe 27. kolovoza 1947. među Srbe u Drnišu, već suđeno jednoj skupini.

Ponovo u Staroj Gradiški

Oko polovice listopada 1948. Ramljak je opet odveden u Staru Gradišku i nakon uobičajene karantene smješten je u Kulu u ćeliju br. 9. u kojoj su također osuđenici svećenici. Nemoguće je prikazati sve što su Ramljak i njegovi supatnici proživljavali u starogradiškoj kaznionici, u kakvim su uvjetima živjeli i kako se prema njima odnosilo. Uglavnom, politički osuđenici nigdje u komunističkim zatvorima nisu imali nikakvu zaštitu. U Staroj Gradiški uprava je nastojala, posebno dugogodišnji šef Udbe i zamjenik upravitelja kaznionice Nikola Cimeša, u svakoj prigodi političkim osuđenicima ogorčati njihov položaj i uništiti njihovo dostojanstvo služeći se pri tome "zakonskim propisima" i višestrukim kriminalacima, obično povratnicima, koji su političkim osuđenicima podmetali laži zbog kojih su kažnjavani samicama – izolacijama, okovima i drugim kaznama, pa neki i likvidirani. Stalno ih preseljavaju iz ćelije u ćeliju, iz I. odjela (Kule) na II. odjel (Vojarnu). Hrana, zdravstvena zaštita, odjeća, higijena, boravišne i radne prostorije, bile

su u lošem stanju, radilo se po sunčanoj žezi, kiši i po najvećoj hladnoći. Sve to doživljava i Ramljak. Među prvim poslovima tačkama prevozi zemlju iz predjela Albanije za uređivanje okoliša novih zgrada za službenike kaznionice, prevozi drva iz Broda na Savu, nosi u stroju kible s izmetom u Savu, u travnju 1949. opet prevozi zemlju u tačkama, u lipnju svako jutro u pratnji naoružanih stražara idu pješice 7-8 kilometara okopavati kukuruz na pustari Vojnović, između Gređana i Okučana, i uvečer natrag. Nakon završetka okopavanja kukuruza radi na tamošnjoj ciglani, okopava krumpire, tuca kamen za put i vuče teški kameni valjak za ravnjanje. Da se ne bi slavilo Božić, uoči Badnjaka 1950. Ramljaka i svećenika Josipa Šimeckog odvode u samicu u kojoj je ostao do 26. prosinca. Potom, dok je hladno, tucaju kamen i opeke od srušene župske crkve u Staroj Gradiški, a onda opet prevoze zemlju u tačkama. Više je puta bio na reportu kod upravitelja zatvora zbog lažnih optužbi. U Udbinu dosijeu navodi se da je devet puta disciplinski kažnjavan samicama, zabranom primanja paketa s hranom, što je zatvorenicima pomagalo da se preživi. Ramljaka je jedan zatvorenik g. 1951. lažno optužio da ga je nagovarao da ne potpiše

peticiju za izručivanje Pavelića i Artukovića Jugoslaviji, zbog čega je bio kažnjen samicom 14 dana. Zbog molitvenika koji su našli u njega, u Uskrusu g. 1952. kažnjen je s 14 dana samice, pa opet 14 dana samice. Radi u košaračiji. Svećenike sile na potpisivanja pristupa u Udruženje svećenika, a one koji su se tomu suprotstavili 1. rujna 1953. mijesaju s kriminalcima, tako da je svaki takav svećenik dobio po jednog kriminalca. Ramljakov život i dalje je uobičajen: na raportima je, u samicama, prevozi zemlju ili opeke, radi na pilani s balvanima, u tapetariji. G. 1955. radi u krojnoj stolariji. Od g. 1956. do početka travnja 1957. radio je u postolariji. Potom radi u bravariji, na cisternama za gorivo. Tu je ostao do izlaska iz zatvora g. 1962.

Puno je podataka o životu fra Julijana Ramljaka u starogradiškoj kaznionici, a koji svjedoče o njegovu značaju. Prema tim podacima treba biti i oprezan, jer su zatvorski službenici uvijek nastojali političkom osuđeniku dati negativan pečat. Tako već spomenuti i po zlu pozнатi udbaš Nikola Cimeša 8. studenoga 1955. u jednom izvještaju za Ramljaka navodi: "Radio je na više radnih mesta, ali nigdje nije htio raditi radi čega je i disciplinski kažnjavan... Sada radi u postolariji na zabijanju đonova i prema pričanju poslovođe radi marljivo i uredno... Vladanju je jako slabog i disciplinski kažnjavan je osam puta sa težim kaznama, jer su i prekršaji bili teže naravi. Naravi žive i duha nemirna... Zagrižen do krajnjih granica kao nacionalista i šovinista... Idealni je ustaša... Koristi svaku priliku da bi se približio osuđeniku i s njim progovorio. Bio uvjeren da je nakon Rezolucije Kominforma došao kraj FNRJ. U dva navrata spremao se bježati iz kaznionice... Da se je vagalo ono hrane što ju je Ramljak skupio od kolega i predao ostalim osuđenicima, a naročito onima koji su bili kažnjavani disciplinski sa strane upravnika doma radi neprijateljskog djelovanja u domu, sigurno bi bilo više

od jednog vagona, a cigareta preko dvestohiljada komada. Ono što bi dobio sam u paketu nikada kako je ovdje nije sam pojeo niti deseti dio paketa. Valja konstatovati da je upravo ovo materijalno pomaganje u mnogom doprinjelo ili bolje rečeno kod mnogih osuđenika bilo glavno što je vezalo ove osuđenike uz proustašku propagandu koju su pokretali popovi u ovom domu.

Ramljaka da se sutra pusti na slobodu (pomiluje) više je nego sigurno da bi za par mjeseci opet sjedio na optuženičkoj klupi (u koliko nebi pobjegao preko, jer mu je namjera) zbog neprijateljskog djelovanja.”

I Ramljak je u starogradiškoj kaznioniци posebno bio izložen provokacija, doušništvu i podmetanjima kriminalaca, koje je zatvorska uprava podržavala i nagradjivala. U njegovu dosjelu susreću se imena prvenstveno kriminalaca, koji su kao višestruki povratnici desetljećima u starogradiškoj kaznionići političkim osuđenicima dodatno zagorčavali život. Kakvim je sve podvalama Ramljak bio izlagan, nemoguće je u ovom tekstu prikazivati. U travnju 1957. saslušavan je u vezi s političkim razgovorima koje je vodio s prijateljem, zatvorenikom i svećenikom Irenkom Galom i što je razgovarao sa zatvorenikom, isusovcem Mijom Škvorcem o Dragi Pelikanu, poznatom višestrukom kriminalcu i jednom od najbezkrupoloznijih provokatora i podmetača u Staroj Gradiški. U nepotpisanom izvještaju od 10. ožujka 1958. vidi se da je Ramljak tih dana razgovarao s nekim iz DSUP-a NRH. Tvrđio je da je nedužan u zatvoru izdržao deset godina, da mu je to priredio udbaš Slavko Kušpilić, u razgovoru “pokazivao se raspoložen, psihički svjež, dočim fizički donekle iznuren”, tužio se na saslušanja u koja je bio uključen u vezi sa svećenicima Galom, Morgetićem (vjerojatno se odnosi na brata-laika fra Mamerta Margetića) i drugima te da je šest mjeseci proveo u samici potpuno nedužan, ali “da mu je

Dijelovi napuštene kaznionice

ipak to bilo najljepše vrijeme provedeno u KPD-u, jer da se mogao moliti bogu i čitati”, žalio se na provokatora Pelikana. Na kraju izvatka za Ramljaka se navodi: “da je superioran, subjektivan, tvrdoglav, te da je uvjeren da uvijek ima pravo, da su mu sudovi točni itd.”

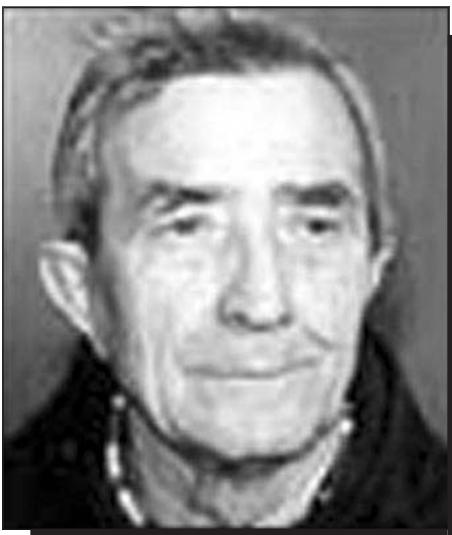
Kazna fra Julijana Ramljaka je u početku 1960. godine, u skladu s ondašnjim novim kaznenim zakonom, od osamnaest godina pretvorena u kaznu strogog zatvora u trajanju od 15 godina. Dvije godine kasnije, Komisija za primjenu Zakona o amnestiji od 14. ožujka 1962., 29. ožujka donijela je rješenje i o Ramljakovu pomilovanju. Iz zatvora je pušten 6. travnja 1962., znači 6 mjeseci i 13 dana prije izdržanja ukupne petnaestogodišnje kazne.

Po izlasku iz zatvora, od svibnja 1962. do 31. srpnja 1976., opsluživao je župu Sv. Ilike u Studencima u Imotskoj krajini, a od 1. kolovoza 1976. do 31. kolovoza 1991. opsluživao je župu Uznesenja Marijina u Stankovcima. Nakon toga, 16. rujna 1991. postavljen je za župskog vikara u župi Sv. Mihovila u Promini koju je morao, sa župljanima, uskoro napustiti pred najezdom srpske agresije i povući se u Zagoru, u župu Sv. Nikole Tavelića u Perkoviću. U ljeto 1994. premješten je u samostan na Vi-

sovcu, a nakon vojno-redarstvene akcije oslobođanja okupiranih hrvatskih područja «Oluje» u početku kolovoza 1995., došao je u Drniš, gdje je djelovao kao isповjednik. Zbog bolesti premješten je 6. listopada 2005. u samostan Gospe Karmelske u Omišu. Umro je 16. prosinca 2005. u Kliničkom bolničkom centru Firule u Splitu. Pokopan je 19. prosinca na u samostanskom groblju na Visovcu, ispraćen od mnogih i iskazivanjem velika poštovanja.

I dalje pod nadzorom Udbe

I nakon izlaska iz zatvora g. 1962. Udba nije prestala pratiti djelovanje fra Julijana Ramljaka. Iz dostupne dokumentacije vidljivo je da je sve do lipnja 1990. bio pod stalnom pratnjom jugoslavensko-komunističke tajne policije. Tako se u jednom izvještaju Odjela za unutrašnje poslove Narodnog odbora kotara Šibenik, upućenog 14. svibnja 1962. Odjelu za unutrašnje poslove NO kotara Makarska, za Ramljaka navodi da se je 7. travnja “prijavio ovom Odjelu”, da se je jedno kraće vrijeme zadario u rodnom Siveriću i da je “otisao u Imotski i tamo primio jednu župu”. Podatkom: “Dok se je nalazio u Siveriću pričao je kod pojedinih ljudi svoga mesta da je dok se je nalazio u zatvoru bio mučen i da su mu bili čupani nokti i slično.”, završava taj izvještaj. Iako se

Fra Ramljak pod stare dane

za njega u jednom izvještaju, svakako iz prve polovine g. 1964., iz Splita navodi: "Danas je svoj stav u javnom smislu povukao. Prepredenim i znalačkim radom i dalje indirektno neprijateljski istupa. Naročito u prikupljanju omladine. Uživa jako velik ugled u selu kao župnik.", iste godine je protiv njega vođen istražni postupak. Zbog toga što je na svetkovinu Sv. Jakova 25. srpnja 1964. u Cisti Velikoj predvodeći misno slavlje, navodno, u propovijedi spominjao neprijatelje Crkve i hrvatskoga naroda te govorio o svojim patnjama u zatvoru, saslušavan je 8. rujna 1964. u Upravi za unutrašnje poslove Split. Na tom saslušanju Ramljak je odlučno negirao da je izgovorio što mu se pripisuje, tvrdeći da je propovijedao o Sv. Jakovu kao propovjedniku i mučeniku, o njegovoj majci, problemu pobačaja djece i slično. Više je informacija o Ramljakovu boravku g. 1970. – 1973. u Njemačkoj i s kim se je sve susretao. I slijedećih godina nižu se izvještaji o njegovim vezama s pojedincima u inozemstvu i u domovini. Između ostaloga, govori se o vezama s bivšim političkim zatvorenicima i drugima: dr. Zvonimirovom Markovićem, dr. Brunom Tandarom, Velimirom Terzićem, dr. Vladom Petričevićem, dr. Markom Veselicom, Vladom Gotovcem, o Ramljakovu sudjelovanju u obilježavanju 500. obljetnice kardinala Jurja Utvišinovića 20. – 23. svibnja 1982. na

Miljevcima, što je od strane Državne sigurnosti posebno praćeno zvučnom akcijom "Novčica" i TKTR. SDS "Da se otkriju njegovi istomišljenici i zadokumentira njegova neprijateljska aktivnost", SDS Centar Split u studenom 1982. započela je obradu fra Julijana Ramljaka, tada župnika u Stankovcima. U informaciji SDS Zadar od 19. svibnja 1985. o "unutrašnjem neprijatelju – katoličkom kleru" za Ramljaka se navodi: "Među vjernicima ima velik ugled i izuzetno je cijenjen, najviše zbog načina života. Živi izuzetno skromno, spreman je na sva moguća odricanja kada je on u pitanju, a kada se radi o drugima vrlo rádo pomaže – materijalno i savjetima." Dalje se navodi da je te godine dva puta boravio u SR Njemačkoj, Belgiji i Hollandiji, ali mjere pretrage na granici nisu urodile rezultatom. Itd. Deregistracija za Ramljaka, zbog starosti, narušena zdravlja i što "ne pokazuje više onu prijašnju aktivnost" zatražena je 2. travnja 1990. u SDS Zadar, a 29. lipnja 1990 taj je prijedlog prihvaćen u Centru SDS Split. Svakako, političke promjene i demokratizacija Hrvatske najviše su pridonijele obustavi te obrade.

Žrtva s posebnim pečatom

O fra Julijanu Ramljaku može se da-leko puno toga više reći i napisati nego

nam ovaj prostor omogućuje. Spomenuti podaci dovoljno govore o njegovu značaju kao čovjeku i svećeniku, o njegovoj odlučnosti i ustrajnosti u obrani vjere, Crkve i hrvatskoga naroda, o njegovu odnosu prema čovjeku bez obzira kojem narodu, vjeri i staležu pripada, te spremnosti na žrtvu u obrani svojih načela po cijenu života. Njegov je pastoralni rad prvenstveno bio usmje-ren na duhovnu izgradnju vjernika i čovjeka. Između ostalog, to se posebno ogleda u radu s djecom i mladima općenito, sa svećeničkim kandidatima, u sudjelovanjima u vjerouaučnim natjecanjima i ministrantskim susretima, vođenju pučkih misija diljem splitske, šibenske i zadarske biskupije, te duhovni vježbi. Dosta se angažirao i u obnovi i izgradnji crkvenih objekata. U Domovinskom ratu posebnu okrjepu pružao je hrvatskim braniteljima. Ramljak je ukupnim svojim bićem kroz život, bez obzira na uvjete, prolazio uspravno i nije se dao lomiti nasilnicima, svjedočeći svoju vjeru, svoje svećeništvo i redovništvo, svoje čovjekoljublje i domoljublje. Svakako, fra Julijan Ramljak spada među one hrvatske žrtve, koje su u hrvatskim zatvoreničkim patnjama, ostavile poseban pečat.

Samostan na Visovcu

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXIII.)

KRIZA U ODNOSIMA DRŽAVNIH I CRKVENIH VLASTI

Ali izgleda, da je sredinom 1942. godine u odnosima između nadbiskupa Stepinca i hrvatskih državnih vlasti bila nastupila ozbiljna kriza. To je povezano s imenovanjem novih biskupa u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i s obilježavanjem 25. obljetnice biskupskega posvećenja pape Pija XII.

Naime, smrću o. Alojzija Mišića i dr. Dionizija Njaradija ostale su nepopunjene mostarsko-duvanjska i križevačka biskupija, pa je u travnju 1942. papa imenovao dr. Petra Čulu mostarsko-duvanjskim, a dr. Janka Šimraka križevačkim biskupom, koji je već od 1941. godine bio na dužnosti apostolskoga administratora te biskupije. Ovim imenovanjima usprotivila se je hrvatska državna vlada, ali ne zbog povrijedene Pavelićeve taštine ili zato što na mostarsko-duvanjsku stolicu nije imenovan franjevac nego biskupijski svećenik, kako to neargumentirano tvrde Jure Krišto i Stella Alexander (197). Naime, kad bi ovo drugo bilo uzrok spora, onda se vlada ne bi protivila Šimrakovu imenovanju, jer u križevačkoj biskupiji nije ni bilo franjevaca, pa je biskupom mogao biti imenovan samo biskupijski svećenik. Dakle, drugi su razlozi, zbog kojih se je vlada protivila tim imenovanjima. Tu se je radilo o zaštiti daleko važnijih državnih probitaka. Kako nije priznavala Nezavisnu Državu Hrvatsku, Sveta Stolica je imenovala ove biskupe bez predhodnog pristanka dr. Ante Pavelića, pa ga nije o tomu službeno ni izvjestila. A Pavelić i hrvatska državna vlada su upravo zato htjeli, da se traži njihov pristanak, jer bi to značilo, da Sveta Stolica samim tim činom priznaje Nezavisnu Državu Hrvatsku, čime bi bila učvršćena njezina politička opstojnost. Na ovaj postupak Svetu Stolice službeno je reagirao dr. Mirko Puk, tadašnji ministar pravosuđa i bogoslovija Nezavisne Države Hrvatske, okružnicom, što ju je 3. lipnja 1942. razaslao svim župnicima mostarsko-duvanjske biskupije, u kojoj tvrdi, da je dr. Petar Čule imenovan mostarskim biskupom «bez pitanja i saslušanja, čak i bez znanja hrvatske državne vlade», pa zato ta «vlada

Piše:

Ivan GABELICA

ne može primiti do znanja takovo imenovanje», te će «prema tome zauzeti svoje stanovište na obranu državnog vrhovništva u svim odnošajima pro foro civili» (koji se tiču građanskih stvari – op. I. G.). Što se sve misli pod riječima, da će vlada «zauzeti svoje stanovište na obranu državnog vrhovništva u svim odnošajima koji se tiču građanskih stvari», nije konkretno navedeno, ali je nedvojbeno, da je njezin postupak bio motiviran isključivo zaštitom i učvršćenjem hrvatskoga držav-

građanstva pozdravio dr. Jakša Milković, nadsavjetnik velike župe Hum. Izostala je samo službena nazočnost izaslanika hrvatske državne vlade (198) i njezine službene čestitke. Nema sumnje, da je isti odnos bio i prema imenovanju i posvećenju biskupa Šimraka.

Dana 13. svibnja 1942., uoči blagdana Uzašašća, papa Pio XII., povodom 25. obljetnice svoga posvećenja za biskupa, obratio se je katolicima, ali i cijelomu čovječanstvu, govorom preko vatikanske krugovalne postaje. U govoru je iznio svoj nauk o Crkvi i pozvao čovječanstvo na mir. Nadbiskup Stepinac bio je nezadovoljan odnosom hrvatskih državnih vlasti i hrvatskoga novinstva prema tomu govoru.

Kako su se imenovanje mostarsko-duvanjskoga i križevačkog biskupa i papin govor, kao i događaji s njima povezani, zbili u isto vrijeme, Stepinac se je na sve to očitovao u svojoj propovijedi, održanoj na blagdan sv. Petra i Pavla, dakle 29. lipnja iste godine, podvrgnuvši oštroj kritici postupak hrvatske vlasti. On nije izričito spominjao tu vlast, ali je svakomu bilo jasno, da se oštrica njegove propovijedi odnosi na nju. Polazeći od tvrdnje, da je papinstvo Božja institucija, naglasio je, da je svetom Petru i njegovim nasljednicima, rimskim biskupima, papama, Kristom, predao «svu vlast u Crkvi, i upravnu i sudsku i učiteljsku», pa «oni tu vlast vrše neovisno od bilo koje ljudske vlasti, i svaki pokušaj nasilnog upletanja u upravu Crkve sa strane svjetovnih vlasti nije drugo nego usurpacija, koja može donijeti samo prokletstvo, ali nikakvog blagoslova za one, koji si prisvajaju» ono, na što nemaju pravo. Tu istu misao je malo dalje još konkretnije izrazio riječima, da pape imaju «pravo da neovisno od bilo koje vlasti postavljaju i skidaju biskupe, sazivaju crkvene sabore, uvode i ukidaju crkvene redove, daju povlastice i oproste, izašiljavaju misionare u sve dijelove svijeta». To je, očito, bio njegov odgovor Paveliću i hrvatskoj državnoj vlasti zbog protivljenja, da se Čule i Šimrak imenuju

Križevački biskup Janko Šimrak

nog suvereniteta i ničim drugim. To je bio samo diplomatski spor sa Svetom Stolicom. Da se nije radilo o animozitetu prema imenovanim biskupima, ni o pokušaju miješanja hrvatske države u njihov izbor, može se zaključiti i iz pisanja stolačkoga nadžupnika don Marka Zovke, koji je bio vrlo blizak s biskupom Čulom. Zovko, naime, piše, da je Čule po naputku crkvenih vlasti, dakle neslužbeno, najavio Paveliću svoje biskupsko imenovanje, da su Pavelić i Artuković, ministar unutarjnih poslova, čestitali Čuli na biskupskom posvećenju, da su hrvatske oružane snage bile zastupljene na tomu posvećenju i da je tom zgodom biskupa u ime

Marko Došen, predsjednik Hrvatskog državnog sabora, pozdravlja Pavelića

biskupima bez njihova pristanka. Što se tiče papina govora, bio je još izričitiji, pa je rekao, da osuđuje «u ime hrvatskih katolika zabranu objavljivanja u štampi govora Svetoga Oca Pape održanog prigodom njegovog 25.-godišnjeg jubileja» (199). No, kad se uzmu u obzir sve činjenice, nemoguće se je složiti s ovom Stepinčevom kritikom.

I sam Stepinac je izabran za nadbiskupa koadjutora na temelju pristanka kralja Aleksandra Karađorđevića i to nakon što je taj kralj odbio nekoliko kandidata, što su ih bili predložili Sveta Stolica ili zagrebački nadbiskup Bauer. A kada je bio izabran, otišao je, u skladu s tadašnjim običajima, u Beograd pokloniti se i položiti prisegu tomu kralju, inovjercu i pripadniku tuđega naroda, kojega Hrvati mogu samo po zlu pamtitи. Ako je za njegovo imenovanje biskupom trebao Aleksandrov pristanak, zašto bi to bila usurpacija papinskih prava, koja mu je dao Krist, kad se za isto takvo imenovanje Čule i Šimraka traži pristanak dr. Ante Pavelića, koji je sin hrvatskoga naroda i priпадnik Katoličke crkve? Ovomu se može prigovoriti, da je Sveta Stolica priznavala Kraljevinu Jugoslaviju i s njom imala normalne diplomatske odnose, pa je zato za biskupsko imenovanje bio potreban pristanak njezina državnoga poglavara, što nije isti slučaj s Nezavisnom Državom Hrvatskom. Konkordat, kojim bi se to pi-

anje uredilo, nije bio zaključen ni s jednom od njih, nego s njihovim pravnim prednicama. No, diplomatsko priznanje jedne države od strane druge je politički čin, koji, doduše, rađa pravnim posledicama, ali pravda i moral su iznad politike i pozitivnih pravnih propisa. Zahtjev je pravde i morala, da svaki narod ima svoju državu, ako on to hoće, i tu njegovu volju svatko je dužan poštivati. Stepinac je svjedokom, da se je hrvatski narod u mjesecu travnju 1941. plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu, pa je Nezavisna Država Hrvatska nastala u skladu s tom narodnom voljom. Zbog toga nitko nije imao pravo, polazeći s moralnoga stajališta, zamjeriti Paveliću i hrvatskoj državnoj vlasti, što su zahtijevali, da se prilikom imenovanja biskupa jednako postupa s Nezavisnom Državom Hrvatskom kao i s ostalim državama i tako postigne njezino priznanje i učvršćenje. Stepinac, upućujući kritiku, očito, nije razumio Pavelićeve i vladine prave namjere.

Stepinčev prigovor, da je u Hrvatskoj, a njegove se riječi sigurno odnose na Hrvatsku, zabranjeno objavljivanje govora pape Pija XII., održanoga prigodom 25. obljetnice njegova biskupskoga posvećenja, najblaže rečeno, je neshvatljiv. Taj govor je predugačak i u cijelini je objavljen u tri nastavka u «Katoličkom ljestvu». U sarajevskom «Katoličkom tjedniku» donešen je najprije prikaz toga govo-

ra prema talijanskoj agenciji «Stefani», pa zatim na gotovo pola stranice njegov sažetak s navođenjem bitnih dijelova, a onda je počevši od 28. lipnja 1941. u četiri nastavka objavljen cijeli tekst. Njegov sažetak prema talijanskoj agenciji «Stefani» donijeli su «Hrvatski narod» i «Nova Hrvatska» pod naslovom «Govor Sv. Oca Pape», a zatim «Hrvatski narod» samostalan prikaz pod naslovom «Značenje poziva Pape Pija XII». Taj govor je prenio i katolički tjednik «Nedjelja» (200). Kao što su ga prenijele te, tako su mogle i sve ostale novine. Valja naglasiti, da su hrvatske državne vlasti i hrvatsko novinstvo, kako crkveno tako i svjetovno, davali značajan publicitet i toj i

drugim papinim obljetnicama. Tako su prigodom Papina dana – 12. ožujka 1942. – kojim je obilježena 3. obljetnica posvećenja Pija XII. za papu, «Hrvatski narod» i «Nova Hrvatska» donijeli po tri novinska članka. Za vrijeme svečanoga Te Deuma u zagrebačkoj prvostolnici bili su nazočni gotovo svi ministri i državni vijećnici, Marko Došen, kao predsjednik Hrvatskoga državnog sabora, generalporučnik Vladimir Laxa, kao izaslanik vojskovode Slavka Kvaternika, predstavnici domobranstva, Poglavnikove tjelesne bojne (PTB-a), Glavnoga ustaškog stana, Ustaške mladeži i brojnih kulturnih ustanova, načelnik grada Zagreba Ivan Werner i cijeli diplomatski zbor. Za cijelo to vrijeme pred crkvom je bila postrojena počasna satnija PTB-a i satnija časničke škole Ustaške vojnica, a glazba Ustaške vojnica je svirala (201). Dakle, hrvatske državne vlasti su iskazivale najveće poštovanje papi Piju XII. i Katoličkoj crkvi. Stoga je teško i zamisliti, da bi one zabranile objavljivanje bilo kojega njegova govor. Stepinac je mogao biti nezadovoljan samo prostorom koji je tomu govoru daden u svjetovnim novinama. Ali to je stvar ukusa i urediščke politike. No, nije imao pravo tvrditi, da je zabranjeno njegovo objavljivanje.

Nesporazum sa Stepinčevim govorom održanim pred zagrebačkom prvostolnicom 31. listopada 1943. već je rastu-

mačen, pa o njemu, možda, ne bi trebalo više ni govoriti. Budući da se često neistinito tvrdi, da je njime napadnuta politika hrvatskih državnih vlasti, potrebno je ovdje samo naglasiti, da je njemačko poslanstvo iz Zagreba 10. ožujka 1944. izvijestilo svoje ministarstvo vanjskih poslova, da taj govor nije bio prvenstveno uperen protiv hrvatske vlade nego protiv Nijemaca, koji su sproveli osvetnički podhvati nad nedužnim ljudima zbog ubojstva njemačkih vojnika iz zasjede. Uz izvješće, njemačko je poslanstvo dostavilo i prijevod na njemački jezik Makančeva članka "Pozvani i nepozvani" (202), iz čega se vidi, kakvom pozornošću su Nijemci pratili, kako će se hrvatske vlasti držati prema Stepinčevu propovijedi.

Hrvatska državna vlast podpomaže rad katoličke crkve

No, bez obzira na sve ove povremene trzavice, suradnja između Stepinca i hrvatskih državnih vlasti se je normalno i bez zastoja nastavljala. Te vlasti ne samo da su omogućavale nesmetan rad Katoličke crkve i nadbiskupa Stepinca, nego su ga, iako u teškim ratnim prilikama, obilno podpomagale, kako u materijalnom, tako i u duhovnom pogledu.

Poznato je, da je Stepinac bio veliki štovatelj Majke Božje Bistrice i da je svake godine predvodio hodočašće u njezino svetište. Želja mu je bila, da se što bolje i dostojanstvenije uredi to hrvatsko marijansko svetište. Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske to mu se je počelo ostvarivati. Bio je u pravu kada je za ručkom u Mariji Bistrici na hodočašću 13. srpnja 1941. rekao, da "naše narodne vlasti kao nikada do sada pružaju punu pomoć, da se izgradi pravo narodno svetište". Hrvatske vlasti su odmah odobrile svotu od 10 milijuna kuna za uređenje okoliša oko samoga prošteništa (203). Ali te vlasti nisu na tomu stale. One su izravno financirale radove na obnovi i umjetničkoj opremi svetišta u Mariji Bistrici, u što se uključio i sam Pavelić osobno. To proizlazi iz izvješća ovlaštenoga arhitekta Aleksandra

Marija Bistrica - trg

Freudenreicha od 7.siječnja 1944., prema kojemu se ti radovi "izvršuju na temelju odredbe Poglavnika od 10. VIII. 1943.". Uređenje svetišta bio je velik posao, koji je zahtijevao puno novaca, pa se je Stepinac 15.lipnja 1944. obratio za pomoć predsjedniku vlade Mandiću, navodeći, da "i narod u svojim najširim slojevima i vojska od domobrana pa do ministra oružanih snaga, kao i Poglavnik osobno, priskočili su djelotvorno u pomoć". U pismu je posebno istaknuo: "Susretljivošću hrvatskih oružanih snaga izvršuje se umjetničko oplemenjivanje Svetišta, kao i izgradnja pofanih građevina, bez kojih danas ne može Marija Bistrica opstati. (...) Kako je današnji oltar neumjetničko šablonsko djelo, odlučio je Poglavnik, da će darovati novi oltar za Svetište". Mandića konkretno moli, "da hrvatska državna vlasta o svome trošku dade izvršiti slikarske radnje i izradbu umjetničkih fresko-slikarija u bazilici, za koje se već izrađuju predradnje". Mandić je uđovoljio molbi, što se vidi iz Stepinčeva pisma od 22.kolovoza 1944., kojim javlja Mandiću, da je primio njegov "list od 10.VIII. 1944.", pa mu se zahvaljuje, što je izdao "nalog, da se nabavi tvorivo i pribor za izradu fresko-slikarija u Svetištu Marija Bistrica", što je odredio "doprinos od jedan milijun kuna" i što je uredio "račun kod Glavnog ravnateljstva za promidžbu" (204). Ali nisu hrvatske državne vlasti sa-

mo izgrađivale svetište Majke Božje Bistrice. One su pomagale i da ga vjernici što lakše mogu posjećivati, razvijajući tako vjerski duh i pobožnost u narodu, što je temelj moralnoga života u državi. Odlukom državnoga tajnika za promet od 19. svibnja 1942. "svim hodočasnicima koji putuju na hodočašće u Mariju Bistricu" odobrena je "povlastica od 50% popusta na svim prugama hrvatskih državnih željeznica od mjesta polaska do želj. postaje Zlatar-Bistrica u svim vlakovima osim ekspresnih i svim razredima osim IV." (205).

Da bi se svećenstvo moglo podpuno posvetiti vjerskom životu, potrebno je, da bude posve materijalno zbrinuto. Vlasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj su o tomu vodile računa, pa su svećenicima nastojale, u granicama svojih mogućnosti, pružiti materijalnu sigurnost. Naredbom o isplati državne pomoći rimokatoličkom i grkokatoličkom svećenstvu, što ju je donio ministar pravosuđa i bogoslovija dr. Mirko Puk 19. siječnja 1942., propisano je, da "crkveni velikodostojanstvenici i djelatno rimokatoličko i grkokatoličko župno svećenstvo, kao i svećenici u drugim javnim vjerskim službama, primaju državnu pomoć iz državnih sredstava". Ta pomoć isplaćivala se je "nadbiskupu zagrebačkom u iznosu od kuna 15.000.-mjesečno, nadbiskupu sarajevskom u iznosu od kuna 11.000.- mjesečno, biskupu

Stepinac u Mariji Bistrici

senjskom, đakovačkom, banjalučkom, mostarskom, hvarskom, dubrovačkom i križevačkom u iznosu od kuna 10.000.- mjesечно, a pomoćnim biskupima u iznosu od kuna 8.000.- mjesечно". Također je određeno, da se umirovljenim nadbiskupima isplaćuje "državna pomoć u iznosu od kuna 10.000.-mjesечно, umirovljenim biskupima u iznosu od kuna 8.000.- mjesечно, a umirovljenim pomoćnim biskupima u iznosu od kuna 7.000.- mjesечно". Svećenstvo je bilo podijeljeno u četiri razreda, zavisno o mjestu službovanja, pa im je prema razredu u koji su svrstani određivana državna pomoć. "Župnici, upravitelji župa i kapelani" prvoga razreda dobili

vali su mjesечно 1.500.- kuna, drugoga razreda 1.100.- kuna, trećega razreda po 700.-kuna mjesечно. Određeno je, da će grkokatoličko svećenstvo primati, "uz spomenutu državnu pomoć, i obiteljski doplatak za zakonitu ženu i djecu, te za djecu pozakonjenu". U Naredbi je podrobno razrađen način ostvarivanja i predpostavke za ostvarivanje ove pomoći (206). Naravno, osim ove državne pomoći, svećenstvu je ostala na raspolaganju netaknuta crkvena imovina, koja mu je također služila za uzdržavanje.

Za Stepinca, kao čovjeka okrenutoga u prvom redu duhovnim vrijednostima,

važnija o dove državne pomoći sigurno je bila mogućnost slobodnoga otvaranja i djelovanja katoličkih škola i pomoći koju im je država u tu svrhu davala. Poznato je, kako je on tešku borbu vodio u Kraljevini Jugoslaviji, da sačuva te škole, jer su jugoslavenske državne vlasti stalno prijetile da će ih ukinuti, čime bi bilo onemogućeno duhovno oblikovanje budućih naraštaja hrvatskog naroda u katoličkom duhu. U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj u tomu pogledu nije bilo nikakvih smetnji. Godine 1943. u njoj su bile tri katoličke učiteljske škole, 15 katoličkih građanskih škola, 16 katoličkih gimnazija, veći broj katoličkih osnovnih škola, 25 katoličkih stručnih škola što su ih vodili ženski katolički redovi i više crkvenih pismohrana, muzeja i knjižnica. U ovim podatcima nije obuhvaćeno katoličko školstvo i crkvene ustanove, koji su se nalazili na području okupiranom od Talijana do mjeseca rujna 1943. (207). Troškove za te škole i ustanove djelomice je snosila država. Ali u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nije samo šireno osnovno, srednje i stručno katoličko školstvo, nego su osnivane i katoličke visokoškolske ustanove. Zakonskom odredbom od 11. srpnja 1944. u Sarajevu je osnovan Rimokatolički bogoslovni fakultet u sastavu Hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu. Taj fakultet je, prema zakonskoj odredbi, služio prvenstveno za izobrazbu franjevačkoga svećeničkog podmladka, a mogao je «primati i pripadnike ostalih redova kao i svećenički podmladak svjetovnog klera» (208). Zajedno s osnivanjem pravnoga i medicinskoga fakulteta, time su udareni temelji Sarajevskoga sveučilišta.

Katolički utjecaj u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ostvarivao se je i preko istaknutih članova katoličkih društava (HKAD «Domagoj », Hrvatskoga orlovskega saveza i Velikoga križarskog bratstva), katoličkih novinara i publicista i profesora zagrebačke nadbiskupske gimnazije, usko povezanih s bl. Alojzijem Stepincom, koji su u državi zauzimali najvažnije položaje u novinarskoj uredišćkoj politici i državnoj promidžbi (Ivo Bogdan, Ivo Degrel, Franjo Dujmović, Tias Mortidić, Danijel Uvanović), u kulturi (Mate Ujević, Pavao Tijan, Dušan Žanko, Ivo Lendić) i u odgoju mladeži (Ivan Oršanić, Felix Niedzielsky, Mira Dugački – Vrličak, Mladen Kaštelan). Time su pod katolički utjecaj podpale najvažnije du-

hovne komponente ljudske djelatnosti, odgoj, kultura i promidžba, za što je Crkva uvek bila najzainteresiranija. Narančno, pri tomu se je stalno vodilo računa, da ne budu povrijedeni muslimanski vjerski pogledi i osjećaji i da bude istaknut i udio islama u cjelokupnoj hrvatskoj duhovnosti. Ovim stajalištima bilo je nadahnuto zakonodavstvo Nezavisne Države Hrvatske, s čime je Stepinac, u načelu, bio vrlo zadovoljan, izuzevši rasno zakonodavstvo i druge represivne mjere, izazvane ratnim okolnostima, protiv kojih je odlučno ustajao, o čemu će kasnije biti opširnije govora.

Ovakav odnos hrvatskih državnih vlasti prema Katoličkoj crkvi vjerno je prikazan u Stepinčevim izvješćima Svetomu Ocu prilikom njegovih posjeta Svetoj Stolici u travnju i svibnju 1942. i u svibnju 1943. godine. Kao što je već rečeno, Rušinović je u pismu Lorkoviću 9. svibnja 1942. javio, da Stepinac u svomu izvješću papi, koje je prije toga podnio, o poglavnikovu «vjerskom raspoloženju i postupku prema crkvi govoril najljepšim riječima». No, Stepinčevi razgovori u Vatikanu nisu se sastojali samo u tomu. On je, prema Rušinoviću, u svojim susretima s visokim crkvenim dostoanstvenicima dostoјno zastupao hrvatske državne i nacionalne probitke, pa će o «svemu izvijestiti Poglavnika», kad se vrati u Hrvatsku (209), što je sigurno dokaz dobrih odnosa iz-

među dvaju najviših predstavnika tadašnje državne i crkvene vlasti u Hrvatskoj. O tomu odnosu Stepinac je ostavio neposredno svjedočanstvo u popratnomu pismu, što ga je 24. svibnja 1943. dostavio kardinalu Maglioneu uz dokumentaciju, kojom dokazuje, što su Katolička crkva i on osobno učinili za zaštitu ugroženih osoba u Hrvatskoj. Tvrdi, «da je hrvatska vlada, ne učinivši toliko zla, kako kažu Srbi, učinila mnogo toga dobrog», pa nabrara: «1. Hrvatska se vlada energično borila protiv pobačaja, koji je prijetio propašću ne samo Hrvatskoj već i Crkvi u Hrvatskoj. (...) Međutim, šizmatička (pravoslavna – op. I.G.) vlada u Beogradu nije učinila gotovo ništa da bi spriječila napredovanje ovog zla u Hrvatskoj, jer je inspirirana u prvom redu židovskim i pravoslavnim liječnicima. 2. Sadašnja hrvatska vlada strogo je zabranila sva pornografska izdanja kojima su također u prvom redu upravljali Židovi i pravoslavci. (...) Koliko li sam učinio kod srpske vlade da spriječim ta izdanja, ali sve uzalud! 3. Sadašnji je režim u Hrvatskoj ukinuo masoneriju i vodi ogorčenu borbu protiv komunizma, koji je počeo cvjetati pod beogradskom vladom. 4. Vlada je izdala uredbe protiv bogohuljenja. 5. Hoće također da vojnici budu kršćanski obrazovani, što je u nekadašnjoj jugoslavenskoj vojsci bilo spriječeno. 6. Vlada inzistira na religioznom obrazovanju mladih u školama. Nije protiv vjerskih škola, koje je srpska vlada htjela ukinuti pod svaku cijenu. 7. Vlada je povećala dotacije za sjemeništa i druge crkvene ustanove. 8. Također je povećala mjesecne doprinose svećenicima. 9. Karitativna djelatnost Crkve također uživa pomoć vlade. 10. Vlada pomaže podizanje i popravak crkava.» A nakon toga nabranja dobrih djela, što ih je hrvatska vlada učinila, nadodaje: «Tome se mogu dodati mnoge druge dobre stvari koje je hrvatska vlada učinila ili je spremna učiniti». I na kraju tu misao zaključuje: «Iz svega rečenog slijedi da sadašnji režim u Hrvatskoj barem izgleda pun dobre volje, koju Crkva ne može poreći» (210). Ovo pismo samo za sebe dovoljno govoriti. Ono sadrži ocjenu međusobnih odnosa hrvatske državne vlasti i nadbiskupa Stepinca u prve dvije godine života Nezavisne Države Hrvatske. Uza nj nisu potrebni nikakvi drugi dokazi za tvrdnju, da su ti odnosi zaista bili korektni i da su neistinite sve priče o Stepinčevoj tobožnjoj ugro-

Mate Ujević - enciklopedist,
bibliograf i književnik

ženosti bilo koje vrste od hrvatskih državnih vlasti ili o nezadovoljstvu tih istih vlasti Stepincom. Takvi su odnosi nastavljeni i u buduće.

Osobni kontakti Stepinca i predstavnika hrvatske državne vlasti

U 1943., 1944. i 1945. godini bili su vrlo česti susreti i posjeti između Stepinca i najviših hrvatskih državnih i vojnih dužnosnika. Oni su primali njega i on njih. Takav susret ili posjet bio je sigurno svaka dva tjedna prosječno po jedan, ako ne i više, ne računajući u to obraćanje pisanim putem jednih drugima. To, ali i način na koji je Stepinac priman, vrlo rječito govoril o bliskim i prijateljskim odnosima. Bez namjere i potrebe, da se navode svi ti susreti i posjeti, dovoljno je navesti samo neke, kako bi se predočilo to prijateljsko međusobno raspoloženje. Tako su Stepinca posjetili i Novu 1943. godinu čestitali mu general Đuro Grujić u pratnji pukovnika Perkovića i Vilima Cecelje, zamjenika vojnoga vikara, te dr. Mile Starčević, ministar narodne prosvjete, dr. Vladimir Košak, ministar državne riznice, dr. Josip Balen, ministar narodnoga gospodarstva, ing. Ivica Frković, ministar šumarstva i rудarstva, Janko Tortić, ministar zdravstva i udružbe, Vladimir Kren, general zrakoplovstva i Ivan Werner, načelnik grada Zagreba. Tu Novu godinu čestitali su mu i stožernik Božidar Kavran u ime Ustaškoga stožera grada Zagreba i hrvatski legionari iz Rusije, zahvaljujući mu

Tias Mortidić - jedan od vodećih novinara i komentatora za NDH, urednik dnevnika "Hrvatski narod" i tjednika "Spremnost"

«za sve one skrušene molitve upućene Svevišnjem za pobjedu Vjere nad bezvjerjom», kao i za njihov sretan povratak (211). Dana 8. siječnja 1943. Stepinac je bio na svečanom primanju kod Pavelića, došavši mu čestitati Novu godinu. «Odred vojske dao je pri dolasku i odlasku» Stepinca «počast svirkom». Prigodom čestitanja Pavelić ga je «zamolio za daljnju suradnju na karitativnom polju, zahvalivši za učinjeno u prošloj godini» (212). Dana 25. prosinca 1943., dakle na sam Božić, predsjednik vlade dr. Nikola Mandić došao mu je osobno čestitati blagdane. Dva dana prije toga, 23. prosinca Stepinac je želio iskazati pažnju «ranje-

Preuzv.g. Nadbiskupa pozdravila» (214). Osobito su česti bili Stepinčevi susreti s dr. Andrijom Artukovićem i dr. Pavlom Cankijem, ministrom pravosuđa i bogoštovlja, koji su ga posjećivali i kojima je on redovito uzvraćao posjete. Prilikom jednoga od tih posjeta, 16. veljače 1944., Canki je iznio mišljenje, da bi dr. Lacković, Stepinčev tajnik, «trebao radi naših hrvatskih interesa poći čim prije u Rim (Vatikan) i tamo dati neke informacije». To mišljenje o odlasku u Vatikan se ponavlja i kasnije, pa se u «Dnevniku» bl. Alojzija Stepinca kaže, da ga je 8. ožujka 1944. posjetio ministar Canki, «koji živo radi na tome, da netko od crkvenih vlasti (predstavnika) podje u Rim Vatikanu i da tamo izvesti o prilikama kod nas». To je, prema Cankiju, pogotovo «važno radi toga, jer jedna strana sila želi napraviti zabunu u hrvatskim redovima, šurujući sa srpskim predstavnicima na štetu hrvatske države» (215). Stepinac je ovoj zadnjoj molbi udovoljio, pa je odmah poslao Lackovića u Vatikan. Sigurno je, da se je tu radilo o važnoj političkoj misiji, iako u «Dnevniku» o tomu ništa konkretnije nije zabilježeno. Možda je bila riječ o suzbijanju intriga i velikosrpske promidžbe, širene pomoću zapadnih saveznika, ili o njemačko-četničkoj suradnji, koju je na svaki način trebalo suzbiti. No, nije isključeno, da je trebalo braniti hrvatsko pravo na Međimurje, jer u Stepinčevu «Dnevniku» 11. ožujka 1944. piše, da je «po želji Preuzv.g. Nadbiskupa a u vezi sa težnjama hrv.drž.vlasti (dr. Pavao Canki-ministar prav.i bogošt.) dr. Stj. Lacković, nadb. tajnik, pošao u Vatikan. Vidi Archivum secretum. Također i Međimurje» (216). Stepinac je nešto kasnije bio i odlikovan, između ostalog, upravo zato, što se je protivio odnarođivanju hrvatskoga pučanstva u Međimurju. U ovom slučaju vidi se, svakako, izvanredno dobra suradnja hrvatskih državnih vlasti i nadbiskupa Stepinca u zaštiti hrvatskih nacionalnih i državnih probitaka. Ta suradnja postajat će još čvršća, što vrijeme bude više odmicalo, a hrvatska država bude dolazila u sve veću opasnost. Tada će se Pavelić i Stepinac češće sastajati i dulje ostajati u razgovoru. U Stepinčevu «Dnevniku» stoji, da su se njih dvojica sastala 4. studenoga 1944. i da su u razgovoru ostali jedan dio sat, ali se ne navodi o čemu su razgovarali. Da je sadržaj razgovora bio političke naravi, saznaće se

iz Masuccijeva dnevnika, prema kojemu je Stepinac nakon razgovora rekao, «da Poglavnik čvrsto vjeruje u pobjedu Njemačke, jer ima novo oružje» (217). U to je vrijeme, izgleda, i Stepinac bio pun pouzdanja u bolju budućnost hrvatskoga naroda. Kako bilježi Masucci, on je 2. studenoga iste godine razgovarao s «nadbiskupom Stepincom, koji je vrlo optimističan» i koji se nada, «da dolaze bolja vremena i da Hrvatska ne će pasti pod komunizam» (218). Čini se, da je Pavelić puno držao do Stepinčeva mišljenja, pa ga je zamolio, da on i opat Ramiro Marcone dođu 2. prosinca 1944. k njemu na razgovor, «da bi saznao njihovo mišljenje o po-

Dušan Žanko - književnik i diplomat, 1941. imenovan za intendantu Hrvatskog državnog kazališta

nim hrvatskim borcima-vojnicima, koji se nalaze u zagrebačkim bolnicama», pa im je po tajniku Ivi Šaliću poslao «2000 kom. cigareta, 100 litara vina, 100 kg. jabuka». Na primanje povodom Nove 1944. godine, koje je priređeno u dvorcu na Rebru u Zagrebačkoj gori 10. siječnja 1944. za nujuži krug osoba, bio je pozvan i nadbiskup Stepinac i apostolski vizitator Marcone. Prema nadbiskupu su bili vrlo ljudzani i poglavnik i njegova supruga, a naročito dr. Mladen Lorković, tadašnji ministar unutrašnjih poslova i njegov pomoćnik dr. Vjekoslav Vrančić (213). Stepinac je 10. veljače iste godine posjetio Antu Vokića, ministra oružanih snaga. «Na ulazu u ministarstvo bila je postrojena počasna četa vojnika, koja je

Dr. Nikola Mandić, predsjednik Vlade NDH, 6. lipnja 1945. osuđen na smrt

ložaju» u svijetu (219). Naravno, i Stepinac i Marcone su se odazvali pozivu, ali se ne zna, kakvo je bilo njihovo mišljenje, koje su mu iznijeli, o političkoj budućnosti Nezavisne Države Hrvatske. Nadbiskup je i 1. veljače 1945. posjetio poglavnika i zadržao se s njim «u važnom razgovoru dva sata» (220). Iako se ni sada u Stepinčevu «Dnevniku» ne kaže, o čemu su razgovarali, formulacija, da su se zadržali «u važnom razgovoru dva sata», dovoljno govori sama za sebe. Svršetak rata i pobjeda Saveznika, što je bilo na vidiku, donisili su sa sobom obnovu Jugoslavije pod komunističkom vlašću i slom Nezavisne Države Hrvatske. Gorega rješenja za hrvatski narod nije moglo biti, pa to nišu želili ni Stepinac ni Pavelić. Stoga je sadržaj njihova tako dugoga razgovora mogao biti samo jedan: kako izbjegći tu

sudbinu i spasiti državu. U prilog ovakvojmu zaključku idu i Stepinčeve već navedene izjave, dadene u 1944. i 1945. godini, kojima se je on javno zalagao za opstanak nezavisne hrvatske države. Slične je razgovore sigurno vodio i s drugim najvišim hrvatskim državnim i vojnim dužnosnicima, s kojima se tako često susretao. No, nema sumnje, da je nekim njegovim susretima i posjetima tim dužnosnicima bila isključiva svrha intervensirati za uhićene ili osuđene osobe, da se puste iz zatvora ili da im se smanji kazna.

Bilješke:

197. Jure Krišto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945., knj.I., str. 100.- 102., i Sukob simbola, str. 80.-81., te Stella Alexander, nav. dj., str. 74.
198. Preslik okružnice Ministarstva pravosuđa i bogoštovlja - Odjel za bogoštovlje Nezavisne Države Hrvatske od 3. lipnja 1942., br. 5974 - B – 1942., u posjedu pisca i Don Marko Zovko : Zbivanja u stolačkom kraju 1930. – 1943. godine, Humski zbornik IV. «Stolac u povijesti i kulturi Hrvata», Zagreb – Stolac, 1999., str. 294. i 301.
199. Alojzije kardinal Stepinac, nadbiskup zagrebački: Propovijedi, govor, poruke 1941.-1946., str.115.-119.
200. «Katolički list» br. 23 od 4.6.1942., br. 24 od 11.6.1942. i br. 25 od 18.6.1942.; «Katolički tjednik» od 7.6.1942., str.2., 14.6.1942., str.2., 28.6.1942., str.3., 5.7.1942., str.3., 12.7.1942., str.3. i 19.7.1942., str.3.; «Hrvatski narod» 14.5.1942., str.8. i 15.5.1942., str.8.; «Nova Hrvatska» od 14.5.1942., str.8.; «Nedjelja» od 14.6.1942., str.1. i 2.
201. «Hrvatski narod» od 13.3.1942., str.3., 15.3.1942., str.3. i 17.3.1942., str.3. i «Nova Hrvatska» od 13.3.1942., str.1., 15.3.1942., str.5. i 17.3.1942., str.3.
202. Proces Alojziju Stepincu – dokumenti, str.339. – 340.
203. «Hrvatski narod» od 16.8.1941., str.6.
204. HDA, MUP DOS 301681, kutija 3, omotnica 49, str. 1.- 13.
205. «Katolički list» br. 24 od 11.6.1942., str. 285.

Osobito su česti bili susreti Stepinca s Artukovićem

206. «Katolički list» br. 6 od 5.2.1942., str. 66.-69.
207. Tomislav Cerovac: Katoličke škole i crkvene ustanove u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, «Nedjelja» br.18., Zagreb, 28.5.1944., str.6.
208. «Katolički list» br. 29. od 20.7.1944., str.353.
209. Tajni dokumenti o odnosima Vatikana i ustaške «NDH», str.104.
210. Jure Krišto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska 1941. – 1945., knj.II., str. 268. - 270.
211. Bilješka 92., tjednik «Danas» pod naslovom «U godini 1943.», Zagreb, 11.9.1990., str.65.
212. Isto, str.65.
213. Isto, tjednik «Danas» pod naslovom «O Bogu bez Boga», Zagreb, 18.9.1990., str.65.
214. Isto, str.66.
215. Isto, str.66.
216. Isto, tjednik «Danas» pod naslovom «Pismo Poglavniku», Zagreb, 25.9.1990., str.66.
217. Isto, tjednik «Danas» pod naslovom «I nadbiskup sumnjiv», Zagreb, 2.10.1990., str.66.; Giuseppe Masucci, nav.dj., str. 163.-164.
218. Giuseppe Masucci, nav.dj., str.162.
219. Bilješka 92., tjednik «Danas» pod naslovom «I nadbiskup sumnjiv», Zagreb, 2.10.1990., str.66.- 67.; Giuseppe Masucci, nav.dj., str.171.
220. Bilješka 92., tjednik «Danas» pod naslovom «I nadbiskup sumnjiv», str.67.

PARTIZANSKI ZLOČIN U SMILJANU NAKON PADA GOSPIĆA 4. TRAVNJA 1945.

Partizani predvođeni komunističkom partijom u borbi za vlast i u rušenju NDH nisu birali sredstva. Ubijali su iz zasjede i prepada. Pljačkali su, palili kuće, gospodarske zgrade i ljetinu. Vršili su otmice u kojima su ljudi bestraga nestajali ili bi bili pronađeni njihovi namjerno ostavljeni izmrcvareni leševi, koji su svjedočili kakvim su bestijalnim mučnjima bili podvrgnuti. Zarobljenike bi u svojim uporištima, primjerice, u Divoselu i Korenici, na najgroznije načine mučili i o tome bi tu vijest preko svojih odbornika i simpatizera usmeno prenosili. Namjera im je bila unijeti strah, nesigurnost i nepovjerenje u vlast i opstanak države i potaknuti odmazdu. Nažalost, taj svoj nečasni posao odlično su odradili, bolje i od svojih boljševičkih učitelja.

Na ovakva nasilja, koja se danas zovu terorizam, vlast je odgovarala represijom, legitimnim pravom kojim se država brani. Nažalost, iz zločina u nekim slučajevima izrođio se zločin, što se može razumjeti, ali ne i opravdati. No, dobro se zna što je bilo prije, a što kasnije, što je uzrok, a što posljedice. U složenim ratnim uvjetima,

Piše:

Ivan VUKIĆ

država koja je u nastajanju, nije imala snage oduprijeti se svim podvalama kojima se neprijatelj služio.

Kada je došlo do sloma NDH i kada se hrvatska vojska, meni i danas iz neobjasnivih i neopravdanih razloga, povlačila na Zapad predati se Britancima, Amerikancima i Francuzima s kojima je bila u ratu, s vojskom se povlačilo mnoštvo civila, žena, starčadi, djece i ranjenika. Poznat je njihov pokolj na Bleiburgu i na brojnim križopućima u Titovoj Jugoslaviji. One koji su zakasnili u povlačenju, kao i one koji su namjerno ostali i dočekali partizane, ne osjećajući se krivim, ubili su u prva dvadesetčetiri sata na licu mjesta, bez suda i prava na obranu. Potom su ih ubijali po hitnom postupku izrečenim sudskim presudama u "ime naroda", ili krišom, bez presuda, pod okriljem noći na brojnim stratištima.

Znatan broj Hrvata, pojedinačno i u skupinama, pred partizanskim pokoljem spas su našli u šumi i u potpori svoje rodbine i prijatelja. Lov na njihove glave bio je otvoren. KNOJ je nadzirao sela i grada dove i pročešljavao šume i gorja. Strah pred partizanskom krvavom odmazdom bio je paralizirajući. Kod mnogih potiskuje sve osjećaje i etičke norme osim grčevite želje za životom, za preživljavanjem. Izdaju se rođaci, prijatelji i saborci. Neki se sami predaju jer ne mogu više podnijeti strahove kojima su izloženi. Znatan broj koji se uspio skrivali 1945. i 1946. nakon uhićenja ili dragovoljne predaje bio je osuđen na dugogodišnje kazne strogog zatvora. Nažalost, za mnoge je zatvorska kazna bila gora od smrti.

O skupini hrvatskih vojnika koja se skrivala u Velebitu i šumama oko Smiljana, dali su svoje svjedočenje u mojoj kući u Gospiću gospodin Ivan Pejnović Škero, moja susjeda gospođa Ruža Stilinović rođena Milković, a u Smiljanu ispod brda Gluvaja gospodin Petar Pejnović:

Svjedočenje Ivana Pejnovića Škere

Ja sam Ivan Pejnović Škero. Rođen sam 11. svibnja 1946. u Smiljanu od oca Josipa i majke Marije. Nakon rođenja u Smiljanu živio sam svega osam dana, jer su se moji roditelji odselili u Gospic u kojem i sada živim. Tek kada sam postao punoljetan roditelji su mi pričali o poslijeratnim strahotama i zločinima kojima su bili izloženi Hrvati u Titovoj Jugoslaviji.

Otac i majka prošli su težak životni put radi svojeg domoljublja i sudioništva u borbi za hrvatsku državu.

Otac mi je pričao o padu Gospića 4. travnja 1945. i o pogibiji njegovog brata Nike. Niko se sa svojom postrojbom povlačio do Senja. Vratio se nazad sa skupinom hrvatskih vojnika vjerujući izjavama nadređenih da će se uz potporu Amerike ponovno obnoviti Nezavisna Država

Okolica Smiljana zimi

Gospic

Hrvatska. Nažalost, bili su obmanuti, obnova NDH u onim okolnostima, bila je samo varljiva nada. Skrivali su se pred OZNOM u Velebitu i šumi oko Smiljana. Hranu i obavijesti o kretanju OZNE dobivali su od rodbine i prijatelja.

U skupini su bili:

1. **Niko Jelača** iz Gospića
2. **Niko Pejnović Škero** iz Smiljana
3. **Joso Šarić Josinov** iz Smiljana
4. **Martin Pezelj Ivekov** iz Smiljana
5. **Niko Javor Cigo** iz Podlopače
6. **Tome Čulina** sin Mande Šepice piljarice iz Gospića
7. **Niko Špelić** ispod Debelog Brda
8. **Lovre Baričević** trgovac iz Gospića
9. **Mile Šarić** iz Smiljana
10. **Stipe Miškulin Vrebac** iz Smiljana
11. **Jelinić** zvani **Medo** iz Kolakovice
12. **Jokan Serdar Boćkov** iz Kolakovice
13. **Dalmatinac** nepoznatog imena i prezimena

Kada su jednom prilikom u kolovozu 1945. isli po hranu **Mile Šarić** iz Smiljana, **Stipe Miškulin Vrebac** iz Smiljana, **Jelinić** zvani **Medo** iz Kolakovice i **Boži-**

na Serdar iz Kolakovice, zaročili su ih smiljanski partizani. To je, nažalost, bilo dogovorenog zarobljavanje, koje su utanačili sa svojom rodbinom, smiljanskim partizanima. Po pričanju moga oca nagovorili su ih da likvidiraju preostalu sedmoricu svojih suboraca u šumi Gluvaji, a zauzvrat ne će biti ubijeni i ne će im se suditi. U težnji da spase svoje živote prihvatali su ovu nečasnu i podlu ponudu.

Kada su se vratili k svojima u Gluvaju, koji nisu slutili da su izdani, jer nisu bili opterećeni sumnjom, jer su svi dijelili istu sudbinu i vjerovali su u iste ideale, mučki su ih pobili. Plan za ovo ubojstvo nije vjerojatno donesen za vrijeme ovog njihovog kratkotrajnog zarobljavanja. Duže nisu mogli biti u zarobljeništvu, jer bi postali sumnjivi i bili bi otkriveni. Za ovako dobro obavljen izdajnički posao sigurno su imali više susreta s nalogodavcima, koji su plan razradili u tančine. OZNA ili pak smiljanski partizani, koji su ih skrivajući se pratili, pripucali su tek toliko, da se u narodu stekao dojam da su ih oni ubili, da tako otakone sumnju s izdajica i ubojica. Nije im prijevara uspjela. Narodu je odmah bilo jasno tko su izdajice i ubojice.

Pobjijene su nakon nekoliko dana odlučili pokopati. Bilo je vruće, ljetno doba i

leševi su se počeli raspadati. Partizani su u Smiljanu potražili dragovolje koji će izvršiti pokop. Odazvali su se pokojni **Vid Kovačević**, pokojni **Mile Milković Ivan-kov**, pokojni **Frane Šarić** zvani **Vranja Katin** i **Petar Pejnović**, koji je još i sada živ i koji će nam pokazati gdje je pokopan moj stric i ostali s njim pobijeni ispod brda Gluvaje.

Mamina sestra i stričeva mačeha dale su dvije plahte da se s njima pokrije stričevu tijelo. Plahte je ponijela Ruža Stilinović i stričevu tijelo umotali su u njih.

Petorica tih nesretnih ljudi pokopana su ispod brda Gluvaje u Smiljanu:

1. **Niko Jelača** navodno iz Gospića
2. **Niko Pejnović Škero** iz Smiljana
3. **Joso Šarić Josanov** iz Smiljana
4. **Martin Pezelj Ivekov** iz Smiljana
5. **Niko Javor Cigo** iz Podlopače

Iznad Gluvaje pokopani su:

1. **Tome Čulina** sin Mande Šepice gospodice piljarice
2. **Dalmatinac** nepoznatog imena i prezimena.

Niko Špelić u pucnjavi je ranjen u koljeno. Sumnjiči ga se da je bio u vezi s izdajicama i ubojicama. Pobjegao je u Kanadu. Tamo je i umro.

Lovre Baričević, trgovac iz Gospića, uspio je OZNI pobjeći iz zatvora. Mariji, ženi pokojnog strica Nike Pejnovića Škere, ispričao je kako je ubijen njen muž i ostali i tko su ubojice. Pobjegao je u Argentinu, gdje je i umro.

Stara razglednica Gospića, pogled s Rajčeva

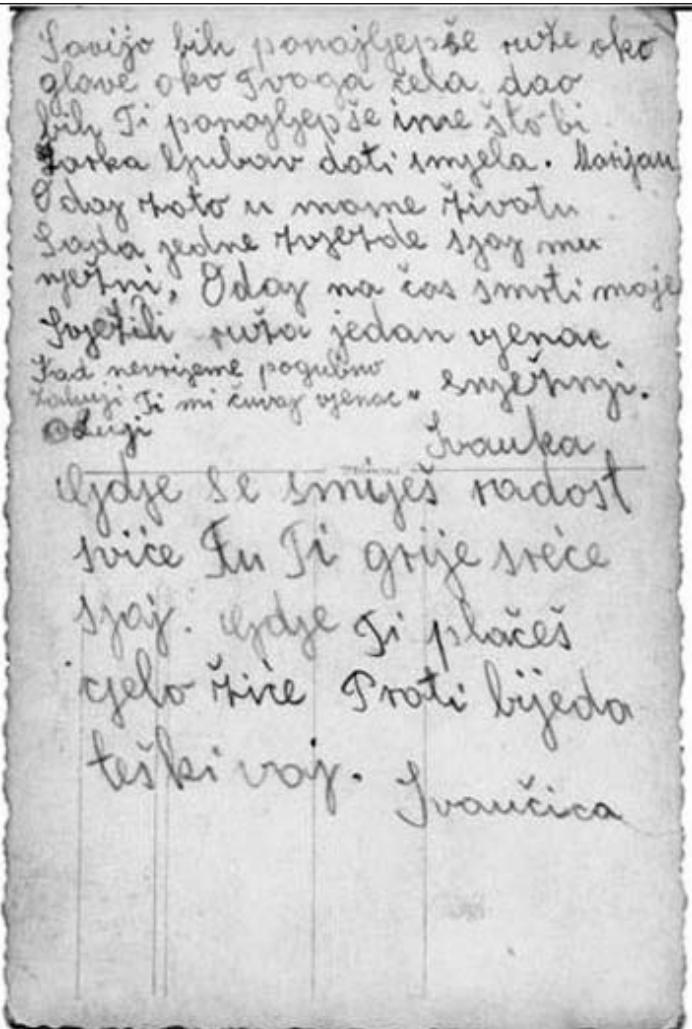
Ivanka Lilovac, ubijena 1945. godine

Moj pokojni otac i stric željeli su da se to mjesto obilježi na primjeren i dostojan način ili da im se kosti prenesu u smiljansko groblje. Nakon očeve smrti ja sam preuzeo obvezu da će to učiniti za svoga života. Evo, iz ovih razloga obraćam se i vama **HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA PODRUŽNICI GOSPIĆ** da mi u tome pomognete.

Mome pokojnom stricu živa je kćer i troje unučadi i već sada i praunučadi i nji maće biti posebno draga da znadu gdje im je pokopan otac i djed.

Otac mi je također pričao o svom ratnom putu od 1941. do 1945., prvi put kada sam imao 19 godina, kada sam završio gimnaziju u Gospiću. Shvatio sam da je to učinio tako kasno da me zaštiti. Kao nezrela osoba negdje bih nešto mogao reći pa bi on i ja bili izloženi progonu pomahnitalih srbokomunista.

Tu istu priču mi je ponovio i dvije tri godine kasnije.

javiti vlasti. Susreo ga je u Smiljanu **Ivan Uzelac Đan**. Pitao ga je kamo ide, a on je odgovorio da se ide prijaviti. **Đan** mu je naredio da podje s njim. Bio je partizanski dužnosnik pa ga je otac poslušao. Odveo ga je u gospički zatvor. U zatvoru je proveo nekoliko dana. Sudionik je događaja kada su prozivali zatvorenike iz zatvorskih celija. Odvodili su ih i nisu ih natrag vraćali. Te ljude su po mojoj prosudbi odvodili na strijeljanje. Strijeljali su ih na javnom stratištu uz gospičko groblje Svetе Marije Magdalene, ili na nekim drugim stratištima koja su prikrivali u okolini Gospića.

Oca je za jednog pregleda zatvorenika uočio krojač **Stevo Šmer**. Pozvao ga je da izide iz sobe na hodnik. Upitao ga je što tu radi. Odgovorio mu je da ga je Ivan Uzelac Đan doveo u zatvor. Kakvi Đan, podi samnom?! Pustio ga je iz zatvora i tako je moj otac ostao živ zahvaljujući krojaču Šmeru.

Kada je tata pušten iz zatvora prisilom su ga odveli u kuću Rušecovkinu u Prnjavorškoj ulici. Morao je šivati odijela djelatnicima OZNE. Jednom kada je nosio na probu odijelo, preko u kući Tomice Kolačevića, gdje je bila OZNA, video je Lovru Baričevića, trgovca iz Gospića, koji je bio zarobljen na Gluvaji. Bilo mu je neizmjerno dragو što je živ, a kasnije još više kada je čuo da je uspio pobjeći OZNI.

Od poznatih Gospićana u OZNI u to vrijeme bio je **Pajo Milković** iz Smiljana. Otac mi je spominjao imena drugih, kojih se na žalost više ne sjećam. Jedan oznaš skinuo mu je s ruke ručni sat i nikada mu ga nije vratio.

Osim ovih skupnih grobnica ispod i iznad Gluvaje i dva groba uz smiljansko groblje, pričalo se da je veliko grobište na Logorištu, gdje je u ratu bilo zračno prisranište. Znam da je tih grobova bilo na putu prema Smiljanu kod Podgoraca. Mogao bih i sada pokazati mjesta gdje su ti grobovi, jer sam ih dobro zapamtio dok sam tu čuvao krave.

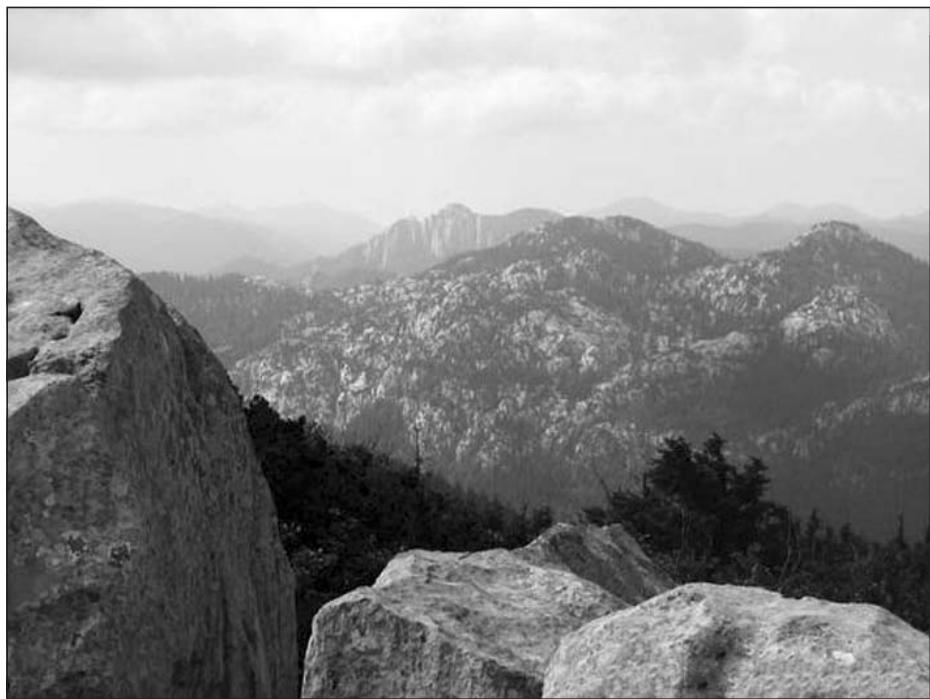
Ima još živih ljudi koji mogu svjedočiti o ovim tragičnim događajima. No, ima i onih kojima se ne mora sve vjerovati, jer su im izjave u suprotnosti s izjavama drugih. Izjave koje se međusobno podudaraju točne su, a one druge treba uzeti s rezervom. Imo ljudi koji bi radi svog vlastitog prestiža lupetali gluposti koje ne stope.

Izlaskom iz zatvora otac se bavio krojačkim obrtom i nas troje teško školovao, pa se dodatno bavio pčelarstvom da iz toga zaradi koji dinar.

Moja mama bila je također sudionica rata za obranu NDH. Tatino i njeno svjedočenje istovjetno je. Ispričala mi je tragičnu sudbinu njene polusestre **Ivanke Lilovac**.

Vojni sud 11. korpusa oblasti Jugoslavenske armije u Gospiću, presudom br. 40/ 45., od 3. kolovoza 1945. osudio je, a Vojno vijeće, rješenjem br. 2500/45., od 31. kolovoza potvrdilo je smrtnu kaznu strijeljanjem za: **Micu Kukić, Ivanka Lilovac, Mariju Čanić, Juku Čanić i Josu Stilinovića**.

Na vremenske kazne osuđeni su: **Marija Sanković** na 15 godina robije, **Matija Svetić** na 12 godina robije, **Ivka Čulina** i **Marija Lilovac**, majka Ivanke Lilovac na

Velebitske vrleti

10 godina robije, **Olgu Ugarković i Ankicu Sudar** na 8 godina robije, **Matiju Abramović i Mandu Pavelić** na 5 godina robije, **Anu Šuper, Zoru Devčić, Mariju Rukavinu, Ankicu Čanić**, sestru Jukinu, **Marinku Čanić i Rožu Rosandić** na 4 godine robije, **Anu Brkljačić i Rožu Bašić** na 3 godine robije, **Evu Majerović, Katu Rukavina, Maru Frković, Mandu Tomljenović, Katu Vranić, Ivanku Hodak, Katu Sudar, Kaju Sanković, Mariju Lisac, Katu Pavelić, Tonu Šaban i Mandu Tomljenović** na 2 godine robije, **Katu Pleša** na 1 godinu i 2 mjeseca robije, **Mariju Asić, Pepu Šikić, Katu Šuper i Milku Asić**, na 1 godinu robije, **Anu Došen, Micu Došen i Milku Šuper** na 6 mjeseci robije. Optužene su da su prikupljale odjeću, obuću i hranu za hrvatske vojниke i civile, koji su spas od partizanskog progona našli u velebitskim bespućima. Ivanka su odvezli sa skupinom sužanja kamionom u šumu Jasikovac kraj Gospića i ubili. Prije toga su je silovali u gospičkom zatvoru. Silovao ju je Divoseljanin **Plečaš** koji sada navodno živi u Rijeci ili u Puli. Umirovljeno je vojno lice. Nesretna Ivanka majka znala je da su je silovali i tko je izvršio to gnusno djelo. Bol i tuga za ubijenom kćeri bila je tako još strašnija.

Otac joj se s hrvatskom vojskom i civilima povlačio na zapad put Bleiburga.

Obolio je navodno od tifusa i na povlačenju negdje je umro. Sestra Zdravka umrla je od bolesti srca, a brat **Zdravko Bračo**, shrvan od boli za ocem i sestrama, progonjen od srkokomunističkih vlasti utočište je našao u dalekoj Australiji. Koliko je ranjena njegova duša, koliku bol nosi u sebi svjedoči fotografija na nadgrobnoj ploči njegova groba, koju podiže sebi za života.

O bezumnom zločinu kojeg su izvršili partizani, čitaj četnici, potaknuti mržnjom i osvetom zbog Ivkine domoljubnosti i čednosti, kasnije su mi pričali drugi Gospićani, a čitao sam i u listu *Vila Velebita*.

Moja pokojna majka, iako bolesna, s radošću i ushitom dočekala je uskrsnuće Republike Hrvatske. Tata nažalost, nije imao tu sreću, ranije je preminuo.

Eto, nepredvidive su ljudske sudbine. U Smiljanskoj ulici odrastao sam s **Ivanom Biljanom**. U Drugom svjetskom ratu ubili su mu oca. Majka je njega i sestru teško školovala živeći od njene malene radničke plaće. Živjeli su teško kao podstanari u kući Gobčevoj. Pobunjeni Srbi na početku svoje balvan revolucije ubili su Ivana u Bilajskoj ulici. Ubio ga je **Željko Glumac**. Poznat mi je zločinac Glumac. Bio je zidarski obrtnik u Gospiću. Na seoskoj olimpijadi "OKA" koju su održavali u Divoselu natjecao se vukući klade.

Nadgrobni spomenik koji je Zdravko Ljovac Braco podigao sebi za života

Uvjehravali su tako "ugroženi" Srbi i prije rata tu svoju balvan revoluciju.

Kao i iza Ivanovog oca i Ivan je iza sebe ostavio dvoje djece, dva sina. Bože, do kada će nam se povijest ponavljati?

Pođimo sada u Smiljan do mjesta ubojstva i skupnog groba pobijenih ispod brda Gluvaje. U Smiljanu će nam se pridružiti Petar Pejnović, koji je uz Ružu Stilinović jedini još živ od četvorice koji su pobijene pokopali. On će nam pokazati to mjesto.

U Smiljanu mijenjamo automobil. Uzimamo terena stolara Laktića. Kod lovačke nedovršene ali lijepo kuće gospodina Ivana Pejnovića Škere čeka nas gospodin Petar Pejnović. Sjeda u automobil i usmjerava kojim putem trebamo voziti. Ispočetka se vozimo makadamskim kolnikom, a potom skrećemo na poljski raskvašeni put. Sad mi je jasno zašto nam treba terensko vozilo.

Gospodin Petar dobro se snalazi i brzo napredujemo. No, kada smo došli blizu mjesta izvršenja zločina pokazuje zbumjenost. Objašnjava nam da je sitnogorica toliko uznapredovala da je izmjenila krajobraz.

Svjedočenje Petra Pejnovića

Evo, odavde je kolski put skretao u brdo. Kotači zaprežnih kola usjekli su bili dubok kolotrag, koji se sada ne vidi. Tim putem iz šume kolskom zapregom izvozila su se drva. Ovdje uz put bila je vlaka kojom su konjima drvosječe izvlačili pos-

ječena debla. I ona se više ne vidi. Sve je naplavljeno zemljom i obrasio šibljem.

Desno od puta među onim stijenama pokopali smo žrtve koje su pobili njihovi suborci nagodivši se s OZNOM. Za ubojstvo svojih prijatelja u zamjenu su dobili svoje živote i nečistu savjest. Kako su teško umirali, ta njihova nečista savjest progonila ih je ostatak života. Ima Boga!

Bože, kako se sve izmijenilo. Sve je prekrila šikara. Ljudi ne sijeku šumu, a u podnožju brda više ne pase stoka.

Sjećam se dana i pucnjave kada su ubili hrvatske vojnike koji su se skrivali u šumi brda Gluvaja. Među njima bilo je naših seljana. Znali smo da su ubijeni i po prilici gdje. Nismo smjeli doći do mjesta njihova ubojstva i pokopati ih. Partizanski teror bio je neopisiv. Život je ovisio o trenutnom raspoloženju podivljalih partizana. Znam da je danas onom tko to nije proživio nemoguće objasniti taj strah, te da nas ne može shvatiti i razumjeti. Za krivo protumačenu riječ progonili bi nas i proglašavali neprijateljem države, a onda, mali je korak do zatvora i do gubitka života.

Nakon nekoliko dana došao je jedan partizan kod punice pokojnog Nike Pejnovića Škere. Rekao joj je da podje pokopati zeta. Ja sam joj susjed pa me je zamolila da ga pokopam. Pozvao je još Vida Kovačevića i Milu Milkovića Ivankova i Franu Šarića zvanog Vrane Katin.

Njihove kuće malo su dalje, jedno 500 metara od naših. Baba je dala dvije plahte da u njih umotam tijelo mrtvog zeta.

Plahte je ponijela Ruža Milković udana Stilinović.

Evo, ovdje među onim stijenama ubijena su petorica, tri na mjestu ukopa, a dvojica malo dalje odvojeni jedan od drugog. Po položaju tijela može se zaključiti da su bili iznenadjeni, ali su u posljednjem trenutku uočili izdaju i pokušali se spasiti bijegom. Kako su istodobno ubijena i dvojica iznad Gluvaje, očito je da je ubojstvo bilo pomno isplanirano i duže vremena pripremano.

Iskopali smo zajedničku raku dubine oko 1 metar i u nju svu petoricu pokopali. Tko je pokopao onu dvojicu gore iznad u Gluvaji, ne znam. Načuo sam da su ubijeni i pokopani na Vrščiću ispod Vodice. Ne znam točan položaj. Nema više živih koji bi nas mogli odvesti do mjesta njihovog ubojstva i groba. Tko bi se u ono vrijeme usudio ići gore? Kako već rekoh, zbog straha pred partizanskim odmazdom izbjegavali smo ovo mjesto i bilo koji razgovor o ovom zločinu. Nastojali smo svi mi seljani svako saznanje o partizanskim zločinima potisnuti u zaborav. Bila su to teška bolesna vremena.

Nakon njegovih riječi zavladao je tajac. Ivan Pejnović Škero uzeo je iz auta križ na kome je buket cvijeća. Ulazi u šiprag i u tvrdi ličku zemlju zabija križ, na mjestu izvršenja zločina. Točnu poziciju groba u onom šipražu nemoguće je naći. Od šiblja ga ne vidimo, čujemo samo udarce kamena kojim je zabiao križ.

Ganuti smo i postiđeni proživljenim prizorom. Ganuti zbog veličine žrtve, a postiđeni zbog nehaja, zbog omalovažavanja te žrtve, kada zadnje njihovo počivalište nismo u uskrsloj Hrvatskoj, nedosanjam njihovim snovima, u stanju barem skromno obilježiti. Koliko se samo kuna potroši za promicanje hedonističkog načina života "kruha i igara", i pri tom se to prekriva domoljubnim plaštem. Tako, nažalost, povlašteni pojedinci promiču svoje nakaradno hrvatstvo. Zar mislite, vlastodršci, da ovakav njihov kraj nije početak vašeg, nažalost, i našeg narodnog kraja? Tko ne poštije svoje žrtve, doživjet će njihovu sudbinu!

Svjedočenje Ruže Stilinović rođene Milković

Pokop pobijenih ispod brda Gluvaje izvršili su pokojni Vid Kovačević, pokojni

Kapelica na Velebitu

Mile Milković Ivanka, pokojni Frane Šarić zvani **Vranja Katin** i Petar Pejnović. Ja sam nazočila pokopu. Muškarci su ponijeli lopate i kramp i sjekiru, a ja dvije plahte koje mi je dala obitelj ubijenog **Nike Pejnovića Škere**, da ga u njih umotamo i tako ga dostojnije pokopamo. Krenuli smo bez partizanske pravnje. Nismo znali gdje je točno mjesto njihovog ubojstva. Po pričanju ljudi koji su slutili gdje ubijeni dočekuju svoje prijatelje, koji su pošli po hranu i po smjeru iz kojeg se čula pucnjava kada su pobijeni, krenuli smo prema brdu Gluvaji. Kada smo se približili Gluvaji, po snažnom mirisu koji se širio od raspadajućih leševa i po roju muha, lako smo ih pronašli.

Zatečeni prizor bio je grozан. Na maloj čistini blizu jednog kamena ležala su dva leša, a presavijen preko kamena treći. **Jošo Šarić Josanov** ležao je potruške. Na njemu je bila sniježno bijela čista košulja. Kada su ga okrenuli na leđa košulja na prsimu bila je sva crvena od krvi. Njegova

je kuća blizu mjesta zločina pa se po čistoci košulje vidjelo da je sa svojima bio u svezi. **Niko Pejnović Škero** ležao je na leđima. Bio je u vojnoj odori na kojoj su svi džepovi bili izvrnuti. Nakon ubojstva pretražili su ga. Preko kamena ležalo je tijelo **Martina Pezelja Ivezkova**. Po položaju tijela doimalo se da je pokušao pobjeći.

U blizini su još pronađena tijela **Nike Jelače** i **Nike Javora Cige**. Nisam bila na samom mjestu njihove pogibije, jer sam zatečena grozotom prizora bila u šoku, nisam se mogla ni pomaknuti.

Vid, Mile, Frane i Petar iskopali su zajedničku raku dubine oko 1 m. Dublje nisu mogli kopati radi kamenitog zemljишta. Potom su posjekli dva mlada tanka stabla od kojih su napravili improvizirana nosila na kojima su pobijene donijeli do rake. Položili su u grob jednog do drugog. Pomočila sam da se tijelo Nike Pejnovića Škere umota u plahte.

Pokojni Mile Milković Ivanka bio je vrlo pobožan. Poznavao je crkveni obred i prigodne molitve. Molili smo se nad mrtvim tijelima. Molitvu je predvodio on umjesto svećenika. Nakon molitve zatrpanali su ih zemljom.

Nikad više fizički nisam bila na tome mjestu, no u duhu često sam tamo. Taj užasni prizor nisam zaboravila, on nikada ne blijedi. Vjerojatno je sve sada obrasio travom i grmljem.

U pravu ste, gospođo Ružo. Bio sam na mjestu njihovog ubojstva i pokopa. Šipraže i korov prekriva njihov grob, kao i grobove na tisuće hrvatskih mučenika! Svjedoci stare i umiru. Sjećanja blijede, a koprena zaborava, šikara i šuma prekrivaju mesta njihove mučeničke smrti.

Kakva bezosjećajnost, kakva "nagrada" za žrtvu?

Kuda te to vode, voljena Hrvatsko??!!

PISMA IZ ISTRE

Sanader ... eli "Kanader" ?!?

Moj pokojni did, bog ga pomiluj, je zna reći: "Već valja pratika, nego gramatika!" A to bi po štokavskoj varijanti novohrvatskega (za razliku ud moje stare čakavštine!) značilo utprilike: "Više vrijedi praksa, nego pusto, isprazno umovanje!"

A ja san prid niki dan reka: "Već valja "Kanader", nego Sanader" !!! Ne, ne zajebavan se, ja to najozbiljnije pensan! Kako? Vero lip! Z "Kanaderon" moreš ugasiti svaki požar. A naš Sanader, ud kad je na vlast doša, ni ugasija nanke jedan gorući problem uve naše lipe naše! Vero ni! Ja iman osjećaj i to ne ud učijer, da su šjor Ive i njigovi pajdaši bili spremni (naravno ne za dom ni domovinu!), bilo ča obećati, znajući da to neće izvršiti, samo da se bilo kako jopet vlasti dokopaju! I da su njihova ubećanja ista kako i unega doktora koji je šjor Bepu namistija i u gips vrga nogu. A šjor Bepo je brižan bija zabrinut, jer ni šala, kad imaš 80 lit, kosti teško zarestu. Pak ga je pita:

- "Šjor doktor ... a ... a ču moći hoditi?"
- "Ma, daaaaa ... nima problema, šjor Bepo!"
- "A ča ču moći i ... i skakati?"
- "Ma, naravno, naravno!"
- "A ... šjor doktor ... a ču moći i ... jebati?"
- "Ma, da, šjor Bepo, nego ča!"
- "Joh je meni! Ma će moja Marija biti kuntenta ... znate ja ... već dajset lit ne jeben!!!"

A una njihova Kosorica! Da će vratiti ... "dignitet" hrvackin braniteljima! Ma koji vražji dignitet, ča ti je to! "Dignitet" bi, lipa moja šjora Jadranka, tribalo vratiti ... penzićima" Kako ča je spomenuti šjor Bepo! Pak da mu se "digne"!!! A da van ja bilo stalo do ugleda i časti i branitelja i Domovinskega rata, ste uzdavna tribali reći: "E, sad je dosta!" I poslati u p..du materinu i Carlu del Ponte i Haag i Europu, unega hipu kad su se usudili reći da je "Oluja" bila zločinački podhvati! Jer, sve potle tega je bilo samo brižno, mižerno izvlaženje i odugovlačenje! E, tako!

A ne! Nisan još finija! Tek san počeja, šjor Sanader. Ma kako ste mogli, ma kako vas ni bilo sram, se tamo rivati na splitskoj rivi z unin poštenin sviton, kako ste mogli govoriti prid unima koji su iskreno došli podršku iskazati našin nepravedno optuženin generalima? A kad ste zasili u tu vašu toliko halapljivo žuđenu fotelju, ste Gotovinu "otkucali" i izdali! Ma sram vas more

biti! I po kojen je to zakonu, hrvacka vlast dužna proganjati svoje građane izvan svojega teritorija? Koliko ja znan, to je delala samo jugoslavenska UDBA! I rečite mi, lipa vas molim, šjor Ivo, po kojen su to zakonu vaši policjoti skidali plakate generala Gotovine, koje su po zidima lipili njigovi suborci i štovatelji? A koji je nedužan sve dokle ga sud ne proglaši krivin! E, a kad su ga već ulovili, onda ste velikodušno dopuštili da na prosvjedima nose njigove slike!

Prid niko vrime je na televiziji bila jena emisija i jena anketa. Sanader, eli Tuđman! I koliko god su gosti, po antihrvacken ključu zbereni, pljukali po Tuđmanu, anketa,

Ivo Sanader

voks populi, glas naroda je bija već nego jasan: Tuđman!!! Na veliku žalost tamo raznin hudobami kako ča su una hudoba Zrinka Vrabec-Mojzeš, hudobami kako ča je Vesna Pusić, zlobnin babam, kako ča je uvi naš lokalni mrzitelj svega ča je hrvacko, Damir Kajin! On ni baba samo po spolu, inače je veća baba ud svake babe!

Ma naravno, ma jasno! Jer Tuđman je izvršija sve ča je obeća, a Sanader niš, eli deboto niš! Gospodarski pojas! Ma sran vas more biti! Namisto njega ste zljigavili niki tamo ribarski, ekološki, blablabla pojas. U kojen more do mile volje loviti ki god se sjeti. To ti je isto, šjor Ive, kako kad bi vitez svojoj Gwendolini prije odlaska u križarski rat, vrga pojas nevinosti, pak jeno stotinjak klijuci podlijila susjedima!!!

A kako ste tek zajebali nas penziće! U najboljoj varijanti čete ispuniti tek 50% ubećanja ča ste nan hi dali. Jer unima kojima je već duša u nosu radi starosti, siromaštva, eli bolesti, čete dati samo 50%,

kad već ne moru čekati. A ud unih koji će čekati 8 lit će ionako biti forši i manje ud ... 50%. Inšoma, da i dalje ne nabrajan ... sram vas bilo!

E, ali najgore mi je kad slušan jenu vašu, sad već univerzalnu rutinersku frazu, to jest štupidecu. A koju zlorabite svaki put kad Hrvacka ima ozbiljne probleme sa svojin susjedima. Jer po učinku je gora ud uzročnika dizenterije, eli griže, vero je!

Kad Srbi počmu srati o Srbiji do Karlobaga, eli o obnovi "Krajine", šjor Sanader njin se zajno pridruži i kala brageše: "Ma nije to ništa ozbiljno, to je samo predizborna retorika!" Kad Bosanci isto tako počmu srati o pravu na Ploče, jopet se Sanader javi: "Ma ne, ma kakvi, to su samo predizborne parole!" Kad Slovenci išču Savudrijsku valu, pokušavaju saditi voćke na našen teritoriju, šeću po njemu prez putovnici, meću slovenske ploče na hrvacke zgrade, išču Sloveniju do Mirne, eko ti ga na, šjor Sanader: "Ma to nije ništa ozbiljno, to su predizborne parole!"

I Kad talijanski irentisti viču da su Istra i Dalmacija "tere talijanisme", šjor Ive ima jopet isti odgovor: "Ma to su štupidece, to se oni samo dodvoravaju svojin glasačima!"

Pa sad, iskreno govoreći, šjor Ive Sanader tu baš i ni nepošten! On samo sudi ... po sebi! Ter ča ni i on prid izbore svega i svašta ubećava, pak na kraju niš, dim i magla!!!

E, ali nismo ni mi tako šljutavi ter blešavi, šjor Sanader! Ako te niki javno vrida, priti ti, dišpete ti i škodu dela, ako nimaš muda da mu daš jenu teplu poli uha, jer imas strah ud starijega brata, najbolje je da rečeš: "Ma, ne! Ma mi smo prijatelji, ljudi moji! To se je moj prijatelj samo napija, pak dela štupidece! "I ne moraš niš učiniti! Niti mu zube pokazati, niti mu dati po dati po Zubima!!!

I još ništo, šjor Đovanin! To jest Ivo! To jest Sanader! Kad sve hrvacke vlasti vrše tihu, eli glasnu, otvorenu eli puzajuću sotoiniciju našega Domovinskega rata, mi vaši podanici nismo toliko štupidi da ne znamo zašto. Jer kad uspiješ une koji su uvu Hrvacku stvorili proglašiti za sločince, kriminalce, profitere, lažne invalide, propalice, munjene, moreš delati ča ćeš. Moreš to ča su oni (a ne ti) stvorili, prodavati, preprodavati, poklanjati, upropastiti! Jer te nima ki više na odgovornost pozvati!!!

I TO JE TO, ŠJOR SANADER!!!!!!

Blaž PILJUH

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XXXIII.)

2969. **STABLIĆ, Nera** (Franjo) - rođ. 07.02.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1949. presudom Vojnog suda Split po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god i 6 mjes. zatvora.

2970. **STAHKERIĆ, Štefica** (Jakob) - rođ. 01.01.1910. u Karlovcu. Osuđ. 1946. presudom Okr. Suda Karlovac po ZPND čl. 9. na 15 god. zatvora.

2971. **STALZAR, Sanja** (Rudolf) - rođ. 02.09.1928. u Puli. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Rijeka za ŠPIJUNAŽU na 12 god. zatvora.

2972. **STALZER, Antonija** (Jakob) - rođ. 07.05.1900. u Puli. Osuđ. 1947. presudom Vojnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 3 na 5 god. zatvora.

2973. **STAMBUL, Antun** (Antun) - rođ. 03.04.1922. u Velom Brigu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 7. na 4 god. zatvora.

2974. **STANČAC, Đurđa** (Mate) - rođ. 29.06.1920. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 7. na 3 god. zatvora.

2975. **STANEC, Eva** (Ivo) - rođ. 12.12.1904. u Polonjski Ujs. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.

2976. **STANIŠIĆ, Božena** (Ivan) - rođ. 14.09.1906. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom O. S. Za Gr. Zagreb po ZPND čl. 18. na 2 god. zatvora.

2977. **STANKOVIĆ, Ana** (Rade) - rođ. 18.09.1909. u Žablu, Volosko. Osuđ. 1952. presudom Okružnog suda Maribor na 1 god. i 8 mjes. zatvora.

2978. **STANKOVIĆ, Janja** (Fabijan) - rođ. 24.10.1916. u Bocanjevcima. Osuđ. 1945. presudom Div. vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 2 god. zatvora.

2979. **STANKOVIĆ, Marija** (Fabijan) - rođ. 31.12.1900. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.

2980. **STANIŠIĆ, Eva** (Mata) - rođ. 01.01.1917. u Vinkovcima. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 18 mjes. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

2981. **STANŠA, Marija** (Jakov) - rođ. 09.03.1921. u Grgincu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

2982. **STARAJ, Ana** (Anton) - rođ. 19.05.1910. u Lesištini. Osuđ. 1951. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 3. na 7 god. zatvora.

2983. **STARAJ, Antica** (Ivan) - rođ. 11.10.1900. u Dolenji, Pazin. Osuđ. 1951. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

2984. **STARČEVIĆ, Julka** (Martin) - rođ. 01.12.1929. u Zakorenju. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. zatvora.

2985. **STARČEVIĆ, Marija** (Mijo) - rođ. 13.06.1910. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 11. na 3 god. zatvora.

2986. **STARČEVIĆ, Hermina** (Karla) - rođ. 09.12.1897. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14 na 2 god. zatvora.

2987. **STARČEVIĆ, Zlata** (Stjepan) - rođ. 15.06.1952. u Osijeku. Osuđ. 1952. presudom Kot. suda Sežana po čl. 303 na 11 mjes.. zatvora.

2988. **STAREŠINČIĆ, Blaž** (Blaž) - rođ. 17.11.1899. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom O.S. Karlovac po ZPND čl. 3. t. 3. na 8 god. zatvora.

2989. **STAŽIĆ, Anka** (Ivan) - rođ. 25.04.1920. u Drežniku, N. Gradiška. Osuđ. 1945. presudom Grad. Narodnog Odbora N. Gradiška po ZPND čl. 3. t. 3. na 30 dana zatvora.

2990. **STIPANČIĆ, Bara** (Ludvik) - rođ. 13.05.1914. u Ribnici, Zagreb. Osuđ. 1947. presudom Vrh. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.

2991. **STEPIĆ, Draga** (Jakov) - rođ. 24.02.1924. u St. Petrovom Selu. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

2992. **STERGAR, Margarita** () - rođ. 29.09.1899. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda za Grad Zagreb zbog SURADNJE S NEPRIJATELJEM na 18 mjes. zatvora.

2993. **STIASNI, Marija** (Franjo) - rođ. 01.01.1910. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.

2994. **STIFANIĆ, Marija** (Joakim) - rođ. 28.03.1928. u Pazinu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.

2995. **STIHINOVIĆ, Katica** (Josip) - rođ. 19.05.1924. u Bjelovaru. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. i 13. na 15 god. zatvora.

2996. **STIPANČIĆ, Grlica** (Branko) - rođ. 10.07.1928. u Hrvatskoj Kostajnici. Osuđ. 1945. presudom Vojn. Suda . IV. Vojne Oblasti po UVS čl. 13 i 14. na 3 god. zatvora.

2997. **STIPANČIĆ, Ivan** (Stjepan) - rođ. 25.01.1902. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom Vijeća Banjaskog Vojn Područja po ZPND čl. 3. t. 3. na 7 god. zatvora.

2998. **STIPANČIĆ, Viktorija** (Stjepan) - rođ. 13.09.1920. u Buzetu. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Rijeka po ZPND čl. 3. t. 8, 10 i 13 na 2 god. zatvora.

2999. **STIPANIĆ, Janica** (Ivan) - rođ. 01.01.1926. u Rijeki. Osuđ. 1952. presudom Kot. suda Sežana po čl. 303 na 10 mjes. zatvora.

3000. **STIPANOVIĆ, Cvijeta** (Mato) - rođ. 01.01.1897. u Splitu. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Split po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.

3001. **STIPETIĆ, Marija** (Milan) - rođ. 02.09.1914. u Ogulinu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Karlovac po ZAKONA O VRSTAMA KAZNI čl. 1. na 4. god. zatvora.

(nastaviti će se)

INVERZIJA SAVLADAVANJA KOMUNISTIČKE PROŠLOSTI

Hrvatska je među rijetkim postkomunističkim državama koja nije donijela lustracijski zakon, pa se danas događaju takvi slučajevi, kao što je nedavno objavljena lista suradnika bivše jugoslavenske tajne službe, u marginalnom Hrvatskom listu, koji nema ni mail adrese, ali mu zato u uredništvu sjede ljudi bivše jugoslavenske obavještane i kontra-obavještajne službe. Oni posjeduju podatke kojima po volji manipuliraju u borbi za moć i političke probitke svojih štićenika. Tako se eto u Hrvatskoj događa da oni koji su trebali biti lustrirani postadoše lustratori. Sastavljači ove liste su profesionalci izasli ispod Manolićeve kabanice, pa im nije bilo teško složiti konstruktivnu laž. Među imena stvarnih suradnika jugoslavenskih tajnih službi umetnuli su i imena ljudi koji to nisu bili, pa je tako stvorena uvjerljiva laž. Zanimljivo je da Miroslav Tuđman niječe Perkovićevu autorstvo liste, a Vladimir Šeks, kao sastavljača, upućuje na bivšeg profesora marksizma. Oni bi trebali najbolje znati tko je sastavio listu, pa tako oni i ne potvrđuju njenu korektnost. No, u ovom slučaju nije bitan autor, bitno je to da se poslužilo neistinom.

Na listi su, uz navedena osobna imena navedena i kodna, ali nisu navedeni datumi, ili barem mjesta rođenja, niti bilo koji drugi, za identifikaciju bitan podatak. Tako se uz ostala

imena, ne slučajno, našlo i ime Jure Knezovića, a budući da u Hrvatskoj ima najmanje pet Jure Knezovića, ne zna se točno na koga se podatak odnosi. U nastavku teksta donosimo prijepis demantija, kojeg je dopredsjednik

našeg Društva, Jure Knezović, uputio novinama koje su objavile tu listu, Hrvatskom listu i 24 sata.

(*Mislav Gabelica*)

Jure Knezović
Zelenjak 34 A
10000 Zagreb

Zagreb, dne 20. veljače 2006.

"HRVATSKI LIST"
Velebitska 6,
23000 Zadar

TELEFAKS: (023) 309 180

Poštovani gospodine uredniče,

u Vašem cijenjenom listu od 16. veljače 2006. objavljena je "SURADNIČKA MREŽA" na kojoj se nalazi i ime Jure Knezović, bez pobližih identifikacijskih karakteristika. Premda nisam jedini Jure Knezović u Hrvatskoj osjećam se povrijedenim i molim da u sljedećem broju na istom mjestu objavite sljedeće:

1. Ja, Jure Knezović, rođen 20. travnja 1942. god. izjavljujem da nikada i nigdje nisam bio suradnikom bilo koje obavještajne službe, a posebno ne jugoslavenske udbe,
2. nikada i nigdje nisam nikakvoj obavještajnoj službi, a posebno ne jugoslavenskoj udbi, podnosio bilo pismena bilo usmena izvješća,
3. temeljem toga navedeno ime na objavljenoj listi ne može se odnositi na me.

Sastavljače liste i njezinu ispravnost ne želim ocjenjivati, to će učiniti za tu materiju kompetentniji od mene, ali si uzimam pravo tužiti i sastavljača i objavljivača navedene liste zbog osobno nanesene duševne boli i nastale štete.

S poštovanjem

Jure Knezović

SLUČAJ OBITELJI IVANDIĆ

U zadnje vrijeme čitamo razne vijesti o odnosu sadašnje vlasti prema hrvatskim političkim zatvorenicima i sudionicima Domovinskog rata.

Užasnula nas je vijest da je nedavno u Zadru iz stana kojeg koriste više od 10 godina deložirana obitelj pok. Ivandića koji je bio ne samo hrvatski poli-

pravednu, za sve njezine građane, a poglavito za one koji su je zadužili svojom borbom za njenu slobodu i dali svoje živote.

Ne možemo shvatiti poteze sadašnje vlasti i njezinih organa koji tako beščutno prelaze i uništavaju ljudske sudsbine i koji nemaju osjećaja prema

Ponosne sestre Marina i Anita Ivandić

tički zatvorenik već i sudionik Domovinskog rata od prvih početaka.

Njegovo domoljublje prema hrvatskoj Domovini i hrvatskom narodu nije upitno, a svoj život u najsudobnijim trenutcima posvetio je ideji o slobodi svoga naroda, njegovoj samostalnosti i posebno hrvatskoj državi.

Zauzvrat, aktualna vlast odnosno pojedini njezini organi kao MORH RH te Ministarstvo branitelja, nije našlo za shodno da pomogne obitelj pok. Ivandića odnosno njegovim kćerima Aniti i Marini, koje su poslije očeve smrti nastavile koristiti taj stan, zakonito doiven od nadležnih tijela i koje nisu spriječile deložaciju koja se dogodila.

Ovakve pojave prema hrvatskim političkim zatvorenicima i sudionicima Domovinskog rata, pogotovo kad se radi o dragovoljcima Domovinskog rata koji su se odazvali svojoj savjeti da brane svoju grudu, nas užasavaju i zabrinjavaju te ne možemo shvatiti u kakvoj to državi živimo, a željeli smo je slobodnu, demokratsku, sretnu i

onima koji su je najviše zadužili.

Zato dižemo svoj glas kao moralna savjest ovog društva i tražimo da se obitelji Ivandić vrati oduzeti stan, pogotovo što znamo da ima puno pojedincaca koji koriste društveni stan, a imaju i kuću na području Zadarske županije.

Hrvatska vlast će na taj način pokazati da joj hrvatski branitelji i dragovoljci Domovinskog rata nisu samo namet već i briga, da imaju osjećaja i moralne obvezе prema onima koji su najviše krvarili u ovome ratu i onima koji su bili zatvarani, premlaćivani i ubijani u zatvoru, samo zato što su željeli svoju slobodnu Domovinu Hrvatsku.

Takav je bio i naš član pok. gosp. Ivandić i njegova obitelj nije zaslужila takav nemar hrvatskih vlasti prema hrvatskom domoljubu.

**Za Upravni odbor
HDPZ - Podružnica Zadar
Prof. Bruno Zorić**

NA SEČANJE

*Što je bil žrtva Titovi udbaša
vu zločestom cajtu bez luckoga prava.
On se seča žitka, muke robijaša
mučilišta, logora, pekleni stražara.*

*Vozili me v noći v nepoznato vožno
zesekle mi lesice na rokaj kožo.
Rekli so mi "HULJO" roda banditskoga
prekleti mi majku - boga ustaškoga.*

*Rekli so mi: priznaj, kaj si delal, rekel,
s kem si se pajdašil - hitirno te v pekel.
Rekli so mi, da sem neprijatel Tita
da bodo sudili velikog zločinka.*

*Vu čelije temno, žoto svetlo blista
vele da sem protiv bractva i jedinstva.
Postel deska, kanta, mrvice od kruva,
na špjonke joko stražarsko me čuva.*

*Doge nočne vure, vu istrage gluve,
reči vu odbrane udbaš ništ ne čuje.
"Raspni ga, raspni - na križ ga raspni"
- nek Juga žive, zanavek bracki!*

*Vu čelije drščem več sedem meseci
vune nebo gluvo ne čuje ni reči.
Pomogni mi Bože, ja ništ nesem kriv!
- Pomogni mi, pomogni, kaj ostanem živ.*

*Sud leta sudi - "vu ime naroda"
jednoga i mene krivca nevinoga.
Robijaški rešti, popravnih domova
- vmarili ste mladost HRVACKI SINOVA!*

Slavko ČAMBA

Poštovani članovi Uredničkog odbora,

Dozvolite mi da se s nekoliko rečenica osvrnem na tekst u vašem Glasilu br. 165 od prosinca 2005.g. pod naslovom "Sjećanje na Zorku Dusper Knešaurek" iz pera gđe Kaje Pereković, te Vas molim da ga i objavite u sljedećem broju.

Ne mogu se oteti dojmu kako je tekst napisan površno, zlonamjerno, tendenciozno, a u najmanju ruku i nekorektno prema mojoj pokojnoj majci i nama kao njezinoj obitelji.

Na samom početku teksta pisac sugerira da se za moju mamu nije imao tko brinuti i da je zato umrla u takvom domu, citiram "za osobe za koje se obitelj ne može ili ne želi skrbiti"., kraj citata.

Početi nekrolog s takvom, kod obitelji neprovjerenom izjavom, je u najmanju ruku nekulturno i uvredljivo kako za pokojnika tako i za obitelj. Pisac nigdje ne spominje da je moja majka bila teški srčani bolesnik od 1987.g. kada joj ugrađuju pacemaker" doživjela je tri infarkta i tri moždana udara i tek nakon 28 godina naše brige o njoj provela je zadnjih godinu i 9 mjeseci u domu potpuno nepokretna i in-

kontinentna te ponekad i teško kontaktibilna, ali okružena s našom ljubavlju i pažnjom, s najviše posjeta i nikada više od jednoga dana sama, što se može lako provjeriti u Domu.

Nadalje pisac sugerira kako je Zora došavši u Zagreb upoznala i udala se za mog oca što ne odgovara istini jer su se njih dvoje upoznali na hodočašću u Stup u Sarajevu.

Moja mama je završila Pravni fakultet 1943 g. što je trebalo napisati, a ne da je, citiram "visoko obrazovana".

Također se spominje dva puta moj pok. brat Karlo, a ostala dvojica sinova se spominje samo da postoje.

Dalje u tekstu se spominje da se uz obiteljske obveze uključuje u socijalnu djelatnost, ali ne spominje se da je to bilo 1977.g. kada smo mi preuzeli svu brigu oko njezine egzistencije i života uopće.

Na sprovodu su je pratila 4 svećenika od koji su barem dvojica došli kao naši prijatelji. Pa da smo mi bili takvi kako sugerira pisac članka zar bi se oni uopće i pojavili!

Ponavljam tvrdnju s početka dopisa da je tekst napisan površno, zlonamjerno, tendenciozno, a u najmanju ruku i nekorektno prema mojoj pokojnoj majci i nama kao njezinoj obitelji.

Mišljenja sam da je u pisanju svakog nekrologa, pa tako i ovog, svakako trebalo kontaktirati obitelj, što je i za govor na sprovodu i zamolio pater Cvek, ali ne i pisac teksta u Vašem Glasilu.

U sput, Vama za informaciju, živio sam sa svojom mamom pune 53 godine i koliko se ja sjećam, gđa Kaja Pereković, posjetila je našu mamu u našem stanu toliko puta koliko bi stalo na prste jedne ruke, a isto toliko i u zadnjim njezinim danima u Domu.

I na kraju mislim, da ako želite i dalje zadržati svoje preplatnike i širiti vaše Glasilo da bi trebalo više pažnje i kontrole posvetiti onima koji pišu ovakve i slične tekstove.

S poštovanjem,

Kajetan Knešaurek, dipl.ing.

U SPOMEN

JOSIP BRAENOVIĆ

1924. - 2006.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Dubrovnik

U SPOMEN

VJEKOSLAV PEŠEVIĆ

1924. - 2006.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Dubrovnik

IN THIS ISSUE

The central figure in this issue of *Politički zatvorenik* is the recently deceased patriot, father Julijan Ramljak, a Franciscan from Siverić near Drniš, about whom **Dr. Andelko Mijatović** wrote an article. **Father Julijan Ramljak** started his pastoral work in the conditions of the Second World War, after which, as a Croat and a Catholic priest, he lived his Golgotha: assassination attempts and fifteen-year imprisonment at the Stara Gradiška prison. Apart from father Ramljak's biography, the article speaks about the activities of the Yugoslav secret service, shadowing, organising assassinations, fabricating charges, bribing, and moral and political blackmailing of their political opponents.

Ivan Gabelica continues his writing about the relationship of the Catholic Church and the Archbishop of Zagreb

Alojzije Stepinac with the authorities of the Independent State of Croatia, and presents a proof that, apart from the differences concerning the appointment of the Bishop of Mostar and Duvno, and the Bishop of Križevci, the authorities of the Independent State of Croatia were strongly supporting, materially and politically, the work of the Catholic Church in Croatia.

Jure Knežović, the Vice-President of the Croatian Association of Political Prisoners, publishes the Resolution on Condemnation of Crimes of Totalitarian Communist Regimes, which was passed by the Council of Europe's Parliamentary Assembly this January. Apart from the Resolution, we present excerpts from the Assembly session transcript, which reveal the activities of European and Croatian

socialists and communists defending communism.

We also publish almost entire sermon of the Bishop of Hvar **Slobodan Štambuk** given in early February in Dubrovnik, during the St. Blaise Festival. This fervent sermon condemns liberalism, the dictatorship of relativism and the man's desire for absolute freedom, and rises to defend every personal, religious and national identity and its values.

Contrary to some assertions that **Andrija Hebrang Senior** intended to preserve the independence of the Croatian state after the defeat of the Independent State of Croatia, **Ante Delić** proves, citing the words of Hebrang himself, that Hebrang, as a dedicated communist and the Communist Party's (KPJ) yes-man, never supported an independent Croatia; his highest attainment was a federation.

Velebit

IN DIESEM HEFT

In Mittelpunkt dieses Heftes «Politički zatvorenik» steht der Artikel vom **Dr. Andelko Mijatović** über dem vor Kurzem verstorbenem Patriot und Franziskaner aus Siverić bei Drniš **fra. Julian Ramljak**. Seine pastorale Tätigkeit begann fra Julian Ramljak in Wirren des Zweiten Weltkrieges. Nach dem Kriege und Machtübernahme durch Kommunisten, läuft er, als Kroate und katholischer Ordensbruder seine Golgatha durch: Attentatversuche und fünfzehnjährige Kerker in der Gefängnis Stara Gradiška. Außer dem Lebenslauf von fra Julian bezeugt dieser Artikel von den Tätigkeiten der jugoslawischen Geheimpolizei, polizeilicher Bespitzelung, Organisierung der Attentate, Konstruieren der Anglageschriften, Bestechung sowie moral-politische Benotung ihrer Gegner.

Ivan Gabelica schreibt weiter über die Beziehung der katholischen Kirche und Erzbischoff Stepinac zum Unabhängigen Staat Kroatien und in diesem Heft be-

weist, dass im Gegensatz zu den bestehenden Missverständnissen die des Unabhängigen Staates Kroatien bei der Nominierung der Bischöfe von Mostar-Duvno u Križevci, großzügig der Katholischen Kirche halfen.

Vizepräsident des Kroatischen Vereins ehemaliger politischer Häftlinge, **Jure Knežović**, berichtet über die Resolution zur Verurteilung kommunistischer Verbrechen die von der Parlamentarischen Versammlung des Europarates verabschiedet wurde. Außerdem veröffentlicht er Auszüge von Phonogramms der parlamentarischen Sitzung die die Tätigkeit der europäischen und kroatischen Sozialisten und Kommunisten, in ihrer Rolle als Verteidiger des Kommunismus, bloß stellen.

Wir veröffentlichen auch integrierte Predigt des Bischof von Hvar, **Slobodan Štambuk**, die er bei der Feier des Hl. Blasius anfangs Februar in Dubrovnik gehalten hat. In dieser bemerkenswerte

Predigt setzte sich der Bischof für jede persönliche, glaubens und nationale Identität und seiner Heiligtum und verurteilte Liberalismus, Diktatur des Relativismus und den Wunsch des Menschen nach seine absolute Freiheit.

Im Gegensatz zu einigen Behauptungen, dass der Führer der kommunistischen Partisanenbewegung in Kroatien, **Andrija Hebrang-Senior**, nach dem Fall des Unabhängigen Staates Kroatien, Bewahrung der kroatischen staatlichen Unabhängigkeit beabsichtigte, beweist **Ante Delić**, durch die Zitate den selben Hebrang, dass er überzeugter Kommunist und gehorsame Mitglied der KPJ war und nie für ein selbständiges und unabhängiges Kroatien, sondern dass seine höchste Reichweite die Föderation war.

Velebit

JAVNO TUŽILOŠTVO OBLASTI DALMACIJE
Odjeljenje bezbjednosti

Broj: U.I. 211/47

Split, 22.X.1947.

Doklje učinio drž. bezbjednosti
22. oblast Dalmacija
Dz. 17962/429.X. 104 god.
SPLIT**SNIMLJENU**

Na predlog odjeljenja U.I.B.-e za oblast Dalmaciju od 21.X.1947 br. 17698/I u vezi sa čl. 11 Zakona o Javnom tužilstvu, donosi se slijedeće

RJEŠENJE

Protiv Ramljaka fra Julijana pok. Luke iz Siveriča-kotar Drniš, svećenika, v.d. župnika u selu Gradac-Kljake-kotar Drniš, rođen 5.11.1918 godine, sada u pritvoru otvara se krivično istražna i određuje istražni zatvor zbog krivičnog djela iz Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države /pomaganje bandita/, za koja je istražni zatvor obilježen.

Vodjenje istrage povjerava se U.D.B.-i za oblast Dalmacije.

RAZLOZI

Iz do sada provedenih istražnih radnji utvrđuje se opravданa sumnja da je okrivljeni pomagao bandite odmetnike na način da je s njima podržavao veze.

Ovakovim djelovanjem okrivljeni je počinio krivično djelo iz čl. 3 t. 14 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države, te se istražni zatvor na osnovu čl. 4 st. 5. istog zakona određuje kao obligatoran.

Protiv ovog rješenja okrivljeni ima pravo žalbe u roku od tri dana od dana uručenja ovog rješenja na Javno tužilstvo NR Hrvatske-odjeljenje bezbjednosti u Zagrebu putem ovog tužilstva.

Smrt fašizmu - Smrt ustaša narodu!

Gornje primjene ne
prinje i postav istru
se tražim.
Fra Julijan Ramljak

dr. Javni tužilac oblasti:

Predević Petar
Gradac

S P L I T
Centar SDS

- 109 -

83522

Broj dosjea - predmet

Datum 9. 11.1982.

PREDMET: Prijedlog za:

- a) operativnu obradu
- b) prethodnu operativnu obradu -
- c) operativnu kontrolu

Prezime, ime i ime oca	RAMILJAK JULIJAN, sin Luke				
Dan, mjesec, godina i mjesto rodjenja	5.11.1918. u SIVERIĆU - DRNIS				
Zanimanje, dužnost i radno mjesto	svećenik, župnik u Stankovcima - Benkovac				
Adresa stovanja	STANKOVCI				
Obrada	<table border="1"><tr><td>a) pojedinačna</td><td>pojedinačna</td></tr><tr><td>b) grupna</td><td></td></tr></table>	a) pojedinačna	pojedinačna	b) grupna	
a) pojedinačna	pojedinačna				
b) grupna					

Razlog za pokretanje obrade: Zbog suradnje s ustašama u toku rata i sa odmetnicima poslije oslobođenja i aktivnog učešća u diverzijama na privredne objekte, suđen je na 18 godina zatvora.

Preko zvučne akcije "NOVČICA" i TKTR došlo se do podataka da se povezao s grupacijom hrvatskih nacionalista u Splitu - Marković dr Zvonimir, Terzić Vladimir, Petričević dr Vladom, Tandara dr Brunom i drugim s kojima neprijateljski djeluje. Svoja putovanja u inozemstvo koristi za kontaktiranje ustaških emigranata od kojih dobiva znatnu novčanu pomoć.

Cilj obrade je da se otkriju njegovi istomišljenici i zadokumentira njegova neprijateljska aktivnost.

Suradnik u obradi (ugradjeni, putujući, periferni)

Prijateljske i društvene veze

Obradu će voditi op.radnik	IVAN MARŠIĆ
Datum odobrenja	1982. 11. 09.
Razlog za obustavu obrade:	<i>Pozivnice</i> <i>1-67/551-11.4.80.</i>

Predlaže:

Ivan Maršić

Načelnik Centra SDS
Oper,radnik:

Suglasan:

Blagoje Zelić

Načelnik Podjela
Načelnik operative:

Odobrio:

Mate Andrijašević
Načelnik SDS
Načelnik Centra SDS:

DOPIS BL-67/551-11.4.80.